Tehnici și maniere tradiționale ale

GRAVURII

Florin Stoiciu este profesor universitar doctor la Facultatea de Arte, Universitatea Ovidius din Constanța și la Universitatea Națională de Arte din București. A mai publicat „*Materialitatea în gravură, Tehnici și maniere", (Editura Tehnică 2007), „Tehnici și maniere în gravură ", (Editura Polirom 2010), „Aquatinta pe tablă de oțel / o lucrare o expoziție" (editura UNARTE 2011), Ex-Libris Brâncuși 2016 (Editura Monitorul Oficial R.A.), Ex-Libris Brâncuși 2018 (Administrația Prezidențială, Muzeul Național Cotroceni), „GESTUL în xilogravură", (București 2018), „GESTUL în desen / desenul pe pânza", (Editura MUNTENIA, Constanța, 2019), „GRAVURA VIRTUALĂ / gravura indirectă / transfer de imagine pe pânză", (Editura TRACUS ARTE, 2020).*

Prezentare grafică: **Florin Stoiciu**
Fotografiii: **Florin Stoiciu,**
Tehnoredactare & dtp: **Florin Stoiciu**

2022 © Stoiciu Florin

ISBN:

florin**STOICIU**

Tehnici și maniere tradiționale ale

GRAVURII

cursul II

București 2022

Cuprins

ARGUMENT 7
GRAVOR SAU GRAVOR ARTIST? 7
INTRODUCERE 12
Cap. I
ETAPE ÎN ÎNVĂȚAREA TEHNICILOR TRADIȚIONALE ALE GRAVURII 11
Cap.I. 1. Proiect-simulare 15
INTRODUCERE 15
Cap. I. 2. Elemente de limbaj plastic în tehnicile tradiționale ale gravurii 19
Tema majoră-Tehnicile Gravurii 19
Cap. I. 3 Variante de simulări în tehnicile şi manierele tradiționale ale gravurii 23
COMPOZIȚIA 26
Simulări și aplicații practice 26
Gravura în înălțime 30
Gravura în adâncime (pointe sèche, carborundum) 36
Gravura în plan (rom. șablon, eng. stencil) 48
Cap. II
O ISTORIE A TEHNICILOR ȘI MANIERELOR GRAVURII 57
Cap.III
ATELIERUL DE GRAVURĂ, MATERIALE ȘI INSTRUMENTE 143
Gravura în înălțime (xilogravura) 143
Gravura în adâncime (gravura cu acul, punct rece, pointe sèche, dray point) și carborundum maniera mezzotinta) 148
Carborundum (maniera mezzotinta). Categoria gravurii în adâncime 154
Gravura în plan (în acest curs tehnica șablonului liber) 160
IDENTIFICAREA STAMPEI 164
ABREVIAŢII TEHNICE INTERNAŢIONALE 164
SEMNAREA STAMPELOR 165
PORTOFOLIU FLORIN STOICIU 166
CONCLUZII 184
BIBLIOGRAFIE 186
GLOSAR 188

Fig. 1. Florin Stoiciu, „Mask-Covid 19-111”, Tehnica: Peniță pe hârtie, Dimensiunea: 200 x 280 mm, 2020. Sursa; foto: Florin Stoiciu.

„Fiecare copil este un artist. Problema este să rămâi un artist când crești”

Pablo Picasso

ARGUMENT

GRAVOR SAU GRAVOR ARTIST?

Prof. Univ. Dr. Stoiciu Florin
Facultatea de Arte, Universitatea `„Ovidius” din Constanța, România

Abstract. „*Cred că accentul în zilele noastre ar trebui să fie pe partea de gândire emoțională și mai puțin pe partea de competențe meșteșugărești.*

A venit timpul ca artistul să aleagă această cale sinuoasă a genului artelor vizuale și anume GRAVURA pentru a-i lăsa mai mult timp pentru gândire și contemplare, dar în același timp să nu minimizeze pregătirea tehnică și tehnologică atât de necesară în studiul individual.

În concluzie, a fi artist gravor este similar cu a fi pictor, sculptor, scriitor, regizor, designer etc.”

Cuvinte cheie:Artist Gravor, Gravor, Meșteșugar, Bricolaj, Stampă, Imprimare Forme figurate, Tradiție, Gen artistic in sine, Computerul generează imagini.

Autor: Stoiciu Florin. Facultatea de Arte, Universitatea „Ovidius” din Constanța, România.
Adresa e-mail: florinstoiciu@gmail.com
Web site: stoiciu.ro

Aceasta a fost o întrebare retorică până de curând pentru mine. În zilele noastre, după 32 de ani de predare în domeniul artelor vizuale și 44 de ani de muncă în domeniul gravurii, pot afirma fără echivoc că lucrul cu metodele și cu disciplinele impuse de tehnica gravurii nu înseamnă să fii doar tehnician în acest domeniu.

Fig. 2. Stoiciu Florin, „Sonete Shakespeare”, Aquaforte, Aquatinta color, d.h. 35 x 35 cm, 1992. Sursa: foto: Florin Stoiciu

Dacă în istoria complicată a gravurii tipografia a avut un rol esențial în comunicarea atât a informațiilor scrise, cât și a imaginilor evocatoare prin ilustrații tot așa ți genul artistic gravura a contribuit pe deplin la inițierea și formarea multor artiști din alte domenii ale artelor vizuale.

Eticheta pe care o aud si astazi de la artisti profesionisti, continuă sa fie aceea ca a grava, gravură presupune doar sa fie un tehnician Această atitudine denotă de fapt lipsa de experiență, indolența, răutatea, ignoranța, și o înțelegere superficială față de un domeniu care întâmplător, sau nu, a ajutat în imagistica cunoștințele generale ale culturii vizuale.

Istoria controversată a gravurii, precum și modul său democratic și, din păcate, a expresiei sale plastice - prin înmulțirea informațiilor de imagine prin utilizarea diferitelor tehnici și maniere de lucru, a creat apariția unei nișe, care

Fig. 3. Florin Stoiciu, „Zbor”, Tehnica: Monoprint pe tabla de oțel, Dimensiunea 25 x 25 cmm 2022, expoziția personala de la Galeria „Simeza”, București, România. Sursa: foto: Florin Stoiciu.

a etichetat-o doar ca un instrument al unui așa-numit artist autentic, fie că este vorba de un pictor, sculptor sau designer.

Acest eseu încearcă doar să lămurească această dilemă folosindu-se de argumente și demonstrații solide argumentului prezentat.

Pentru o mai bună înțelegere a celor de mai sus, voi face o scurtă disertație utilă în argumentul meu obiectiv. Astfel: Putem spune fără echivoc că Marcantonio Raimondi în istoria gravurii a ratat dreptul de a fi considerat un artist gravor, rămânând un simplu meșter gravor. De multe ori îmi place să glumesc despre acest subiect cu studenții ȘI să parafrazez o maximă auzită din folclorul urban: "Raimondi ca să fi rămas în istoria gravurii ca artist (gravor) ar fi trebuit să fi fost un meșter ratat!". În acest fel, îi putem atribui onoarea dubioasă

Fig. 4. „Galatea", după gravura lui Marcantonio Raimondi după fresca de Rafael, Roma, Vila Farnesina. Sursa: https://art.famsf.org/marcantonio-raimondi/galatea-after-marcantonio-raimondis-engraving-after-fresco-raphael-rome-villa-0 accesată la data de 31 august 2022

de a fi devenit cea mai influentă personalitate în transformarea tehnicilor de gravură în simple tehnici de reproducere. El a fost urmat de întreaga generație de gravori competenți, care au fost dedicați exclusiv copierii și reproducerii. Poate tocmai din acest motiv gravura din zilele noastre este considerată doar o tehnică utilă artistului pentru multiplicarea operelor sale de artă: a sa sau a altora prin transpunerea originalului. Aceasta o descoperim mai târziu, în secolul al XX-lea, prin personalitatea remarcabilă a lui Picasso. El a fost artistul care a folosit meșteșugarii gravurii

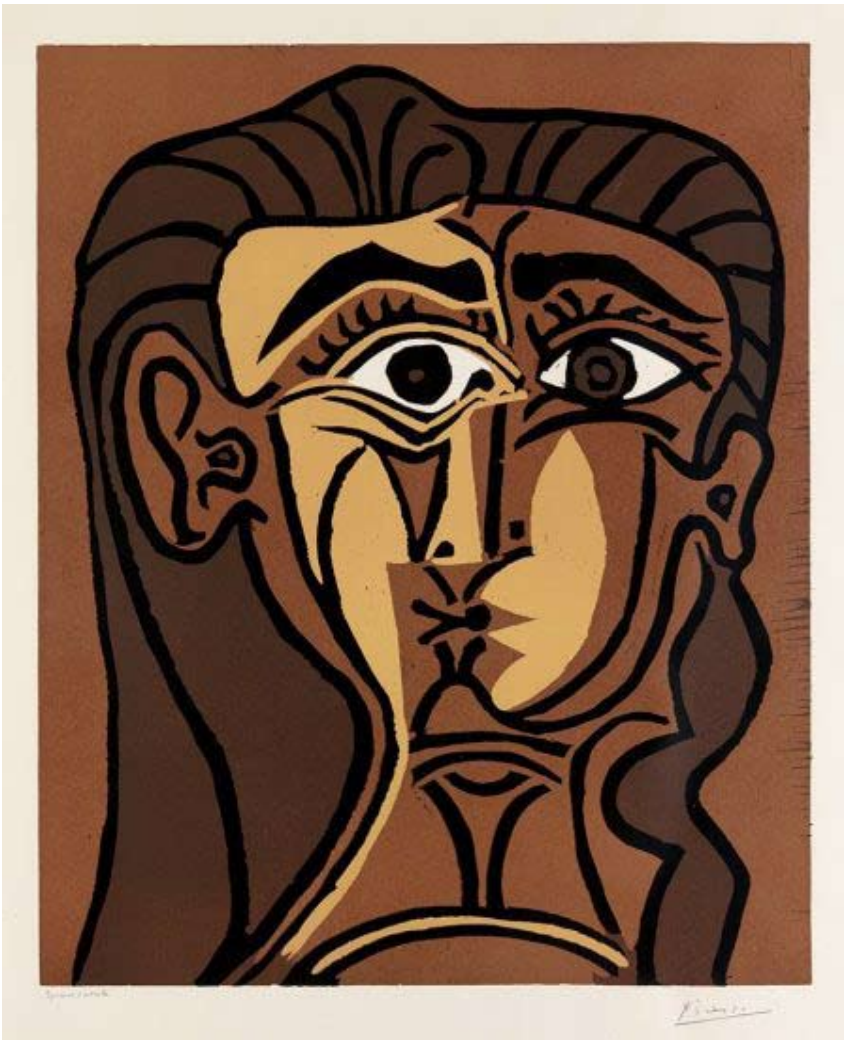

Fig. 5. Pablo Picasso, „Cap de femeie", Tehnica: Linogravură, 1962. Sursa: https://www.masterworksfineart.com/artists/pablo-picasso/lithograph/pablo-picasso-buste-de-femme-1958/id/w-4167 accesată la data de 31 august 2022.

pentru a putea pune în practică prin folosirea diferitelor tehnici de multiplicare respectiv a matrițele realizate personal. Poate că din cauza acestui lucru de-a lungul timpului au existat uneori două, trei sau patru semnături pe ștampila tipărită: a artistului, a gravorului, a tipografiei și a trăgătorului.

Trecerea de la genul artistic în sine pe care Dürer reușise să-l facă la o tehnică banală de multiplicare, a fost doar un pas, iar acest pas a fost făcut de Marcantonio Raimondi. Nu vreau

să neg contribuția sa remarcabilă la dezvoltarea meșteșugului, dar pot observa o încetinire a procesului creativ al originalității multor gravori care au apărut după această perioadă. Gravura încă încearcă să scape de această etichetă ingrată pentru a fi considerată doar o tehnică de reproducere. Scopul celor spuse de mai sus nu este o teorie pro-Domo, ci doar o încercare de a restabili acest mare gen de artă la locul său potrivit în istoria artelor vizuale.

Descoperirile tehnologice actuale au creat în postmodernism toate mijloacele posibile de reproducere a unei imagini figurative. Digitalizarea împreună cu gravarea cu ajutorul laserului, dacă este inteligent folosită poate face munca unui artist gravor mai ușoară, (dă mai mult gândit creierului și mai puțin de făcut mâinii). Tocmai de aceea încă mă mai cert, că învățând în primul rând disciplina gravurii și înțelegerii fenomenului din interior, și nu doar din opinii auzite și interpretate neprofesionist. Accentul din zilele noastre ar trebui să fie mult mai mult pe gândirea emoțională empatică și mai puțin pe zona abilităților meșteșugărești. A venit timpul ca artistul să aleagă această cale sinuoasă a genului artelor vizuale și anume GRAVURA pentru a-i lăsa mai mult timp pentru gândire și contemplare, dar, în același timp, să nu minimizeze pregătirea tehnică și tehnologică atât de necesară în studiul individual.

În concluzie, a fi artist gravor este similar cu a fi pictor, sculptor, scriitor sau regizor.

Fig. 6. Dragoș Răzvan Petrișor, Titlul: „Artes mechanicae”, Tehnica: xilogravura cu laser, dimensiune: 80 x 60 cm (imagine interioară), anul: 2022. Sursa: foto: Răzvan Petrișor Dragoș

INTRODUCERE

Gravura în lunga sa existență istorică nu a putut fi separată de imprimare.

Cu acest curs, voi căuta să exemplific prin prezentări clare și precise atât din experiența mea profesională, cât și din sursele istoriei universale a artei. O altă problemă care va fi discutată va fi legătura și conexiunile gravurii ca gen artistic în sine cu tiparul clasic. Momentele sale individuale (gravura) vor fi analizate de exemplele sugerate în curs. În același timp, acest curs își propune să fie un preambul al definirii tehnicilor și manierelor de gravură ca gen artistic în sine.

Gravura datorită specificității sale, și anume cea a multiplicării, este practic prima formă de imprimare.

Un adevăr istoric incontestabil este că aproape toate tehnicile și manierele de imprimare au fost inventate cu scopul de a multiplica un semn grafic, o imagine, o literă etc. Dacă facem o analiză obiectivă, observăm că primele clișee tipografice realizate manual prin săpare, tăiere, corodare și incizare sunt și gravuri (matrițe).

În zilele noastre Gravura este considerată pe nedrept doar un gen artistic al graficii. Stampele se obțin prin imprimarea dupa matrițe pe a caror suprafață au fost desenate forme figurate, apoi prin diverse intervenții fizice sau chimice (incizare, corodare cu mordanți, tăiere, săpare etc.), devenind astfel matrițe recunoscute în funcție de suprafața activă a cernelii ca fiind: gravuri în înălțime, adâncime sau într-un plan. Cu operațiunea finală de imprimare, stampele rezultate poartă denumirea tehnică a matrițelor; stampă în înălțime, în adâncime, într-un plan.

În încheierea acestei introduceri, cred că această primă etapă de învățare a unui nou alfabet, în acest caz al artelor vizuale, nu poate fi benefică decât pentru înțelegerea profesională corectă a genului artistic numit în mod obișnuit GRAVURĂ.

În favoarea argumentației mele voi sintetiza cele spuse în felul următor:

a. Cunoașterea superficială sau inexistentă a termenilor utilizați în timpul cursului creează confuzie și preocupări din partea

observatorului în cazul nostru al studentului.

b. Analiza din "interiorul" tehnicilor tradiționale de gravură mi se pare cu atât mai oportună acum, când aproape totul în artele vizuale poate fi imitat cu ajutorul informațiilor digitalizate. (calculator).
c. Ca în orice alt domeniu al cunoașterii, acest gen artistic în sine nu poate fi cunoscut și învățat decât în ordinea strictă a alfabetului său.
d. Orice abatere de la etapele de lucru nu face altceva decât să ne îndepărteze de principiul tradițional al execuției cu un final așteptat. Bineânțeles, că și în acest domeniu experimentul are locul său bine stabilit.
e. Ar fi normal și firesc să începem să cunoaștem un nou domeniu cu logica naturală a lucrurilor. Dacă le ignorăm și mergem direct la experiment, vom constata că este mult mai ușor să cunoaștem lucrurile pe care dorești să le negi. A ști că nu știi este un pas mare spre auto-perfecționare și profesionalism. A nu avea nici o îndoială cu privire la ceea ce știi înseamnă a fi un semidoct sau ignorant al domeniului studiat.

„TRADÍȚIE, tradiții, s. f. Ansamblu de concepții, de obiceiuri, de datini și de credințe care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit (prin viu grai) din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică. ♦ Obicei, uzanță; datină. ♦ Informație (reală sau legendară) privitoare la fapte ori evenimente din trecut, transmisă oral de-a lungul timpului. [Var.: (înv.) tradițiúne s. f.] – Din fr. tradition."[1]

Dacă vom face acum, la sfârșitul acestei introduceri, o analiză semantică a titlului cursului prezentat, vom descoperi că în primul rând, învățăm, acest gen artistic în sine GRAVURA, în conformitate cu obiceiurile și normele cunoscute, pentru ca mai apoi să putem experimenta în genuri personale, diferite expresii vizuale plastice.

1 Sursa: sursa: https://dexonline.ro/definitie-dex09/tradi%C8%9Bie / DEX '09 (2009) adăugată de blaurb, accesată la data de 1 septembrie 2022.

“Învățătura fara gândire este o muncă în zadar”

Confucius

Cap. I

ETAPE ÎN ÎNVĂȚAREA TEHNICILOR ȘI MANIERELOR TRADIȚIONALE ALE GRAVURII

Cap.I. 1. PROIECT - SIMULARE

INTRODUCERE

Aplicații - simularea tehnicilor de gravura tradițională, cu ajutorul semnelor specifice limbajului vizual respectiv: punct, linie, pată. Mijloace tehnice: stilou, roller, peniță, stilou, carioca, marker etc.

Fig. 1. Stoiciu Florin , „Peisaj-Sărata Monteoru", Digital Print, 50 x 70 cm, 2009.Sursa: foto: Florin Stoiciu

Toate acestea înseamnă că nu fac altceva decât să înlocuiască viziunea de ansamblu a gravurii și imprimării tradiționale.

Astfel, cerneala de imprimare este preluată de pigmentul chimic al unei cerneli sau markere tradiționale. Acțiunea fizică este înlocuită de o abordare modernă a semnelor tradiționale prin imprimare indirectă. Eliminarea acțiunilor fizice creează pentru elev posibilitatea aprofundării tehnicilor tradiționale prin simulare. Timpul dedicat în mod tradițional metodelor de execuție a matrițelor este folosit în întregime pentru un scop

creativ. Astfel, elevul descoperă prin exemplele de imagini ale unor artiști recunoscuți în domeniul gravurii, posibilități multiple de abordare a limbajului plastic vizual, respectiv: paginare, construcție, proporții, valoare și expresivitate a diferitelor perioade istorice din istoria artei. Așa cum un elev de la școala de aviație nu poate intra direct în carlinga unui avion supersonic, decât după o lungă repetiție într-un simulator de zbor, tot așa un elev dispus să cunoască misterele conceperii unei matrițe din domeniul gravurii se poate folosi de elementele specifice bricolajului numai după o bună cunoaștere a tuturor elementelor necesare pentru o abordare tehnică în deplină siguranță. Pentru un exemplu mai bun, vă prezint câteva direcții comune similare cu desenul de șevalet. Astfel, vom urmări: a) Intensitatea valorică a diferitelor texturi: textură obișnuită, textură aleatorie, textură plată decorativă și textură pe volum.

Toate aceste abordări ale texturilor pot fi găsite prin exemplificare în imaginile stampelor prezentate, din diferite perioade ale istoriei artei și identificate prin prisma identității artiștilor prezentați. În acest fel, elevul are o abordare diferită și o viziune nouă a desenului în sine din tehnica de șevalet.

Astfel, proiecția mentală a imaginii reale observate se transformă, printr-o simulare corectă a materialităților texturale, în iluzia valorică a adâncimii, a volumului și a expresiei plastice. Elementele atât de necesare pentru construirea unei imagini plastice -fie ea abstractă, gestuală sau figurativă, prin configurarea formelor învățate în desenul tradițional obligă elevul la o analiză sintetică în abordarea dictonului "***Minimum de mijloace - maximum de expresie***".

Instruirea efectuată printr-o simulare coerentă și atentă a unor tehnici cunoscute în domeniul gravurii tradiționale este benefică pentru a putea intra într-un laborator specializat de imprimare.

Munca prezentată mai sus creează posibilitatea unei noi viziuni asupra realității înconjurătoare. Inversarea imaginii se realizează atât mental, cât și fizic, cu ajutorul mijloacelor moderne de imprimare respectiv imprimantele acum accesibile, cu laser sau cu jet de cerneală, constă în faptul că, în condițiile actuale, eliminăm posibilitatea ca un elev să aibă probleme din punct de vedere fizic, prin utilizarea de materiale și substanțe

toxice.

În acest fel, elevul are mai mult timp pentru analiză individuală, prin contemplarea temei și a subiectului propus.

Foarte des, din experiența personală, dorința de a vedea imaginea imprimată printr-un proces tehnic tradițional minimizează exact elementul final așteptat. Mai exact, imaginea unei teme printr-un subiect propus. În acest caz, atenția creativă este anulată de dorința de execuție tehnică.

Dacă creierul dă de lucru mâinii, de ce să nu exersați mai mult timp, înainte de a vă grăbi să folosiți un material? Astfel, mai târziu, ne dăm seama că dorința de a „bricola" nu face altceva decât să ne ocupe timp prețios imposibil de recuperat.

În concluzie, cred că simulările - însoțite, firește, de explicații pertinente din domeniul prezentat - creează posibilitatea unor noi experimente, nebănuite în arta contemporană.

În favoarea argumentului meu, îmi amintesc că în istoria gravurii au existat stampe semnate de trei sau patru personaje: artist, gravor, imprimeur, și trăgător . Nu vreau altceva decât să explic că nu oricine poate avea abilități manuale, dar, în schimb, fiecare se poate gândi la imagine și poate reda o realitate proprie, cu mijloace simple de exprimare, respectiv: punctul, linia, pata.

În cele din urmă, dorința mea este ca, după finalizarea acestui curs, studentul cu abilități dedicate să poată deveni un ARTIST GRAVOR și să nu rămână doar un simplu meșter GRAVOR.

Din câte știu, facultatea se numește de Artă, nu de meșteșuguri!

Ce înseamnă să desenezi? Oare a Gândi? Ce înseamnă a grava? Oare să gândești printr-un desen specific fiecărei tehnici pentru ca mai apoi să găsești formula optimă pentru realizarea unei matrițe în vederea multiplicării ?. Întrebări legitime, dar retorice.....

Ca urmare, simularea unui desen într-o anumită tehnică tradițională nu este doar un scop în sine, ci este un mod creativ de exprimare.

Mijloacele moderne, și anume computerul, deocamdată nu creează imagini, ci doar le generează. ***„Computer-generated imagery (CGI)".***

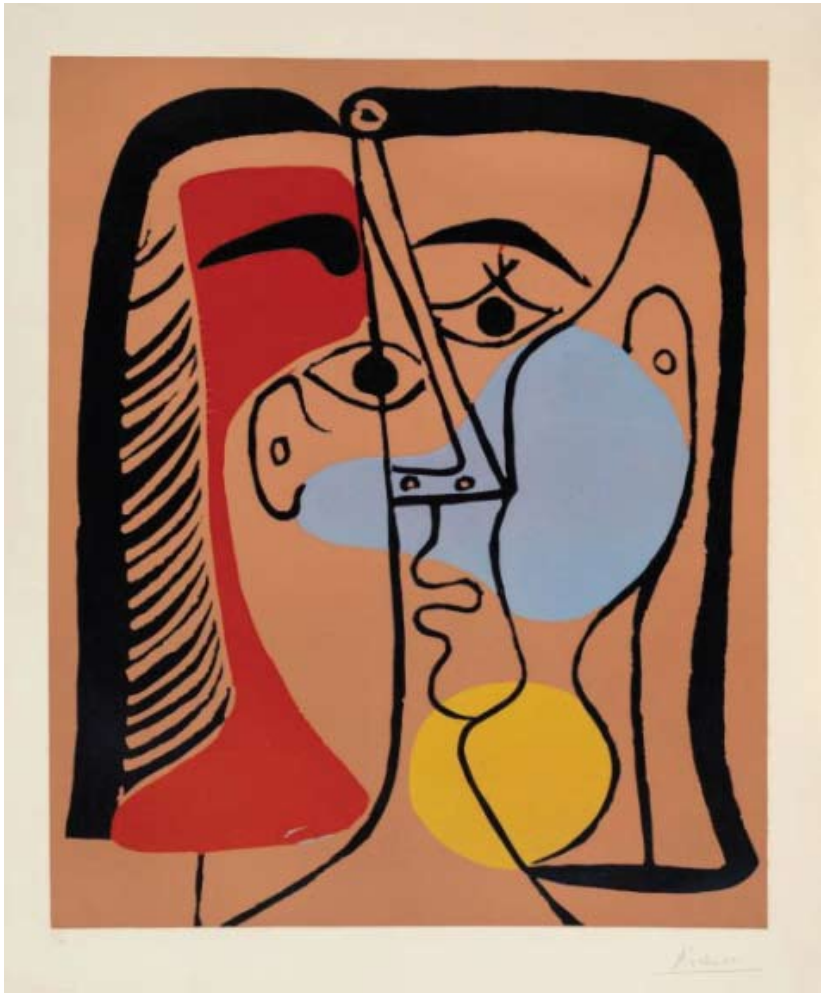

Fig. 4. Pablo Picasso. „Portretul Jacquelinei cu părul drept", 1962, Tehnica: linogravură, 29 x 24 cm. Sursa: https://www.johnszoke.com/blog/73-linocuts-part-2-introducing-color/ accesată la data de 2 septembrie 2022.

Definiții:

„***PROIECT***- *Plan prin care se intenționează realizarea unor acțiuni viitoare.*"[1]

„***SIMULARE-*** *Faptul de a simula, prefecătorie, falsificare, simulație.*"[2]

„***SIMULA***- *A face ceva să pară adevărat ceva ireal, a da, în mod intenționat, o impresie falsă*."[3]

După cum v-am obișnuit în cursul I fiecare noțiune pe care o prezint va începe cu definiția din dicționarul explicatriv al limbii române. Acest exercițiu de lămurire semantică a noțiunilor folosite obligă studentul la o mai mare atenție la cuvintele folosite și la un efort de gândire prin comparație cu reformularea

1 Sursa: proiect DEX - ce înseamnă proiect (dictionarroman.ro) accesată la data de 17 iulie 2022
2 Sursa: simulare DEX - ce înseamnă simulare (dictionarroman.ro) accesată la data de 17 iulie 2022
3 idem

definițiilor în termenii specifici ai artelor vizuale. După cum observăm explicațiile dicționarului comun nu ne lămurește în totalitate în domeniul pe care noi îl studiem, respectiv GRAVURA:

Cap. I. 2. Elemente de limbaj plastic în tehnicile tradiționale ale gravurii

Tema majoră-Tehnicile Gravurii

Se desfășoară în 5 etape de învățare după cum urmează:

- Curs 1 / anul I / licență / Tehnicile ale gravurii.
- Curs 2 / anul II / licență / Tehnicile și maniere tradiționale ale gravurii.
- Curs 3 / anul III / licență / Tehnicile moderne ale gravurii.
- Curs 1 / anul I / master / Morfologia imaginii în gravură.
- Curs 1 / anul II / master / Modalități de expresie în tehnicile gravurii.

Cursurile urmăresc elementele de limbaj plastic după următorul parcurs:

- anul I / licență-LINIA / PUNCTUL
- anul II / licență-PATA
- anul III / licență-LINIA, PUNCTUL ȘI PATA
- anul I / master-COMPOZIȚIA ȘI TEXTURILE PLASTICE
- anul II / master-MODALITĂȚI DE EXPRESIVIZARE PLASTICĂ

După cum observați, cursul mare urmărește etapele de învățare din disciplinele enunțate anterior; desen (cele 5 etape ale învățării: paginația, proporțiile, construcția, valorația, expresivizarea).Această construcție simetrică ajută studentul pe perioada sa de formare, în cei 5 ani de studiu să se clarifice ca să poată ajungă la nivelul de perforrmanță specific fiecărei etape.de învățare. Fiecare moment aduce un element nou contribuind astfel la construcția teoretică și practică a cursului de bază. În felul acesta, studentul sau viitorul artist pedagog, realizează că odată începută activitatea într-un domeniu ea nu se termină niciodată. Principiul învățării continue este baza acestei

dizertații. Această explicație o veți regăsi în toate cele cinci cursuri.

Lucrările din acest an vor avea un nou mijloc plastic denumit generic PATA.

*„***PATĂ, pete -** *Urmă lăsată pe suprafața unui obiect de un corp gras, de o materie colorată, de murdărie etc., suprafață pe care se întinde o astfel de urmă; substanță care a lăsat această urmă.”*[4]

Așa cum spuneam, această definiție trebuie interpretată pentru a ne putea lămuri mai bine în demersul nostru din acest an.

Definiția ân artele vizuale ar trebui să fie : *„PATA este o suprafață bidimensională plată, decorativă. Această suprafață dacă o delimităm devine FORMĂ FIGURATĂ.”*

În continuarea completării definiției din dicționarul explicativ al limbii române, vom interpreta explicația din punct de vedere al mijloacelor plastice vizuale. Pentru o mai bună lămurire vom studia morfologia petei în felul următor:

a. ***Pata decorativă plată***

b. ***Pata decorativă texturată***

c. ***Pata cu rolul de „anvelopare”[5] a formelor bidimensionale pentru a crea iluzia tridimensionalității .***

Exact ca în cursul anului I, vom face o analiză scurtă din punct de vedere cronologică a istoriei diferitelor tehnici și maniere ale GRAVURII, după care vom aborda problematica aplicativității tehnicilor și manierelor tradiționale ale Gravurii.

Acum, întorcându-mă la problematica noastră, respectiv cea a simulării pentru a realiza un proiect, voi prezenta metodele de lucru specifice anului II.

La fel ca în anul I, studiul nostru se bazează pe documentarea din istoria artei universale, alegerea unei imagini și copierea sa printr-o analiză structurală (compoziția) și morfologică (textura) folosindu-ne de această dată de elementul nou al limbajului plastic, PATA. Pentru a înțelege mai bine din interior acest exercițiu recomand o selecție atentă în alegerea surselor imagistice propuse.

Așa cum în toate genurile mari ale artei universale, la

4 Sursa: https://dexonline.ro/definitie/pata/definitii. DEX ‘09 (2009) adăugată de blaurb. Accesată la data de 1 septembrie 2022.

5 Atmosferă care învăluie figurile dintr-o lucrare din artele vizuale.

începutul unei lucrări există un demers bazat pe o idee prin notații rapide (schiță) tot așa și în gravură există etape specifice pregătitoare execuției matriței și a stampei.

Dacă ne raportăm la etapele de lucru din studiul desenului, prin simetrie descoperim că urmărim aceleași etape și în studiul gravurii, respectiv:

1. Paginația - *Așezare în formatul unei pagini a unui text cules sau a unei figuri pentru a obține forma definitivă a lucrării care se tipărește, paginare.*

2. Proporțiile - *Raportul între dimensiunile unor obiecte, ale părților unui întreg sau între fiecare dintre aceste părți și întreg.*

3. Construcția - *Formele figurate executate din mijloacele plastice vizuale punct, linie, pată pe baza unui proiect care servește la construcția vizuală a compoziției. Structura compozițională a formelor figurate.*

4. Valorația - *Procedeu artistic datorită căruia se poate reda în gravură iluzia volumului prin efecte de valoare. În gravură ca și în pictură acest procedeu redă iluzia celor trei dimensiuni ale obiectelor, a distanței dintre ochi și obiecte și a reliefului acestora.*

5. Expresivitatea - *Calitatea, capacitatea de a fi expresiv, exprimare vie, clară, semnificativă, pregnantă, sugestivă plastică. Accente.*

Orice proiect începe printr-un gând. Cu ajutorul unei prime simulări mentale începem să enumerăm: tema, subiectul, conceptul compozițional (structural), elemente de morfologie a imagini figurate, textura.

Etapele pe care le urmărim pe parcursul simulării proiectului nostru și în acest an sunt similare cu cele din anul I după cum urmează:

1. ***Ideea-***concepție, gândire, fel de a vedea, opinie, părere, gând, convingere, judecată.

2. ***Tema***-idee principală care este dezvoltată într-o operă, într-o expunere; subiect; aspect al realității care se reflectă într-o operă artistică.

3. ***Subiectul***-totalitatea acțiunilor, evenimentelor (prezentate într-o anumită succesiune) care alcătuiesc conținutul unei opere de artă vizuală, literare, cinematografice etc.

4. ***Cercetarea-***a studia, a consulta.

5. ***Documentarea-***a se informa amănunțit și temeinic (pe bază de documente, imagini etc.)

6. ***Demersul personal-***acțiune întreprinsă în susținerea unei cauze; intervenție în scopul obținerii unui anumit rezultat care aparține unei anumite persoane, privitor la o anumită persoană, care este specific, caracteristic pentru o persoană; individual, propriu.

7. ***Performance-ul personal***-modalitatea de exprimare: expoziție parietală, instalație, happening, etc., propriu.

Fig. 3. Florin Stoiciu, „Zbor”, Tehnica: Monoprint, metalografie. Dimensiunea 25 x 25 cmm 2022, expoziția personala de la Galeria „Simeza”, București, România. Sursa: foto: Florin Stoiciu.

Fig. 1. Creion clasic de lemn și creion mecanic. Sursa: foto: Florin Stoiciu

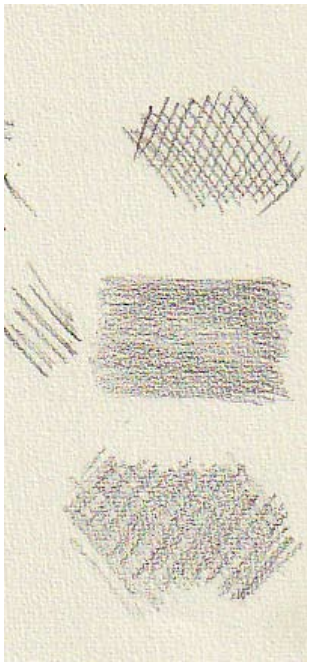

Fig. 2. Urme lăsate de grafitul creionului folosit în desenul clasic de șevalet. Sursa: foto: Florin Stoiciu

Cap. I. 3 Variante de simulări în tehnicile şi manierele tradiționale ale gravurii

Simulările în cazul tehnicilor gravurii le-am analizat și explicat în volumul I. În acest volum, al II-lea vom încerca să facem simulări ale câtorva maniere din tehnicile gravurii tradiționale. Rostul acestor exerciții prin simulare nu fac altceva decât să ne obișnuiască cu noile elemente de limbaj plastic ale manierelor din tehnicile gravurii tradiționale. Chiar dacă în această etapă instrumentele și materialele folosite în tehnicile desenului de șevalet sunt diferite de cele din tehnicile gravurii tradiționale doar simpla lor comparație ne lămurește privind dificultatea folosirii lor fără o pregătire atentă. Pentru a evita accidente nedorite recomand exerciții separate pe suportul care va fi utilizat în matrița finală. Simularea ne acomodează cu diferențele tehnice și estetice ale formelor și semnelor figurate. Pentru exemplificare voi arăta câteva scule necesare pentru a realiza efectul grafitului pe hârtie în cazul manierei creion din tehnicile gravurii în adâncime

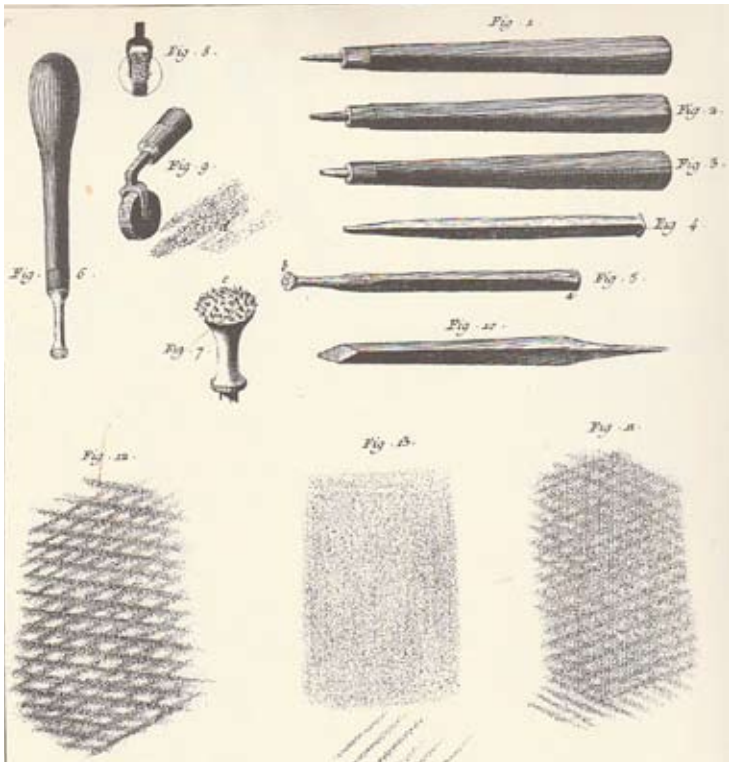

Fig. 3. L'Encyclopédie Diderot & D'Alembert. „Gravure - Sculpture". (fragment). Pl. VIII. fig. 1 ac de gravat folosit de obicei în tehnica aquaforte, fig. 2. multiplu de două linii, fig. 3. multiplu de trei linii, fig. 4. poanson, fig. 5. buceardă pentru gravură, fig. 9. ruletă, fig. 10. dăltiță plină cu vârf. Sursa: Florin Stoiciu

Doar prin simpla analiză a diferențelor și asemănărilor dintre sculele folosite în cele două tehnici ne lămurește cu privire la timpul necesar realizării unei lucrări în această tehnică. Intrebarea legitimă este: De ce să fac ceva într-o altă tehnică când pot foarte simplu să rezolv aceeași problemă printr-un simplu desen de șevalet?. Răspunsul este: Pentru că realizând o matriță putem aceeași lucrare să o putem multiplica. Prin multiplicare imaginea figurată poate fi observată de mai mulți doritori de frumos în același timp și în locuri total diferite.

Învățarea corectă a acestor tehnici de mimare prin multiplicare a semnelor lăsate în desenul de șevalet ne ajută ca artiști gravori să facem diferența între lucrarea făcută în scopuri comerciale și în cea a genului artistic în sine. Aici ajungem la aceași dilemă: să învățăm tehnicile doar ca scop în sine ca meșteșug sau ca să ne ajute în demersul nostru creativ vizual?. Răspunsul ar fi și una și alta pentru simplu motiv că fără o disciplină meșteșugărească nu putem folosi instrumentele corect și într-o parte și în cealaltă. Această scurtă dizertație are ca scop lămurirea publicului larg cu privire la perceperea corectă a Gravurii. Am pronunțat termenul GRAVURĂ cu intenție. Nu înțeleg de ce în acest început de secol al XXI-lea încă mai avem reminiscențele unui trecut cu care nu ne mândrim deloc?. Dacă DESENUL este o disciplină de sine stătătoare de ce GRAVURA care a avut aceeași condiție este considerată doar o „cenușăreasă” a artelor grafice?. Repet! GRAVURA NU MAI ESTE DOAR O TEHNICĂ! Ea, odată cu apariția fotografiei s-a eliberat de condiția tiparului și a devenit odată cu sfârșitul secolului al XIX-lea un gen artistic în sine la fel ca toate celelate genuri din artele vizuale. Drept urmare și pașii care trebuiesc urmați în învățarea corectă au același traseu.

Și ca să nu fiu răutăcios, voi da citire unor pasaje din cartea „100 de ani de la Înființarea Institutului de Artre Plastice „Nicolae Grigorescu” din București 1864-1964, Editura Meridiane 1964, p. 36 și 63. Astfel citez la pagina 36 ”În 1883 noul regulament al Școlii de bele-arte (Monitorul, 3/15 martie 1883) menționa patru secțiuni: pictura, sculptura, arhitectura și ***gravura*”** și la pagina 63: „Profesor la ***catedra de gravură*** a fost Gabriel Popescu (1866-1937) primul artist român care

s-a dedicat exclusiv acestei ramuri a artelor plastice. Numit în 1908 suplinitor-însărcinat cu corectura la catedra de desen -apoi, în 1911, profesor la catedra de gravură, cu perseverență și pricepere, el a îndrumat până în 1934, data pensionări, formația majorității gravorilor noștri din generația următoare. <<Gabriel Popescu - scrie I. D. Ștefănescu - fixase lângă dânsul câțiva, puțini elevi. Tăcut, artist în înțelesul adânc al cuvântului, era iubit, și mult prețuit de noi toți>>." Fără comentarii!. Menționez pentru cei dorirori de date istorice că în anul 1983 secția Grafică care includea și disciplina gravură a fost desființată de la cursurile de zi ale Institutlui de Arte Plastice „N. Grigorescu" și a fost reânființată în anul 1984 la seral.

Aceste documente le prezint cu tristețe. Constat doar că ce a reușit regimul politic să facă până în anul 1990 continuă regimul actul să desăvârșească și anume: desființarea ideii de a avea la loc de cinste o ramură tradițională a artelor vizuale și anume GRAVURA. Nu cred că tendințele actuale progresiste pot desființa o tradiție privind comunicarea prin imagine, dar văd cu câtă ardoare se dorește minimalizarea importanței ei în cultura vizuală. Să nu uităm că până una alta GRAVURA a contribuit din plin la cultura imaginii vizuale și merită să îi dăm locul cuvenit în panoplia artelor vizuale. Pentru cei mai tineri le fac o destăinuire: imaginea digitală nu ar fi fost posibilă fără tehnicile și manierele gravurii!. Vorbesc despre multiplicare.

Acum că am lămurit poate pentru puțin timp și condiția actuală a acestui gen artistic vizual, GRAVURA, voi continua cu demersul nostru din acest an de studiu.

În acest an studiul nostru se bazează mai mult pe înțelegere structurii compoziționale, a texturilor prin analiza morfologică a imaginilor selectate din tehnica respectivă și mai puțin sau deloc pe meșteșugul tehnicii respective.

Anularea voită a cestor etape de pur meșteșug dă mai mult timp gândirii, a documentării și cercetării individuale.

Mimarea prin semnele specifice, ne obișnuiește practic, cu învățarea corectă a etapelor de lucru stricte ale părții aplicative a tehnicii. Totodată ne pregătește gândirea selectivă în evaluarea corectă a materialelor, sculelor, mijloacelor de imprimare și etapelor de lucru pentru a nu face greșeli de nerecuperat din întregul proces de elaborare.

Timpul de execuție diferă de la individ la individ, deci nu se poate stabili cu certitudine în cât timp poate fi finalizată o lucrare. Exact ca în orice meserie există meseriași mai rapizi iar alții mai lenți.

Pentru o mai bună înțelegere a specificului acestor tehnici sugerez simulările după lucrările proprii să meargă în paralel cu studiile după marii maeștri ai gravurii. Modul cel mai simplu și mai apropiat este cel al exercițiului copierii (nu COPII!) imaginilor fie reproduse fie originale din muzee. Acest exercițiu de imitarea prin anumite detalii a texturilor și analiza compozițională nu face altceva decât să îmbogățească cultura imagistică a studentului de la arte vizuale.

Copie-reproducerea exactă a unei opere de artă (cazul nostru), a unei imagini fotografice

Copiere-reproducerea fără originalitate a unei opere de artă (cazul nostru).

Principala diferență dintre un fals și o copie este că falsul se pretinde a fi original, în vreme ce copia doar imită originalul.

Principala diferență dintre un fals și o copie este că falsul se pretinde a fi original, în vreme ce copia doar imită originalul.

În ordinea cronologică istorică a apariției voi prezenta o variantă de lucru prin simulare a tehnicilor și manierelor gravurii tradiționale:

a. gravura în înălțime
b. gravura în adâncime
c. gravura în plan

Pentru o mai bună înțelegere a structurii compoziționale și a morfologiei semnelor din tehnicile și manierele tradiționale ale gravurii voi face o scurtă prezentare prin exemple personale.

Astfel din punctul meu de vedere studiul învățării compoziției ar trebui să înceapă cam așa:

COMPOZIȚIA
Simulări și aplicații practice

Definiție: „COMPOZÍȚIE, compoziții, s. f. 1. Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; structură, compunere, alcătuire, componență. 2. Operă, bucată, compunere artistică, în special muzicală. ♦ Studiul regulilor de compunere a unei

bucăți muzicale; totalitatea cunoștințelor muzicale care permite compozitorului să se exprime într-o formă artistică. 3. Felul în care sunt dispuse elementele imaginii într-un tablou, astfel încât se se echilibreze între ele. ♦ Gen de pictură, de sculptură, de desen reprezentând personaje în acțiune. 4. Joc al unui actor care interpretează un rol bazându-se în primul rând pe trăsăturile distinctive ale personajului respectiv, cu calități fizice sau de vârstă deosebite de ale sale. 5. Lucrare școlară pe o temă dată; compunere (3). 6. Aliaj de cositor și plumb, folosit la căptușirea cuzineților lagărelor de alunecare. – Din fr. composition, lat. compositio."[1]

După cum observăm definiția generală a compoziției din dicționarul explicativ al limbi române ne mulțumește parțial. Pentru o mai bună decriptare a celor spuse teoretic recomand o analiză vizuală specifică domeniului studiat. Din punctul meu de vedere a compune este etapa cea mai importantă dacă nu definitorie în creația unui artist plastic profesionist. Este de fapt amprenta stilistică a creației sale.

Absolut orice manifestare vizuală în procesul de învășare al mijloacelor de expresie plastică ar trebui să țină cont în primul rând de aplicarea sau nu a regulior compoziționale. Și a desena pe colțul unui șervețel spunea maestrul Piliuță presupune să fii profesionist și să compui ca tine.

Această amprentă în schimb nu poate apărea decât după un exercițiu de logică elementară studiind prin analiză comparată tipurile de compunere din istoria artelor vizuale. Consider că pentru început explicațiile pur teoretice fac mai mult rău decât explicația concretă vizuală. La urma urmei noi artiștii vizuali ne folosim de imagine și mai puțin de semantica cuvintelor vorbite sau scrise. Nu neg că ar fi bine uneori să încercăm să vizualizăm și noțiunile specifice scriitorilor. Drept urmare voi începe printr-o explicație vizuală a celor mai simple formule de compunere pe care le regăsim cu ușurință in lucrările marilor maeștrii ai artei gravurii.

Specificitatea pentru început prin a gândi o compoziție

1 Sursa: https://dexonline.ro/definitie/compozi%C8%9Bie/definitii accesată la data de 14 septembrie 2022

pentru a putea fi multiplicată în anumite tehnici sau maniere ale tehnicilor gravurii constă în inversarea imaginii pe matriță (flip). Acest inconvenient al gândirii compoziționale a determinat nu de puține ori în istoria gravurii la transpunerea desenului original prin inversare pentru a avea o imagine corectă în stampa finală. Această întrerupere a activității creatoare nu a fost benefică în expresia plastică. Gestul a devenit controlat, atitudinea rigidă și formală iar atitudinea plastică s-a distanțat prin imprimare de creator. Nu de puține ori am auzit exclamațiile pline de uimire cînd pentru prima dată autorul unei matrițe descoperă compoziția lui gândită intr-un fel ca la imprimare să fie cu totul alt fel prin oglindirea imaginii. De fapt este aceea uimire pe care o avem noi când ne vedem în imaginea inversată din selfi-ul fotografic. Nu întâmplător oglinda este doar o reflexie a unei realități. Este foarte important de știut că că această inversare, ogindire a compoziției a creat multe probleme artiștilor gravori de-a lungul istoriei gravurii. Doar dacă gândim logic că a grava o matriță cu un semn care are o anumită semnificație în stânga ea va avea cu totul altă semnificație după imprimare fiind in dreapta stampei. Gândiți-vă la ce consecințe ar fi putut avea un gravor din perioada inchiziției sau a proletcultismului bolșevic. Una este semnificantul semnului din stînga gravat și alta este semnificația aceluiași semn în dreapta. Acum că ne-am lămurit cum este stânga cu dreapta voi prezenta câteva exerciții pe care le recomand în studiul nostru din acest an. Pentru început vă voi prezenta o planșă schițată care are în conținul ei câteva exerciții de compunere respectiv:

a. centrat

b. jos

c. sus

d. stânga

e. dreapta

f. secțiunea de aur

După cum observați am propus o temă și un subiect în proiectul care va urma. Intenția în acest moment este doar de acomodare cu elementele compoziționale respectiv: paginarea, proporțțile, construcția, valorația, expresia. În anul al III-lea vom discuta despre tipurile compoziționale: închisă, deschisă, statică, dinamică..

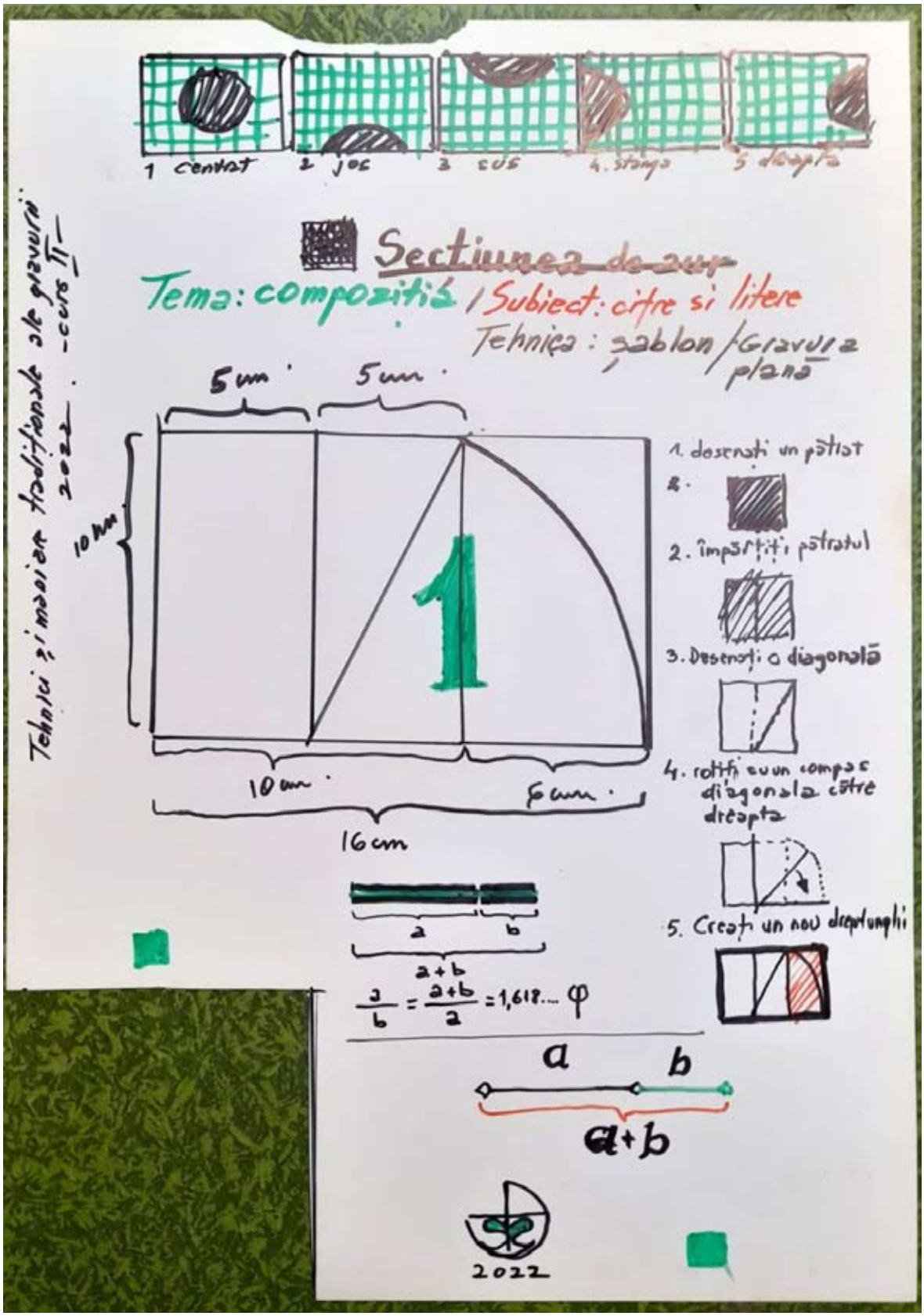

Fig. 4. Schiță explicativă pentru exercițiile din anul II privind proiectul prin simulări ale tehnicilor și manierelor gravurii tradiționale. În acest caz elemente compoziționale de bază. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Gravura în înălțime

xilogravura lemn în fibră

1. maniera liniei albe

2. maniera liniei negre

Fig. 10. Florin Stoiciu. Stampă executată în tehnica xilogravurii, maniera liniei albe (stânga imaginii), maniera liniei negre (dreapta imaginii). Dimensiunea matriței: A 4. 2022. Sursa: foto:Florin Stoiciu. Colecție particulară.

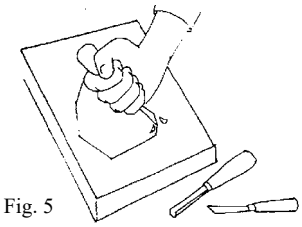

Fig. 5

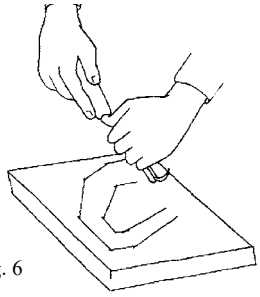

Fig. 6

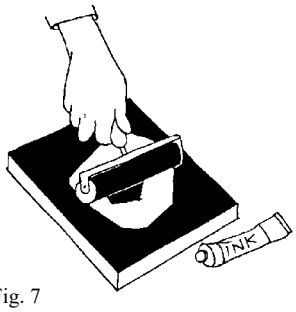

Fig. 7

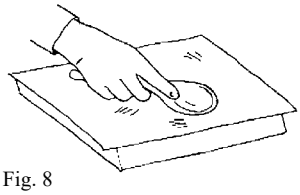

Fig. 8

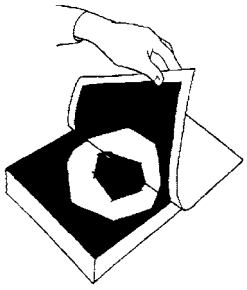

Fig. 9

Fig.5. Gravura în înălțime, Xilogravura lemn în fibră, Gravarea cu cuțit japonez. Fig. 6, Gravarea cu daltă dreaptă, Fig. 7, Încerneluirea suprafeței active, Fig. 8, Imprimarea manuală cu lingura, Fig. 9, Stampa imprimată. Sursa: Introduction to Printmaking Processes, Gallery Notes P1, Prints, Drawing and Photography Galleries, , Museum of Fine Arts Boston, 1984. pp. 2-3

După cum am învățat în anul I, în această tehnică suprafața imprimabilă (activă) se află la înălțime. În schemele din partea dreaptă a paginii aveți desfășurătorul pe scurt a principalelor etape de lucru.

Discutând despre pată ca mijloc plastic în acest an vom aborda această problematică din punct de vedere al câtorva

maniere cunoscute. Astfel, în tehnica lemnului a xolografiei avem două maniere sau mai bine zis două viziuni de execuție a unei matrițe. Pentru o mai bună exemplificare și înțelegere a celor două maniere sau viziuni în partea stângă aveți o stampă făcută expres pentru acest curs. După cum observați linia neagră, în cazul nostru s-a transformat prin mărirea suprafeței într-o pată albă, identic s-a întâmplat și în cazul liniei albe. Discutând despre pată vedem că și în cazul acestei noțiuni din elementele plastice avem ambiguități. Ca să definim am putea afirma că ***o linie prin mișcarea de translatare se transformă prin mărirea suprafeței într-o pată.*** Prin egalitatea formelor figurate, în cazul de față a cifrelor, observăm o similitudine aproape perfectă în expresia formelor. Simbolistica des folosită de artiștii care s-au exprimat în aceste două maniere de cele mai multe ori ne sugerează: negativ-pozitiv, bine-rău, închis-deschis, ing-yang, ziua-noaptea etc. Ziua și noaptea într-o anumită perioadă a anului calendaristic sunt egale. Așa și în lucrarea de față. În maniera liniei albe suprafața activă este în afara formei figurate iar în maniera liniei negre suprafața activă se află chiar pe forma figurată. Pentru o mai bună exempificare voi prezenta mai jos o lucrare de referință privind această temă a maestrului român Mircia Dumitrescu.

Fig. 11. Mircia Dumitrescu, „Ziua și Noaptea", Tehnica: xilogravură lemn în fibră, maniera albă, maniera neagră. Dimensiunea imaginii: 40 x 52 cm. Sursa: colecție personală. În partea stângă sus exemplu (detaliu) de manieră neagră iar jos de manieră albă.

În cazul liniei negre trebuie să gravăm de jur împrejurul ei iar în cazul liniei albe trebuie să o gravăm pe ea. Linia neagră presupune in efort mai mare pentru a avea acuratețea și finețea semnului figurat din desen pe când la linia albă gestul este liber și mult mai expresiv. Mai exact spus linia neagră este specifică meșteșugarului pe când linia albă artistului de gen.

Exercițiile de simulare a semnelor din exercițiile despre pată în tehnicile gravurii în înălțime se bazează pe schițe și studii de diferite mărimi. Se pot folosi pentru desen tușuri, culori pe bază de apă cu uscare rapidă, acrilic, markere etc.

Specific simulării în tehnica gravurii în înălțime este forma figurată clară și precisă.

Pata compactă este forma predilectă fără degradeuri sau laviuri subtile. Se pot folosi diferite scule: pensula, markerul, peniță, colaje de hârtii colorate etc. Forma figurată în acest mod să fie cât mai exactă.

Fig. 12. Exercițiu de simulare a manierei liniei albe din xilogravură. Tehnica: marker permanent pe hârtie cretată. Dimensiunea: 297 x 420 mm. 2022. Sursa: foto Florin Stoiciu. Colecție personală.

Fig. 13. Exercițiu de simulare a manierei liniei negre din xilogravură. Tehnica: marker permanent, șablon pe hârtie cretată. Dimensiunea: 297 x 420 mm. 2022. Sursa: foto Florin Stoiciu. Colecție personală.

Fig. 14. Stadiul 1. Tehnica: xilogravura / lemn în fibră / maniera liniei albe / Dimensiunea: 297 x 420 mm. 2022. Sursa: foto Florin Stoiciu. Colecție personală.

Fig. 15. Placa de lemn (panel furniruit) / Desenul cu marker permanent după șabloane cu cifre. Un început în partea dreaptă cu un cuțit japonez. Dimensiunea: 297 x 420 mm. 2022. Sursa: foto Florin Stoiciu. Colecție personală.

Fig. 16. Matrița / Tehnica: xilogravură lemn în fibră / În partea stânga maniera liniri albe iar în partea dreaptă maniera liniei negre. În cazul de față pata. Dimensiunea: 297 x 420 mm. 2022. Sursa: foto Florin Stoiciu. Colecție personală.

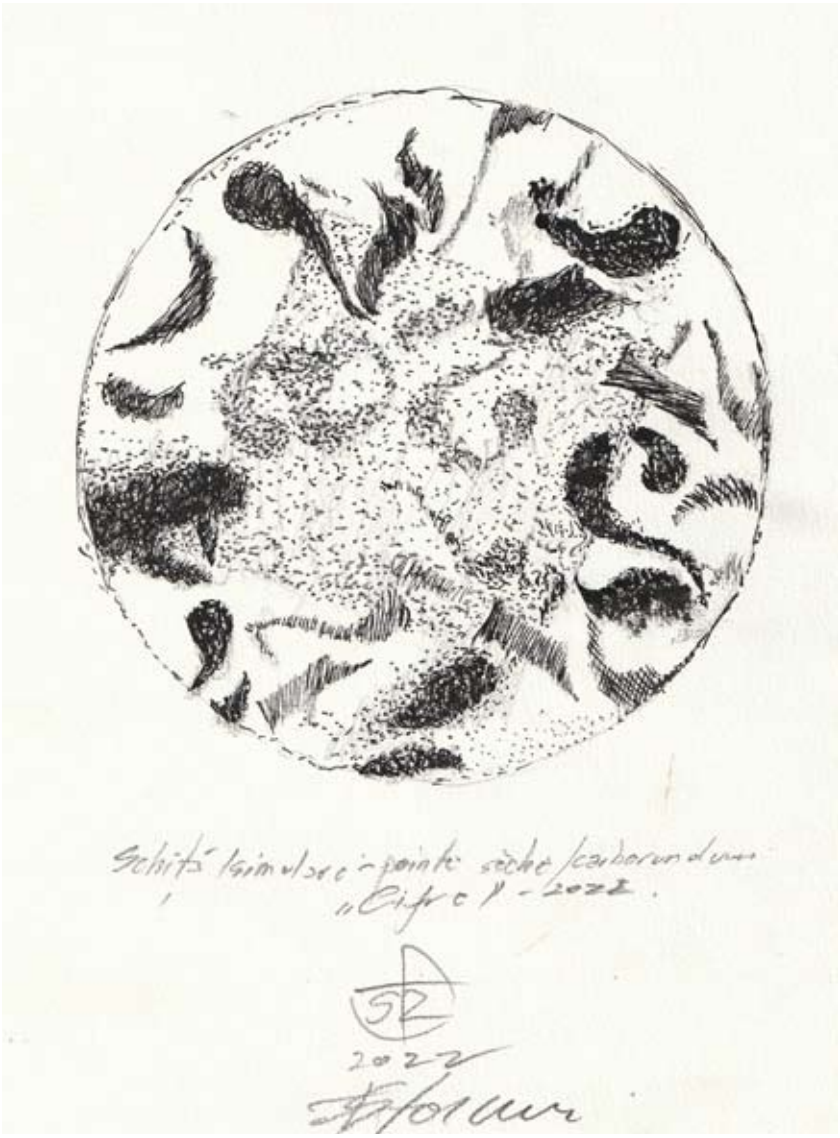

Fig. 16. Proiect-simulare / Tehnica: Creion, marker, peniță cu tuș / Pentru tehnica gravurii în adâncime: Pointe seche / Gravura cu acul / Dry point / Carborundum maniera mezzotinta și colagrafie / Titlul: „Cifre” / Dimensiunea: 297 x 420 mm. 2022 / Sursa: foto Florin Stoiciu / Colecție personală.

Gravura în adâncime (pointe sèche, carborundum)

În cursul anului I am am definit caracteristica acestor tehnici și maniere ale gravurii în adâncime cam așa: „Suprafața activă[1] (suprafața unde cerneala este așezată pentru imprimare) este adâncită față de suprafața lor neutră, elementele imprimabile fiind dispuse ântr-un plan inferior față de cele neimprimabile.”[2]

În partea dreaptă am prezentat un desfășurător al

Fig. 17. Etape de lucru]n tehnica gravurii cu acul (pointe sèche). De sus]n jos: ustensile, curățarea placii de cupru, gravarea, încerneluirea, presarea cu sugativă a hârtiei umede

1 (Despre corpuri sau substanțe) Care realizează (intens) un anumit fenomen, un anumit efect etc.Sursa: https://dexonline.ro/definitie/activ%C4%83/definitii accesată la data de 20 august 2022.
2 Florin Stoiciu, „Materialitatea în gravură”, Ed. Polirom, 2010. p. 74

Fig. 18. Etape de lucru]n tehnica gravurii cu acul (pointe sèche). De sus ân jos: imprimarea matriței, placa gravată, detaliu, placa încerneluită, stampa, detalii cu textura în tehnica gravurii cu acul. Sursa: POINTE SECHE / GRAVURA CU ACUL / DRY POINT (https://www.youtube.com/watch?v=EBW46juwE38).

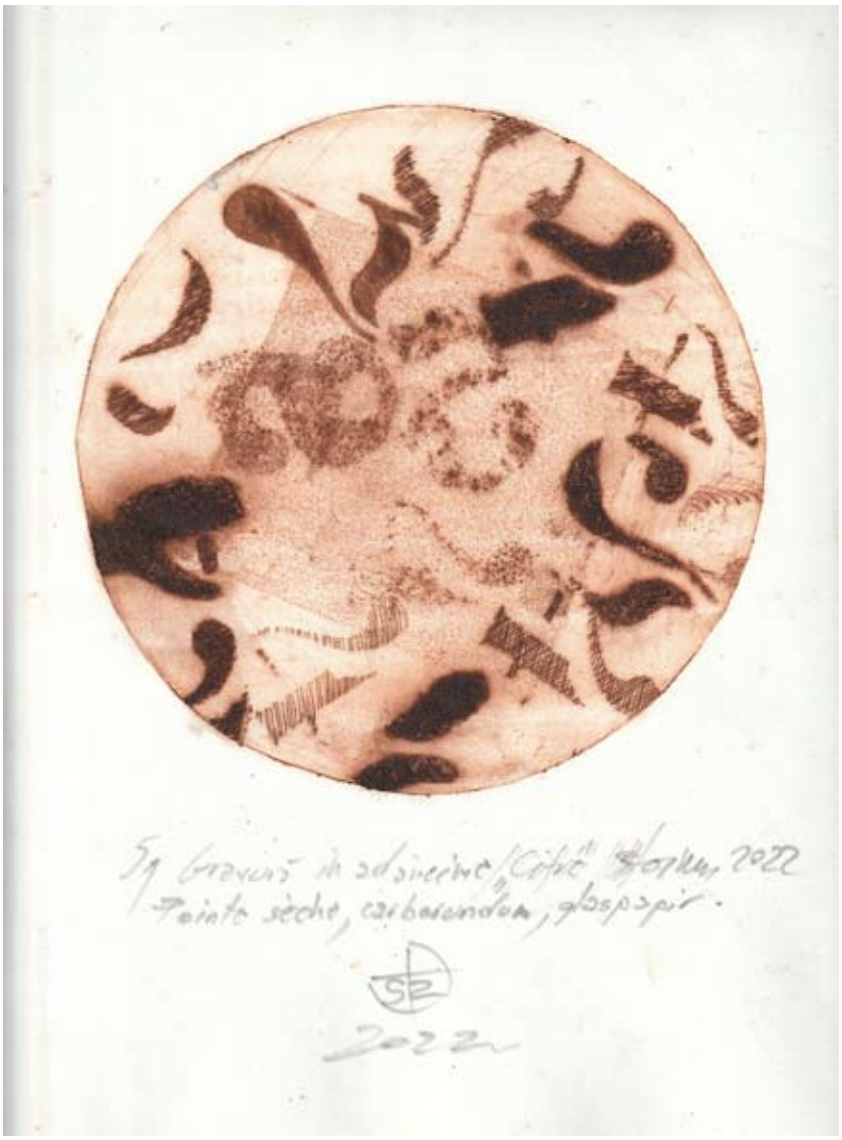

Fig. 19. Florin Stoiciu / tehnica gravurii în adâncime: Pointe sèche / Gravura cu acul / Dry point / Carborundum maniera mezzotinta și colagrafie / Titlul: „Cifre” / Dimensiunea: 297 x 420 mm. 2022 / Sursa: foto Florin Stoiciu / Colecție personală.

etapelor de lucru a tehnicii POINTE SECHE / GRAVURA CU ACUL / DRY POINT (https://www.youtube.com/watch?v=EBW46juwE38).

După cum observați prima etapă (fig. 17) în elaborarea oricărei tehnici începe cu un inventar de instrumente. Pentru un rezultat scontat al manierei sau tehnicii respective recomand folosirea sculelor specifice. Utilizarea altor mijloace sau instrumente ne îndepărtează de corectitudinea tehnicii sau a manierei dorite. Orice subtitut ne apropie de zona experimentală individuală. Acest lucru este de cele mai multe ori dorit de artistul gravor. Pentru a mă face mai bine înțeles voi face o analogie în sensul celor spuse mai sus. -De ce să faci un pește cu gust de pui când poți să faci chiar puiul?. Chiar dacă rezultatul

este în esență identic cel mai bine este să folosim drumul știut pentru a face economie de timp. De exemplu dacă facem o incizie în cazul tehnicii gravurii cu acul putem folosi și un ac de cusut dar în același timp putem folosi și sculele profesionale cu ac diamantat sau oțelit. Rezulatul celor din urmă se va vedea mult mai bine și mult mai rapid. Lămurind problematica sculelor vom trece la etapa următoare a doua: alegerea materialelor și pregătirea lor în vederea gravării. Astfel pentru tehnica gravurii cu acul avem diferite posibilități cum ar fi; tabla de cupru, tabla de alamă, tabla de zinc, tabla de aluminiu, placa de plastic. Am făcut această enumerare doar pentru a arăta paleta largă de materiale pe care această tehnică o poate folosi.

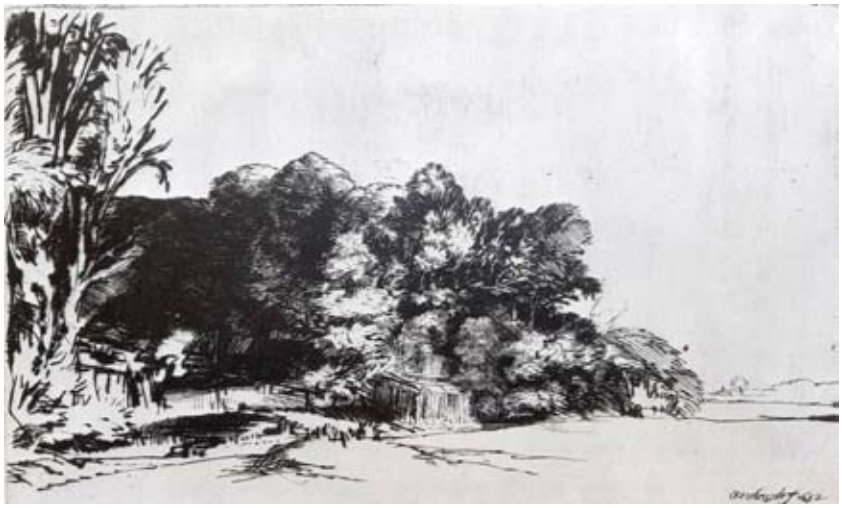

Fig. 20. Rembrandt Harmenszoon van Rijn / „Pâlc de copaci cu luminiș” / 1652 / Tehnica: Gravura cu acul, (dry point pointe sèche) / dimensiunea: 12,3 x 21.1 cm /The Metropolitan Museum of Art, New York. Sursa: Rembrandt's Journey / Painter, Draftsman , Etcher / Clifford S. Ackley / In collaboration with Ronni Baer, Thomas S. Rassieur, and William W. Robinsons / MFA Publications / A division of The Museum of Fine Arts, Boston. 2003. p. 278

Ordinea lor se inversează atunci când ne raportăm la ușurința cu care un elev poate executa un număr de semne specifice. Astfel pentru început recomand folosirea plasticului transparent pentru ca la finalul exercițiilor când aven destulă experiență în gravare să folosim placa de cupru. Personal această tehnică o consider optimă artiștilor experimentați (fig. 20, 21). Spun aceste lucru pentru o mai bună lămurire a „entuziasmului” pe care unii dintre dintre profesorii care „cochetează” cu tehnicile gravurii nefiind de specialitate consideră și confundă ușurința etapelor de imprimare cu performanța plastică. Ei uită că pentru a ajunge la o sinteză a unei cărți trebuie ca mai întâi să fi citit cartea.

Fig. 21. Rembrandt Harmenszoon van Rijn / „Pâlc de copaci cu luminiș” (detaliu) / 1652 / Tehnica: Gravura cu acul, (dry point, pointe sèche) / dimensiunea: 12,3 x 21.1 cm / The Metropolitan Museum of Art, New York. Sursa: Rembrandt's Journey / Painter, Draftsman , Etcher / Clifford S. Ackley / In collaboration with Ronni Baer, Thomas S. Rassieur, and William W. Robinsons / MFA Publications / A division of The Museum of Fine Arts, Boston. 2003. p. 278

Economia de mijloace și aparenta ușurință a realizării unei stampe sunt de fapt o „păcăleală” în defavoarea învățării corect a etapelor de lucru normale în elaborarea unei compoziții. De foarte multe ori spectacolul creat de toată „tevatura” unei imagini care se poate multiplica, vine în contradicție cu profesionalismul dorit în acumularea cantitativă și calitativă a demersului specific tehnicilor gravurii. Concluzia mea ar fi, că după ce nu știi să desenezi mai te și împiedici prin gravare de materialul viitoarei matrițe. Personal așa cum în gravura în înălțime semnele au o economie a mijloacelor plastice și necesită o experiență îndelungată în sintetizarea formelor același lucru se întâmplă și în cazul gravurii cu acul. Drept urmare recomand pentru un rezultat performant folosirea acestor tehnici abia la finalul ciclului de învățare. Dacă folosim această tehnică doar pentru a arăta mai ușor etapele de imprimare folosite în toate tehnicile și manierele gravurii în adâncime este în regulă, dar dacă dorim să avem și performențe artistice atunci lucrurile se complică. Consider că este necesară această lămurire pentru a nu mai repeta anumite greșeli în învățarea corectă a tehnicilor și manierelor tradiționale ale gravurii. Doar dacă aruncăm o privire în istoria gravurii o să constatăm că începuturile gravurii în adâncime sunt pline de lucrări foarte elaborate atât din punct de vedere al compoziției formelor figurate cât și din punct de vedere al bogăției semnelor texturale. Tehnica gravurii cu acul la începuturile sale a fost folosită foarte des de artiștii gravori pentru a-și îmbogăți paleta de semne din lucrările lor executate într-o tehnică tradițională (gravura cu dăltiță sau aquaforte). A fost doar un element ajutător mai mult de anvelopare a formelor (fig. 22, 23) pentru a putea crea o atmosferă prin pete picturale, Vedeți lucrările lui Rembrandt. Despre linear și pictural vom

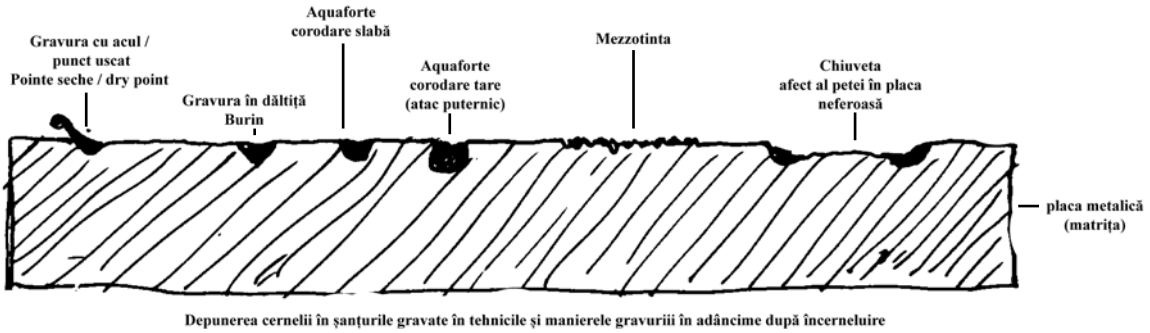

Fig. 22, 23. Rembrandt Harmenszoon van Rijn / „Peisaj cu trei cabane cu frontoane” (jos dreapta detaliu) / 1652 / Tehnica: Gravura cu acul, (dry point, pointe sèche) / dimensiunea: 16,3 x 20,2 cm / The Metropolitan Museum of Art, New York. Sursa: Rembrandt’s Journey / Painter, Draftsman , Etcher / Clifford S. Ackley / In collaboration with Ronni Baer, Thomas S. Rassieur, and William W. Robinsons / MFA Publications / A division of The Museum of Fine Arts, Boston. 2003. p. 275

discuta în cursul anului al III-lea. Acum că am atins specificitatea semnelor din tehnica gravurii cu acul voi încerca să fac o scurtă descriere. Dacă în cazul semnelor din tehnicile clasice ale gravurii în adâncime linia gravată la imprimare are o acurateţe apropiată de desenul în roller, marker etc, în cazul gravurii cu acul linia se apropie de desenul în peniţă sau pană. Linia datorată „bărbilor", a şpanului rezultat în urma gravării este inegală, zdrenţuită iar degradeul valoric creat de cerneală accentuează această inegalitate. Nu are rigiditaea şi exactitatea liniei din tehnica gravurii în dăltiţă. Este mai „jucăuşă" şi mai „copilărească". Poate din această cauză foarte mulţi artişti din perioada modernă au şi folosit-o ca mijloc tehnic realizând stampe ale genului în sine. Un alt motiv pentru care această tehnică nu a fost folosită pe scară largă de gravorii vremurilor a fost inposibilitatea de menţinere a semnelor create într-un tiraj mare. Acesta era un dezavantaj pentru condiţia gravurii din acea perioadă şi anume de înlocuitor al tiparului. Firesc o matriţă executată în această tehnică pe o tablă de cupru nu rezistă mai mult de 6 exemplare la presiunea exercitată de presă asupra matriţei. După acest număr, aproximativ, semnele gravate vor apărea ca în tehnica gravurii în aquaforte. Logic, bărbile apărute în urma inciziei sunt fragile şi vor dispărea prin presări multiple astfel linia în urma încerneluirii nu va mai putea avea aceeaşi plasticitate. Spun toate aceste lucruri pentru a putea să facem diferenţa între o stampă executată ăntr-o anumită tehnică şi o alta cu posibile asemănări. Totodată foarte mulţi artişti gravori îndepărtează „bărbile" cu un răzător pentru a obţine un efect al liniei apropiat de tehnica aquaforte. Acest lucru este necesar în cazul intersecţiilor de linii. În momentul încerneluirii aceste intersecţii adună cerneală prin bărbile rezultate în urma gravării şi poate dăuna aspectului final al semnelor gravate. În loc de linii vom avea o pată. După cum bine observaţi, accidentele sunt de cele mai multe ori căutate de artist dar în aceeaşi măsură ele sunt împiedicate să apară. Poate că asta este este frumuseţea acestei tehnici care ne obligă să experimentăm şi să păstrăm vie plasticitatea semnelor figurate. Gravura cu acul este poate cel mai bun exemplu în favoarea argumentului meu că a spune că tehnicile gravurii nu sunt doar nişte simple meşteşuguri. Imposibilitatea unei multiplicări masive a ajutat genul în sine al

gravurii. O stampă în tehnica gravurii cu acul este unică. Etapa a treia este cea a gravării în materialul dorit. În funcție de duritatea plăcii folosite vom folosi scule specifice. Gravarea în sine constă printr-o apăsare mai mult sau mai puțin puternică creând o incizie. Această adâncitură va prelua cerneala de gravură în cantitățile dorite. Astfel dacă dorim să avem o linie sau în cazul nostru o pată mai fină sau mai fermă adâncimea texturilor formate din linii și puncte vor avea adâncimi diferite. Logic, cu cât este mai adâncă excavarea cu atât cerneala va fi mai multă și drept urmarea valoarea semnului va fi mai închisă. Mai jos (fig. 24) aveți o descriere schematică a diferitelor tehnici ale gravurii în adâncime cu formele și cantitățile de cerneală depusă în șanțurile gravate după etapa a patra cea a încerneluirii. Această

Depunerea cernelii în șanțurile gravate în tehnicile și manierele gravuriii în adâncime după încerneluire

Fig. 24

etapă se realizează printr-o presare uniformă cu ajutorul degetului (nu cu racleta pentru a nu distruge „bărbile”) a cernelii de gravură. Prin acestă presare cerneala va ajunge la baza șanțului gravat fiind gata pentru etapa a cincea cea a ștergerii cernelii după suprafața inactivă imprimării. În cazul gravurii cu acul specificitatea acestei operații constă în folosirea unui material textil care are proprietatea de a aduna cerneala în golurile țesăturii fără a rupe bărbile create prin gravare. De obicei se folosește o țesătură tare denumită în croitorie „canafas”, dar se poate utiliza și un tifon apretat. Ștergerea se realizează cu un tampon bine strâns fără cute pentru a împiedica pânza să preia mai multă cerneală decât este necesar. La final se poate șterge ușor cu o bucată de canafas plată pentru a aduna din nou cerneala în bărbile gravate. Este o operație care necesită o atenție deosebită pentru a avea efectul scontat al liniei din această tehnică. Ștergerea cu hârtie nu este recomandată. Celuloza moale se va aduna în jurul bărbilor creând la imprimare

o serie se semne poate nedorite.Odată terminate aceste etape de pregătire a matriței pentru imprimare urmează pregătirea hîrtiei pentru etapa finală a imprimării stampei. Aici iarăși trebuie să ne informăm și să alegem hârtia specifică. O hârtie bună pentru imprimarea în tehnica gravurii cu acul este suplă, moale, catifelată și cu o grosime dublă față de grosimea matriței gravate. Acest lucru este necesar pentru a putea lăsa placa să fie presată până la baza șanțurilor gravate evitând ruperea hârtiei. După ce am ales hârtia (Rives BFK, Fabriano, etc.) la dimensiunea dorită o lăsăm într-o baie cu apă curată. Această operație este necesară în toate tehnicile și manierele gravurii în adâncime. Prin înmuierea hârtiei în apă lărgim spațiile dintre fibrele celulozice (hârtia se dilată) și eliminăm surplusul de clei făcând-o mai suplă gata pentru a suporta o presiune destul de mare a presei de gravură fără a se rupe sau cuta. O etapă intermediară între încerneluire și pregătirea hârtiei este pregătirea unei „măști” pe o coală de hârtie banală de ambalaj. Această mască este de fapt locul unde se va poziționa placa gravată și delimitarea marginilor stampei. Este recomandată această etapă intermediară pentru a evita imprimarea murdară sau mai grav a așezării plăcii greșit pe blatul presei de gravură. În cazul imprimării tirajului această etapă este obligatorie pentru a păstra aceeași oglindă a paginii. Urmează etapa finală cea a pregătirii presei pentru imprimare. Recomand această etapă să fie făcută înaintea etapei de încerneluire pentru a evita murdărirea presei sau a pâslei necesară la imprimare. Pregătirea presei necesită la începutul experienței de gravor o asistență specializată din partea unui profesionist al domeniului. Chiar dacă pare banală această operație am observat la mulți dintre colegii mei mari greșeli care au avut ca rezultat o imprimare defectuoasă. Așadar; prima operație constă în așezarea pe blatul presei in zona unde cele două diagonale ale blatului se întâlnesc. Acolo presiunea este egală. Așezarea matrișei se va face pe masca creată anterior, practic se face o simulare a inmprimării fără cerneală. După ce am așezat placa cu fața în sus pe masca de pe blatul presei punem hârtia (aceeași cu hârtia de imprimare). Recomand ca și hârtia în această situație să aibă aceleași caracteristici cu hârtia pregătită pentru imprimarea finală, adică să fie umedă nu udă (după umectarea în bazinul de

Fig. 25. Spinglu. Sursa: https://www.olx.ro/d/oferta/spingluri-otel-piulita-fonta-sau-otel-spingluri-de-lemn-lagare-IDe9KjM.html accesată la data de 27 septembrie 2022.

apă se scurge și se presează între două sugative (prosoape de hârie folosite la bucătărie). Hârtia se așează pe placa încerneluită cu fața pe placă. Urmează așezarea pâslei[3] peste hârtie. Următoarea etapă este foarte importantă. Reglarea presiunii optime imprimării. Acest lucru se realizează printr-o egalizare a valului presei rotative prin cele două piese metalice (spingluri) din părțile laterale (fig. 25). Dacă presa este bine reglată presiunea se poate face prin numărarea spirelor ca să fie egale stânga cu dreapta. În cazul unui tehnician mai experimentat se poate regla presiunea doar după cum simte la mână. Dacă după o primă simulare a presiunii nu avem rezultatul scontat repetăm operația până când presiunea este perfectă. Ca să realizăm acest lucru după simularea de presiune ne uităm pe hârtia presată și vedem dacă adâncitura din hârtie este de jur împrejur egală (chiuveta hârtiei). Dacă este egală repetăm operația cu placa încerneluită ca să realiăm o imprimare a unei stampe în tehnica gravurii în adâncine cea a gravurii cu acul în acest caz. Ultima etapă și nu cea mai puțin importantă este momentul când stampa încă umedă va trebui pusă între două sugative la presat între două planșete cu o greutate deasupra. Se repetă operația aceasta până când stampa va fi uscată și dreaptă. În limbajul gravorilor se numește operația de „pritocire”[4] a hârtiei. După ce stampa s-a uscat recomand manipularea ei cu mănuși de bumbac sau cu un praf de talc pe degete pentru a evita murdărirea ei. O stampă neglijentă și murdară nu are nici o valabilitate în ochii colecționarului. Etapa finală constă în semnarea stampei cu un grafit (creion). Descrierea modalităților de semnare a stampei găsiți la pagina dedicată semnării stampelor. Concluzia acestei prezentări destul de ample ar fi că aparenta ușurință a execuției tehnice nu trebuie să ne lase impresia că este o modalitate simplă în execuția unei matrițe (tehnicile gravurii în adâncime). Repet! Mulți pedagogi semidocți ai tehnicilor și manierelor de imprimare tratează această tehnică superficial fără să înțeleagă specificitatea ei. Poate, datorită necunoașterii și al comodității. Gravura cu acul nu necesită neapărat pentru realizarea unei matrițe un laborator specializat, poate fi făcută și acasă fiind

3 Material textil obținut din fire de lână sau de păr de animal netoarse bătute la piuă, folosit la confecționarea pălăriilor, a încălțămintei călduroase, ca izolant etc

4 a muta dintr-un loc în altul

considerată o tehnică nontoxică (care nu folosește un mordant).

În continuare, voi face o scurtă prezentare a tehnicii în carborundum[5] folosită în exemplul personal de la pagina 37 (fig.19). Am folosit această manieră modernă alături de tehnica gravurii cu acul pentru a putea exemplifica mai bine mijlocul plastic discutat în acest curs și anume cel al petei. Un al doilea motiv pentru care am ales această manieră este acela al rezistenței sale la imprimare. În acest caz particulele de carbură de siliciu folosite după un numar relativ mic de imprimări se deteriorează și dispar. Este doar un experiment personal care are rostul de a arăta că în zilele noastre când gravura nu mai are constrângerea imprimărilor multiple poți ca artist să te ajuți de orice mijloc tehnic în exprimările estetice vizuale personale. Este o tehnică relativ nouă la scara istoriei inventată în SUA în anii 1930. Această tehnică are două direcții sau mai bine zis două maniere tehnice. Cea de început inventată de Hugh Mesibov, Michael J. Gallagher și Dox Thrash este similară manierei negre din tehnica mezzotinta iar cea de a doua inventată în anul 1952 de Henri Goetz se folosește de tehnicile și manierele colagrafiei. Voi încerca să fiu cât mai explicit și voi prezenta cele două modalități tehnice. Picturalitatea formelor figurate ar fi principala caracteristică a acestor maniere. În cazul primei etape a tehnicii carborundumului, carbura de siliciu (șmirghelul) era presărat pe suprafața unei plăci metalice pentru ca în etapa următoare să fie presat cu o presă de gravură rotativă pe placa metalică. Adânciturile create de carbura de siliciu pe placa metalică sunt similare cu adânciturile lăsate de leagănul din mezzotinta tradițională. Modul de lucru este același și seamănă perfect cu cel din tehnica mezzotinta maniera neagră. „*Din punct de vedere tehnic este un tip de gravură care necesită multă atenţie şi multă răbdare. Placa de metal se prepară cu un instrument special (*rom*. leagăn,* eng*. roker) cu zimţi care printr-o rotire înainte şi înapoi produce prin presare nişte cavităţi sub formă de puncte. Densitatea acestor cavităţii trebuie să fie cât mai mare pentru ca prin imprimare, să rezulte o suprafaţă catifelată, de un negru profund. Prin presarea sau răzuirea acestor cavităţi cu un răzător sau brunisor, gravorul reduce adâncimea depresiunilor, astfel încât ele vor reţine mai puţină cerneală şi, ca atare, vor*

5 Cunoscut sub numele de „carbură de siliciu”, este folosit în general ca abraziv (șmirghel)..

Fig. 26. pregătirea plăcii de cupru cu leagănul / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură” / Ed. Polirom, 2010 / p. 106

Fig. 27. pregătirea placii cu cerneală der probă pentru brunisare / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură” / Ed. Polirom, 2010 / p. 106

Fig. 28. placa pregătită pentru mezzotinta și scule specifice manierei (rulete diferite forme de brunisoare) / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură” / Ed. Polirom, 2010 / p. 106

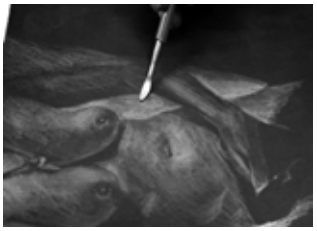

Fig. 29. brunisarea formei / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură” / Ed. Polirom, 2010 / p. 106

Fig. 30. așezarea hârtiei pe presă / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură” / Ed. Polirom, 2010 / p. 106

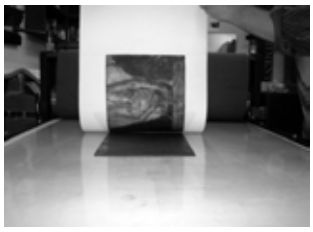

Fig. 31. stampa imprimată / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură" / Ed. Polirom, 2010 / p. 106

realiza tonuri mai deschise. Gravorul produce treptat zone de retenţie a cernelei din ce în ce mai puţin adânci, pentru tonurile din ce în ce mai deschise. În cele din urmă, lustruieşte porţiunile ce urmează să redea suprafeţe albe, în raport cu starea originară neatinsă a plăcii. După terminarea acestui proces, placa rămâne acoperită cu o textură produsă manual, de depresiuni minuscule, a căror adâncimi variază în funcţie de tonalitatea dorită. Imprimarea se face la fel ca în celelalte tehnici de gravură în adâncime."[6]

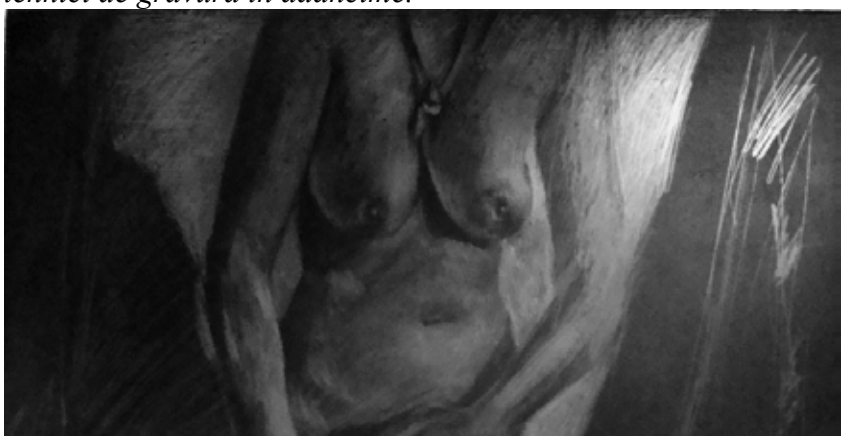

Fig. 32. Florin Stoiciu. „Las Bodegas". mezzotinta. placa încerneluită (detaliu). dimensiunea imaginii 29 x 25 cm. 2010 / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură" / Ed. Polirom, 2010 / p. 107

Fig. 33. Florin Stoiciu. „Las Bodegas". mezzotinta stadiul 1. dimensiunea imaginii 29 x 25cm. 2010 / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură" / Ed. Polirom, 2010 / p. 107

6 Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură" / Ed. de Artă Polirom 2010 / p 104

După cum vedeți noutatea acestei invenții constă în metoda și materialele folosite pentru a crea acea suprafață neagră specifică tehnicii mezzotinta. Altă particularitate o reprezintă eliminarea procesului manual. de pregătire a plăcii. Rolul leagănului este preluat de carbura de siliciu (fig. 34). În esență nu tehnica creează forma ci forma creează modalitățile tehnice de expresie plastică dorite de artist. Ce mai trebuie menționat ar fi că această manieră a carborundumului face parte din categoria gravurii în adîncime. Cea de-a doua manieră inventată în anul 1952 de Henri Goetz poate folosi atât modul de imprimare în adâncime cât și pe cel al imprimării în înălțime. Specific tehnicii colagrafiei. În această manieră uzual se folosește un amestec de medium acrilic cu carbură de siliciu. Acest amestec se poate aplica aproape pe orice suport care poate rezista la o presiune mai mare. Astfel putem folosi: carton, placaj, plastic etc. De această dată forma figurată prin amestecul explicat mai sus este depusă la suprafața suportului. Tehnicile de imprimare sunt asemănătoare tehnicilor gravurii în adâncime sau în înălțime. În cazul lucrării mele din exemplul de la pagina 37 am făcut un experiment pe suportul de plastic total diferit de metoda clasică. Am înlocuit pasta acrilică cu o vopsea acrilică aplicată prin pulverizare. Înaintea uscării vopselei acrilice am presărat un praf de carbură de siliciu și am lăsat suprafața astfel creată să se usuce (fig. 35). Imprimarea am făcut-o conform etapelor descrise în tehnica gravurii cu acul. Despre istoria acestei tehnici vom discuta mai pe larg în cursul anul al III-lea „***Tehnici moderne în gravură***”

Fig. 34. Florin Stoiciu / Carborundum maniera mezzotinta / Detaliu / Sursa: foto Florin Stoiciu / Colecție personală.

Fig. 35. Florin Stoiciu / Colagrafie Carborundum / Detaliu / Sursa: foto Florin Stoiciu / Colecție personală.

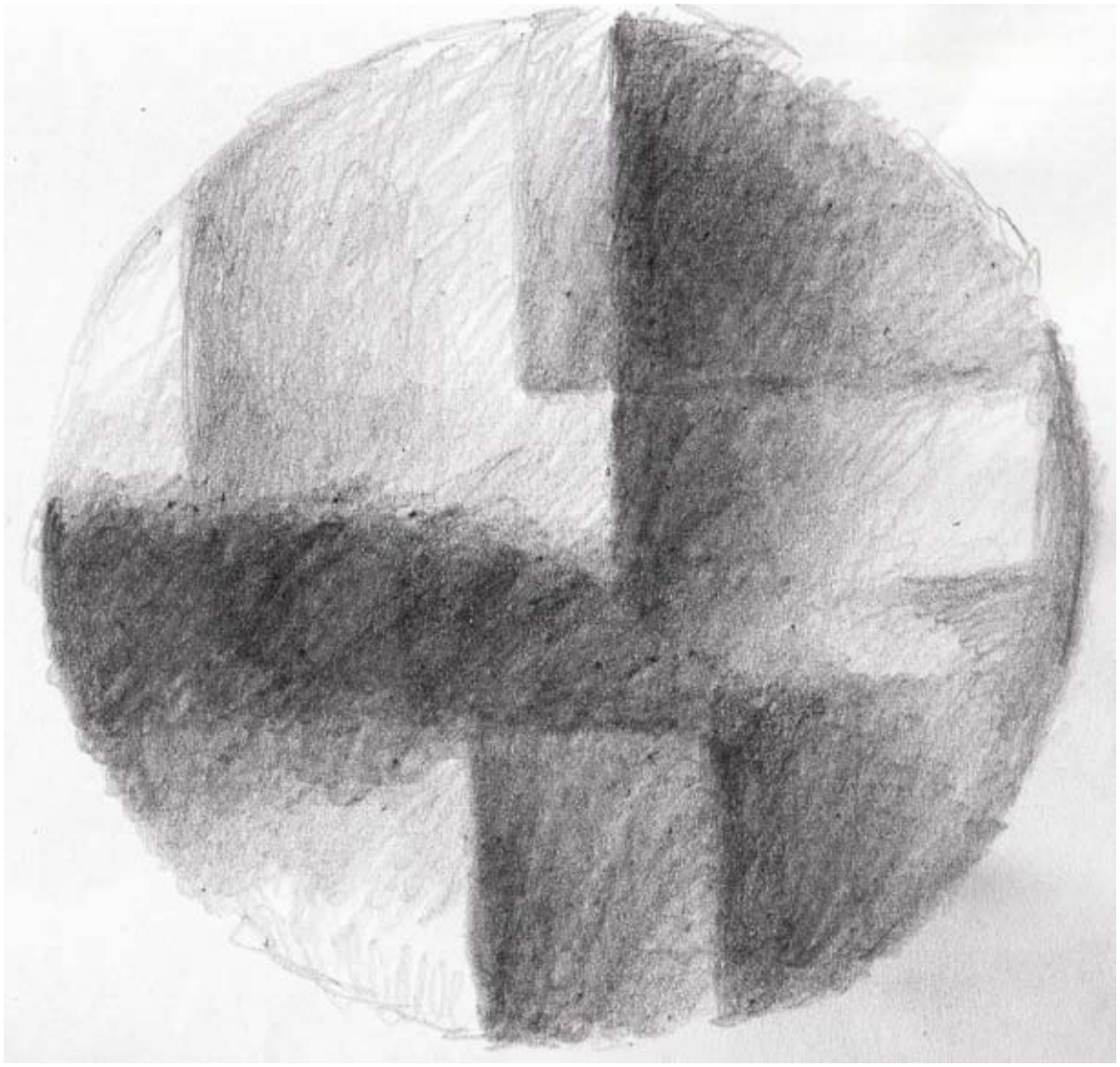

Fig. 36. Stoiciu Florin. ”autoportret”. Carborundum în înălțime. 2009 / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură” / Ed. Polirom, 2010 / p. 137

Fig. 36. Stoiciu Florin. „autoportret”. Carborundum la două culori adânc și înalt. 2009 / Sursa: Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură” / Ed. Polirom, 2010 / p. 137

Gravura în plan (rom. șablon, eng. stencil)

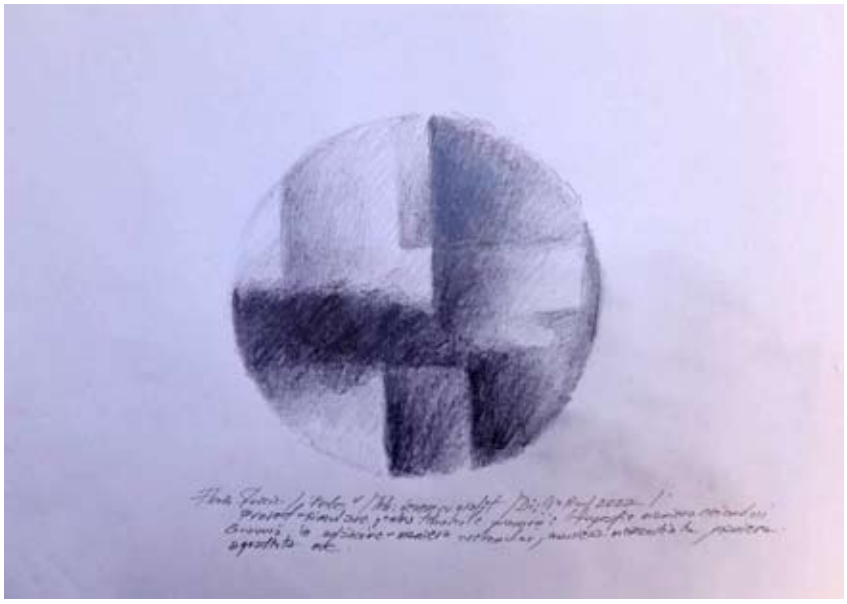

Fig. 37, 38. Florin Stoiciu / „Pete 2022” / Tehnica: desen în grafit pe hârtie / Dimensiuni: imagine: 180 x 180 mm, Hârtia: 297 x 410 mm / 2022 / Sursa: foto: Florin Stoiciu / Colecție personală

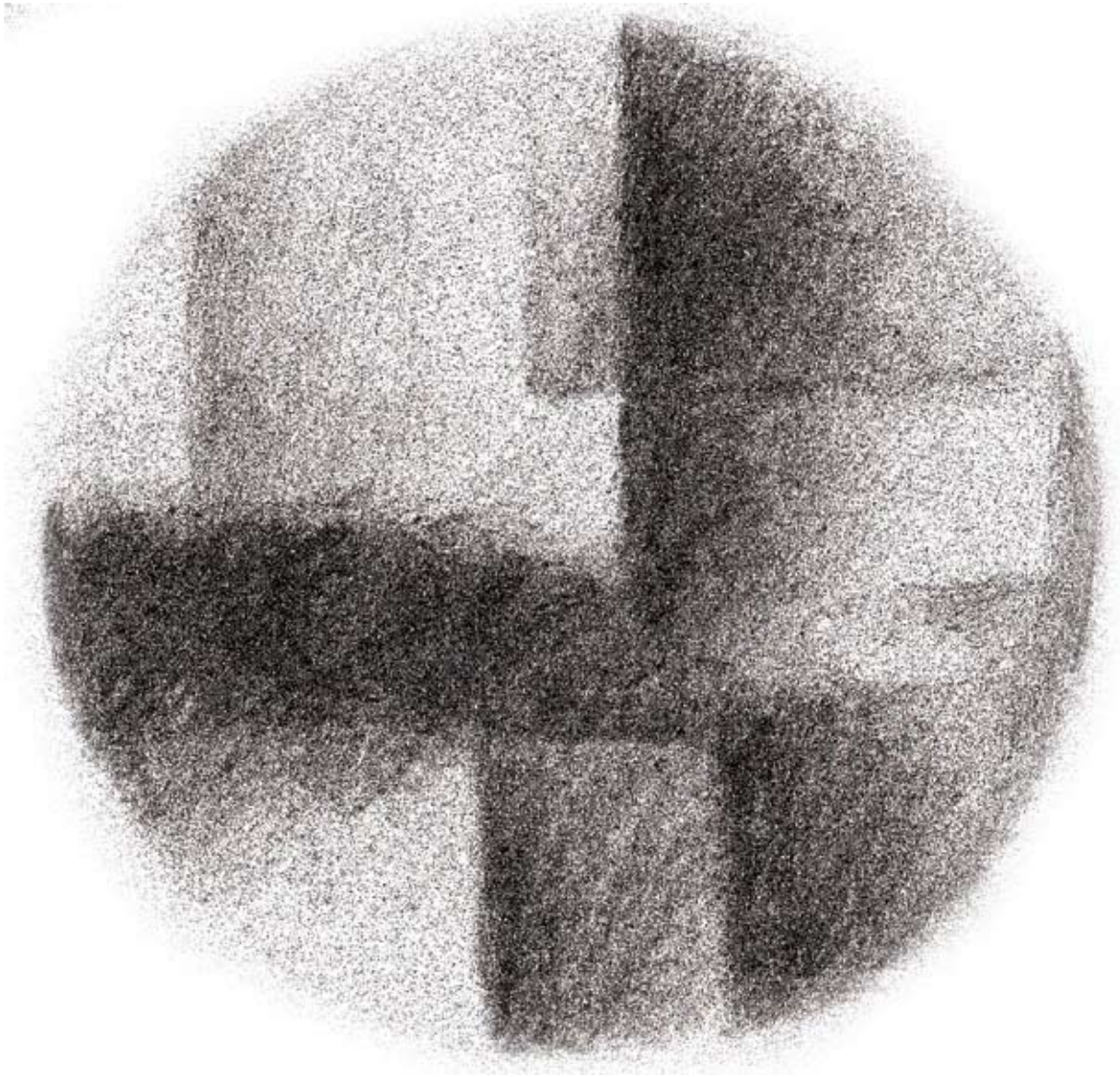

Fig. 39. Florin Stoiciu / „Pete 2022” / Simulare imagine virtuală CMYK color, Photoshop filtrul mezzotint fine dots / Dimensiune: image size: Pixel dimensions, Width: 2249, Height: 2142, 18,4 M, Document size: Width: 190.42 mm, Height: 181.36, Resolution: 300 pixel/inch / 2022 / Sursa: foto: Florin Stoiciu / Colecție personală

În acest an la categoria gravurii plane am ales să pornim de la o simulare făcută într-o tehnică a desenului de șevalet.

Desenul în creion pe hârtie (grafit). Tema noastră se raportează la studiul petei în compoziția plastică. De această dată am ales să pornim la studiul nostru pentru a rezolva printr-o tehnică a gravurii plane (șablonul) demersul: de la tradițional la modern și întoarcerea la tradițional. Astfel în prima etapă am construit o compoziție cu elemente geometrice abstracte având ca subiect pata valorică. Exact ca în oricare al proiect abordat în studiul nostru vom respecta etapele bine știute: paginația, proporțiile, construcția, valorația, expresivitatea. Din punct de vedere compozițional am respectat o reprezentare clasică. Forma figurată este centrată simetrică respectând echilibrul paginației

tipice din stampele clasice. Oglinda paginii respectă cutumele tradiționale de amplasare în spațiu a formei din gravură. Stânga, dreapta, sus, spațiu egal iar josul paginii mai mult. Despre echilibrul compozițional o să aprofundăm problematica în anul al III-lea de studiu. Dezechilibrul aparent al formelor din interiorul cercului este compensat de proporțiile diferite ale petelor figurate atât prin forme diferite cât și prin intensități valorice graduale. Aparent dacă privim atent imaginea observăm o cruce ușor asimetrică care amplifică starea de neliniște a formei cercului. Observăm că toate petele interioare ale formei cercului tind să explodeze către exteriorul său, dar în același timp valoratia închisă a petelor ne obligă să privim către centrul suprafeței circulare. Un alt elemnt interesant din punct de vedere al percepției vizuale este iluzia unei linii de jur împrejurul formei centrale. Este destul de firesc deoarece orice suprafață care nu are o formă este de fapt o pată abstractă. În momentul în care această suprafață o „închidem" într-o formă simțim nevoia unui element vizual care să sugereze stabilitate și claritate. După cum observăm jocul liniei și al petei sunt omniprezente în orice reprezentare plastică fără a fi nevoiți să le și arătăm ci doar să le sugerăm. Spun aceste lucruri pentru a putea lămuri o dilemă a mai multor teoricieni ai domeniului privind definirea mijloacelor de expresie plastice respectiv; punctul, linia, pata. Pentru un artist este de neconceput să ai o suprafață care se intinde la nesfîrșit. Ea trebuie musai să aibă niște limite, Fie că limitele sunt determinate de suparfața materialului sau a suportului folosit, fie de limitele exterioare și interioare ale formelor figurate. Concluzia ar fi că orice pată este de fapt o formă, fie ea bidimensională plată, texturată sau vibrată sau tridimensională. Pata ca mijloc plastic în gravură și nu numai a avut de-a lungul timpului diferite roluri. Ori era doar o anvelopă a unor forme bidimensionale pentru a crea iluzia tridimensionalității fie în perioada modernă prin gestul artistului și conceptul geometric a devenit formă fără conținut. Nu întâmplător am ales să fac acest exemplu. O pată care vibrează ambiguu de la bidimensional la tridimensional fără a avea o formă reconoscibilă figurativă ne pune în situația ca observator la o altă atitudine estetică meditativă. La urma urmei ce dorește artistul contemporan?. Să transmită stările sale angoasele sale uneori chiar îndoielile sau

neputințele sale. De cele mai multe ori când am fost întrebat despre povestea unei lucrari am răspuns că cel care întreabă va trebui să își facă propria poveste. Este firesc!. Empatiile și antipatiile sunt prin analogie pete ale subconștientului nostru. Până una alta frumusețea umanității se sprijină pe diversitate. Fiecare dintre noi privim diferit lucrurile care ne înconjoară, avem stări și atitudini diferite față de un subiect sau o temă. Consider că acest exercițiu al petei ca mijloc plastic trece de la rigiditatea și robustețea lineară la poezia diafană, picturală.

Acum că am trecut probabil pe lângă o altă lămurire a subiectului propus în curs voi arăta o altă variantă de simulare din tehnicile moderne digitalizate virtuale. Pentru o mai bună lămurire voi da un citat din cartea mea „Tehnici și maniere în gravură"

„*Odată cu apariția tehnicilor de imprimare, bazate pe tehnologia computerizată, (xerox sau print) dar și a configurării de imagini tip gravură prin procedee specifice imaginii virtuale, cum ar fi site-urile cu galerii sau muzee construite eminamente electronic, s-a deschis o eră nouă în domeniul tradițional al gravurii. În mod evident, cel puțin unul din traseele acestui studiu, privitor la materialitatea în sine a produsului artistic numit stampă, va trebui reconsiderat cu fermitate.*

Atributele obiectului plastic micșorate sau chiar anulate prin impunerea acestor noi tehnici și mentalități au trebuit compensate prin programe estetice bazate pe conceptualism dar și pe rafinate modalități grafice, digitale de a mima cât mai convingător materialitatea gravurii. Contactul direct cu stampa, evaluarea calității inciziei, aprecierea reliefurilor concrete ale corodării, constatări legate de fluiditatea cernelii controlul tactil al grenului hârtiei de gravură, toate acestea au dispărut din realitatea concretă și au trebuit să fie reconsiderate și reconstruite prin abile și mereu perfectibile tehnici virtuale.

Pentru mulți practicieni ai domeniului ancorați mai ferm în tradițional ar fi de neconceput însăși conceptul de gravură virtuală."[1]

După cum vedeți problema virtualizării mi-am pus-o odată cu doctoratul meu („Materialitatea în gravură" 2006) când abia apărea această posibiliate. Chiar dacă de unii artiști

1 Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere în gravură" / Ed. Polirom, 2010 / p.142

încă „amorțiți ” în „confortul lor intelectual” noile mijloace de espresie plastică digitalizate deschid noi căi pline de necunoscute în artele vizuale. Am mai spus, una este să ai o gândire tradițională și alta să rămâi tradiționalist. Nevoia de experiment a fost motorul artei vizuale. Dacă ne uită numai la cele scrise mai sus în subcapitolul Gravura în adâncime la tehnica carborundumului vedem cu cât tehnologia modernă a vremii a contribuit la invenția unei noi tehnici care se raporta la o tehnică tradițională (mezzotinta). Consider neadecvată atidudinea unor cadre didactice de a impune cu strictețe doar învățarea clasică tradițională a învățării.

Vorbind despre simularea noastră din tehnicile gravurii vedeți în exemplele din desenul de șevalet și simularea pe computer posibilitățile pe care tehnicile sau manierele gravurii pot să ne-o ofere. Astfel în desen putem simula: maniera creionului, aquatinta, verni moale, mezzotinta, carborundum maniera mezzotinta din tehnicile gravurii în adâncime iar din tehnicile gravurii plane avem: desenul cu creta sau creionul litografic, șablonul cu spray sau aerograf, fotoserigrafie.

În simularea computerizată putem să ne gândim la fel toate manierele și tehnicile enunțate mai sus. Și ca să liniștesc tradiționaliștii în gândire voi explica următoarele fapte: desenul făcut cu mijloacele moderne (computerul) nu ar fi fost posibil dacă nu ar fi fost desenul de șevalet. Până una alta computerul încă nu face imagini, el doar le generează. Chiar dacă în extrema cealaltă a adepților digitalizării totale a formelor vizuale îmi vor replica că și ei pot să deseneze la fel de bine și pe tableta grafică le pot răspunde că da este posibil dar..... Acest „dar” însemnă pentru mine o prea mare răceală empatică față de materialele fizice. Încă mai am plăcerea unei cărți pe care să o pot răsfoi și citi pe plajă. Posibil ca în viitorul nu prea îndepărtat să avem o viață virtuală, numai că atunci când se va întâmpla probabil creierul nostru se va atrofia și vom deveni doar niște instrumente semidocte ale unor informații trunchiate și false. Haideți să facem in efort de imaginație și să ne punem în situația în care nu mai avem energie, ce vom face oare? Noi ca profesori probabil vom avea cursuri cu explicațiile privitoare la cum arată în realitate o carte sau cum arată o bibliotecă. Nu întâmplător am facut această divagație. Revin la afirmațiile mele: „Ca să cunoști

Fig. 40. Masca șablonului

Fig. 41. Spray acrilic, mască cu șablon și suportul stampei. Sursa: foto; Florin Stoiciu, colecție personală 2022.

Fig. 42. Spray acrilic, mască cu șablon, suportul stampei, șablonul deschis. Sursa: foto; Florin Stoiciu, colecție personală 2022.

Fig. 43. Șablonul liber deschis, șablonul închis, urma lăsată de prima amprentă a acrilicului pulverizat. Sursa: foto; Florin Stoiciu, colecție personală 2022.

Fig. 44. Șablonul liber deschis, șablonul închis, acțiunea pulverizării culorii acrilice. Sursa: foto; Florin Stoiciu, colecție personală 2022.

un lucru trebuie să știi cum se numește". Prin analogie o stampă până nu este pipăită nu poate fi receptată ca fiind făcută într-o anumită manieră sau tehnică. Atributul simțurilor fizice umane nu va putea fi înlocuit niciodată de inteligența artificială. Poate și pentru simplul motiv că mai avem încă definiția dragostei față de frumos.

Esre adevărat că viteza din ziua de azi a informației vizuale ne bulversează zilnic și că încercăm să ținem pasul cu tehnologia doar că metabolismul, bioritmul nostru este total diferit. La urma urmei suntem oameni. Eu în învățarea artei îl învăț pe student cum să „greșească". Cum ar fi ca un soft sau un profesor la medicină să învețe în a greși?. Noi când spunem că întodeauna greșelile din artă creează personalitatea individului ne referim la expresivitatea unei forme care este învățată de toți cursanții la fel. Diferența o face deformarea lui El Greco, expresionismul xilogravurilor germane, atitudinea nonconformistă a lui Duschamp. Țin minte și acum spusele profesorului meu Constantin Blendea când l-am întrebat cum am intrat eu la secția pictură. Mi-a răspuns cam așa: „ Nu pentru erai mai bun, nu pentru că erai mai deștept ci doar pentru simplul motiv că erai altfel decât ceilalți 35 din sală".

Exact acesta este rostul nostru ca profesori. Să căută personalitatea cea mai puternică pentru a-l îndruma pe cărările lui nu pe drumul știut de tine. Pare complicat dar cu puțină bunăvoință putem să creem punți de comunicare între gândirea tehnologizată contemporană și gândirea contemplativă meditativă tradițională.

Revenind la cursul nostru al simulărilor îm tehnicile și a manierele gravurii plane va trebui să ne întorcem la definiția de bază. În toate aceste simulări trebuie să avem în vedere suprafețele active și inactive care contribuie la realizarea unei stampe din această modalitate tehnică. Având cele două suprafețe în același plan simulările sunt mult mai ușor de receptat fiind apropiate de studiul clasic de șevalet. Singura diferență în cazul simulări prin tehnicile desenului o face gestul prin ductul materiei lăsate pe hârtie irepetabil printr-o tehnică sau manieră a gravurii genului în sine. Dacă ne raportăm la simulare doar ca un mijloc de transpunere ne îndepărtăm de condiția gravorului artist și ne întoarcem la tradiția gravorului meșteșugar. Așa

cum spuneam dacă priviți simularea din desenul de șevalet m-am raportat mai mult la compoziția formelor și mai puțin la morfologia texturilor petelor. Pentru o mai bună exemplificare am simulat prin scanare același desen prin diferite filtre folosite în programul Photoshop. Observați că simularea din Photosop cu filtrul mezzotint se apropie de lucrarea finală executată în tehnica șablonului liber. Cam aceasta ar fi aplicația practică din gravura plană din acest an. Concluzia ar fi următoarea: Că nu contează cu ce mijloace vrei să rezolvi proiectul gândit ci doar să gândești!

Fig. 45. Florin Stoiciu / „Pete" / Tehnica: șablon cu spray acrilic / Dimensiunea imaginii: 18 x 18 cm / 2022 / Sursa: foto; Florin Stoiciu, Colecție personală.

Fig. 46. Florin Stoiciu / „Pete" / Tehnica: șablon cu spray acrilic / Dimensiunea imaginii: 21 x 15 cm / 2017 / Sursa: foto; Florin Stoiciu, Colecție personală.

„Istoria este martorul care confirmă trecerea timpului, iluminează realitatea, vitalizează memoria, oferă călăuzire în viața de zi cu zi și ne aduce știri din antichitate.”

Marcus Tullius Cicero

Fig. 1. Gravură în os de mamut vechi de aproximativ 13.000 de ani. Sursa: Oldest Art in Americas Found on Mammoth Bone (nationalgeographic.com) accesată la data de 21 iulie 2022.

Fig. 2. Mâinile pictate în peștera din Altamira. (tehnica șablonului). Sursa: GETTY IMAGES, Prehistoric Spain: Three new prehistoric hand prints found inside Altamira cave in Spain | Culture | EL PAÍS English Edition (elpais.com) accesată la data de 21 iulie 2022

Fig. 4. Lespede de piatră cu douăsprezece mici personaje de sigiliu. Expoziție Treasures of Ancient China - , Sursa: File:CMOC Treasures of Ancient China exhibit - stone slab with twelve small seal characters.jpg - Wikimedia Commons accesată la data de 21 iulie 2022.

Cap. II

O ISTORIE A TEHNICILOR ȘI MANIERELOR GRAVURII

Dintre genurile artelor vizuale **Gravura** este cea mai veche forma de Artă. Diferite forme figurate gravate s-au găsit pe oasele preistorice (Fig. 1), pietre sau pe pereții peșterilor (Fig. 2).

Tehnica de multiplicare a formelor figurate din gravură începe odată cu sumerienii (c.3000 î.e.n.). Ei au gravat inscripții cuneiforme și desene pe sigilii cilindrice (din piatră). Aceste sigilii prin rostogolire pe tăblițe de lut moale (Fig. 3) prin

Fig. 3. Cilindru Sumerian. Sursa: Sumerian stamp cylinders - Bing accesată la data de 21 iulie 2022.

ormele figurate la înălțime lăsau amprente în relief la adâncime.

Practic ne aflam în fața fenomenului multiplicării unor semne figurate, prefigurând principiul mecanic al presei viitoare de tipar. Cilindrul, printr-un proces tehnologic mai complicat, devine mai târziu, partea rotativă a presei tipografice moderne.

Sigiliile din piatră găsite în China (Fig. 4) în jurul secolului al II-lea e.n. reprezintă primele forme primitive de matrițe gravate. Prin analogie cu tehnicile actuale putem să o denumim, ***tehnica ștampilei***. Primele stampe autentificate din aceasta tehnică au fost farmecele budiste imprimate în Japonia și distribuite între 764 și 770 d.Hr. Primele stampe datorate

matrițelor confecționate din blocuri de lemn erau imprimate pe suport textil și au fost făcute de egipteni (secolul al VI-lea sau al VII-lea). Cea mai veche forma figurată tipărită este un sul din Sutra imprimată de Wang Jie (Fig. 5) în anul 868 d.Hr. Descoperirea avut loc într-o peștera din estul Turkistanului (Asia centrală).

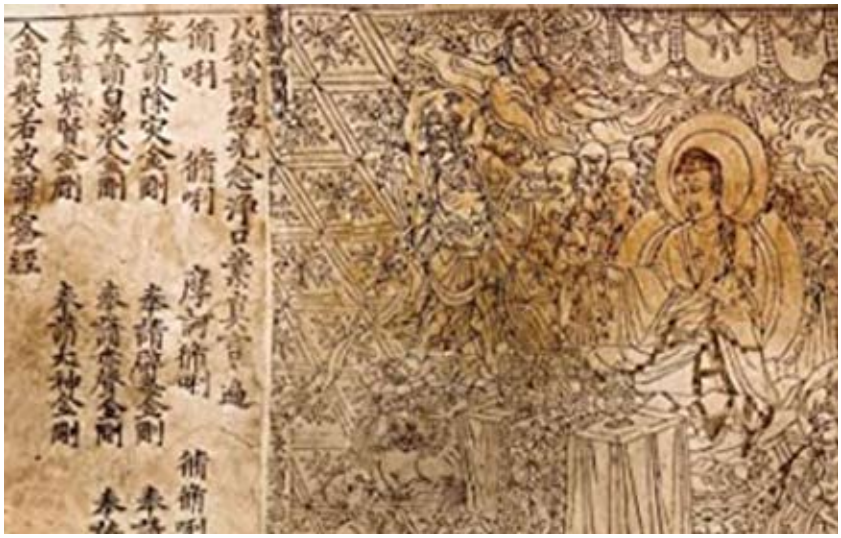

Fig. 5. Diamantul Sutra, o carte budistă din Dunhuang, China din 868 d.Hr., se spune că este cea mai veche carte tipărită cunoscută, (tehnica gravurii în înălțime-xilogravură) (fragment), Sursa: https://twitter.com/expresscopycom/status/1469386333709688832/photo/1accesată la data de 26 iulie 2022.

În Europa, tehnica ștampilei a fost la început făcută manual (pentru a imprima sigilii și semnături regale) a precedat imprimarea cu ajutorul unei prese mecanice de gravură. Din punct de vedere documentar cea mai veche semnătura regală imprimată este cea a regelui Henric al VI-lea al Angliei, (1436) (Fig. 6). După aceasta experiență a gravurii prin imprimările manuale a diferitelor sigilii sau semnături regale stampele s-au îndreptat către imprimarea mecanică a preselor specifice tehnicilor tradiționale ale gravurii. Prima atestare documentară a unei stampe datorată unei matrițe în înălțime (sigiliul) este semnătura regala a regelui Henric al VI-lea (fig. 6) al Angliei și datează din anul 1436. Stampele imprimate pe suporturi textile erau cunoscute în Europa în secolul al VI-lea. Desenele figurau forme decorative modulare. Imprimarea pe hârtie a precedat imprimării pe suporturi textile iar acest lucru s-a datorat în primul rând hârtiei din China. În anul 1151 la Xativa în sudul provinciei Valencia, Spania a fost făcută prima lucrare pe hârtie. După acest moment morile de hârtie și-au mărit producția începând în Franța și mai apoi în Germania și Italia. Un rol deosebit îl atribuim morilor de hârtie de la Fabriano, Italia (1276). Primele forme figurate pe stampele pe hârtie, imprimate

Fig. 6. Sursa: King Henry VI (oakappledesigns.com) accesată la data de 21 iulie 2022.

după gravurile (matrițele) din tehnica xilografiei-lemn în fibră, au fost cărțile de joc. A fi Kartenmahler însemna să fi fost pictor sau producător de cărți de joc Referitor la această afirmație există un document german din anul 1402. Alte atestări documentare ale stampelor din tehnica xilografiei sunt din prima jumătatea a secolului al XV-lea atât în Italia cât și în Franța. "*Madona cu patru fecioare în gradină*" (1418) (Fig. 7). Departajarea clară între artistul gravor și meseriașul gravor specializat în tehnica lemnului a xilografiei o găsim în mai multe documente din secolul al XV-lea. Gravura în înălțime (xilografia) la începuturile sale a avut mai mult rolul de suport pentru matrițele de lemn, formele figurate fiind provenite de la artistul desenator și transpuse întru totul pe panoul de lemn de gravor. Eliberarea de aceasta condiție s-a întâmplat câteva decenii mai încolo după apariția gravurii în adâncime pe metal. Din acest moment putem spune ca genul artistic al gravurii în înălțime (Xilogravura) și-a câștigat independența. Originea tehnicilor gravurii în adâncime trebuie sa o căutăm la artiști orfevri ai vremii. Artiști pe deplin profesioniști care practicau aceasta artă de vreme îndelungată fiind respectați cu admirație pentru activitatea lor tradițională. Deoarece orfevri timpului erau ei înșiși și artiști dar și buni meșteșugari puteau controla tot procesul creativ de la început până la final.

Fig. 7. „*Madona cu patru fecioare în gradină*" (1418) Sursa: File:Virgin-saints-garden-1418.jpg - Wikimedia Commons accesată la data de 21 iulie 2022

SECOLUL AL XV-LEA ÎN GERMANIA

Unicitatea imaginilor figurate a stampelor din această perioadă se diferențiază de stampele care însoțeau un text devenind astfel ilustrații. Acestea din urmă erau imprimate într-un tiraj mare. Stampele din secolul al XV-lea nu erau semnate sau datate. Fiind imagini cu caracter religios erau purtate de pelerini dintr-o parte în alta astfel făcând imposibilă stabilirea cu precizie a locului lor de origine. Doar stilul lor putea fi invocat pentru o anumită indicație a originii.

Primele matrițe din tehnica xilografiei, din jurul anului 1402 până în jurul anului 1425, au fost dominate de forme figurate unice așezate cu multă îndrăzneala în compoziții dominate de un spațiu (ecran) gol. Majoritatea stampelor astfel realizate erau imprimate cu o culoare închisă tonal (negru, brun

etc.) facilitând colorarea lor de mâna. Formele figurate complexe ale peisajului alături de formele arhitecturale reprezintă caracteristica principală a secolului al XV-lea. Totodată, încadrarea lucrărilor în rame bogat ornamentate este specifică acestei perioade din istoria gravurii.

Maniera gravurii punctată (stipple) își face apariția în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Formele figurate au fost create de punctele mici perforate în metal, care se intersectau cu linii incizii scurte. Suprafața activă fiind la înălțime adânciturile punctelor din adâncime sunt albe inactive. În zilele noastre aceasta manieră a tehnicilor gravurii în înălțime se mai numește și metalografie. Găurile mici din rama metalică a matriței ne indică faptul ca multe dintre aceste plăci la origine erau destinate pentru a fi montate, mai degrabă ca obiect decorativ și mai puțin să fie o gravură. Cea mai veche stampă imprimată în tehnica gravurii în adâncime este datată din anul 1446. Intitulată "*Flagelarea*" (Fig. 8). În aceasta perioadă a apărut

Fig.8. Sursa: https://www.istockphoto.com/ro/vector/flagelarea-lui-hristos-gravura-cuprului-din-1446-gm816369234-132096847 accesată la data de 8 septembrie 2022.

prima personalitate distinctă care a avut o mare influență asupra gravurii germane. Ea este cunoscut sub numele de "**Maestru al cărților de joc**". Stilul său monumental era plin de simplitate fără ornamente spre deosebire de stampele orfevrarilor. Umbra era rezolvată prin tăieturi paralele ușor în diagonale. "Maestrul Banderolelor" a fost numit după sulurile panglicii figurate, aceasta fiind identitatea sa. Lucrările sunt mai decorative față

Fig. 9. Maestrul E:S, „Lectura poetului” Gravură în dăltiță, 1430. Galeria Națională de Artă, Washington, D.C. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Master_of_the_Playing_Cards%2C_A_Poet_Reading%2C_1430s%2C_NGA_108125.jpg accesată la data de 8 septembrie 2022.

de cele ale Maestrului cărților de joc Gravorul “**Maestrul E:S**:” (Fig. 9, 10) în a doua jumătate a secolului al XV-lea a

Fig. 10. Maestrul E:S „Nebunul și femeia cu blazon”, 1450-1470 / Sursa: 41 15th Century Printmaking ideas | woodcut, 15th century, printmaking (pinterest.com) accesat? la data de 21 iulie 2022

fost a folosit inițialele ca semnătura pe matrițele sale posibil pentru prima dată. Nu se cunosc multe lucruri despre el, dar personalitatea sa poate fi văzută în aproximativ 317 gravuri. Deși este evident văzând stampele sale ca, la fel ca majoritatea gravorilor timpurii, observăm fprmația sa de orfevru. Opera sa are o calitate expresivă plastică puternică. **Martin Schongauer**

Fig.11. „Hristos Purtând Crucea”, ca. 1475–80, Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/336162 accesată la data de 8 septembrie 2022.

(fig. 11) este considerat ca fiind primul mare gravor care s-a delimitat
de condiția de orfevru, devenind un artist autentic al genului în sine al Gravurii. Stilul lui Schongauer avea încă influențe ale stilului gotic, dar compozițiile sale aveau o libertate mult mai mare decât contemporanii săi, fiind practic o tranziție spre curentul Renașterii. Subiectele religioase ale compozițiilor sale le regăsim în aproximativ 115 gravuri. Influența să o descoperim în artistul încă tânăr **Albrecht Dürer**. **Maeștrii B.M., W.H., L.G.S., B.R., A.G. și. B.G**. sunt un grup de gravori Germania care au lucrat marcând din punct de vedere artistic această a

Fig. 12. „Israhel van Meckenem și soția sa", primul autoportret dintr-o gravură. Gravură în dăltiță, anii 1480 sau 1490. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Israhel_van_Meckenem#/media/File:Israhel_van_Meckenem,_German_-_Self-Portrait_with_His_Wife,_Ida_-_Google_Art_Project.jpg accesată la data de 8 septembrie 2022.

doua jumătate a secolului al XV-lea. **Israhel van Meckenem** (fig. 12) este un alt artist gravor controversat apărut la sfârșitul secolului al XV-lea. Un artist eclectic dar extrem de prolific, cu multe "împrumuturi" de la alți maeștri adeseori copiindu-i. Orașele italiene nordice: Veneția, Florența și Milano au dominat imprimările stampelor vremii. Imaginile gravate și imprimate pe stampe de-a lungul secolului au fost preocupate în principal de cărțile de joc și ilustrațiile de carte. Imprimările genului în sine a apărut în a doua jumătate a secolului. În același timp în Germania și Olanda gravura a fost complet dominată de subiecte religioase pe când în Italia erau mult mai diversificate acoperind o gamă relativ largă. Atitudinea renascentistă vizionară i-a determinat pe artiști sa fie mult mai receptivi la experiența pur estetică. decorativa, empatică. Față de subiectul religios

Fig. 13. „Încoronarea Fecioarei”, matrița, 1452. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Maso_Finiguerra#/media/File:Maso_finiguerra,_incoronazione_della_vergine,_1452_(bargello).JPG accesată la data de 8 septembrie 2022.

Fig. 14. „Încoronarea Fecioarei”, stampa, 1452. Sursa: https://www.google.ro/search?q=Maso+Finiguerra+printmaker&tbm=isch&ved=2ahUKEwj8_ accesată la data de 8 septembrie 2022.

Fig. 15. Antonio del Pollaiuolo, „Bătălia nudurilor”, 1465-75, Gravură în dăltiță-maniera gravurii fine. Sursa: https://fineartamerica.com/featured/battle-of-the-nudes-15th-century-science-source.html accesată la data de 8 septembrie 2022.

stampele italiene au venit cu un plus din subiectele mitologice, ornamentație pură realizând unele dintre cele mai bune gravuri după portretele timpului. **Maso Finiguerra**,(Fig.13, 14), florentin, a fost acreditat de cronicarul artiștilor renascentiști Giorgio Vasari cu inventarea gravurii pe metal dar dovezile documentare actuale arată faptul că în aceeași perioadă, în Olanda și Germania, gravura în dăltiță se afla într-un stadiu mai avansat. Chiar daca cărțile imprimate au fost introduse inițial din țările nordice în Italia gravura a rămas la nivelul de dezvoltare națională, regională, fiind eliberată astfel de influențele externe până la începutul secolului al XVI-lea. În gravură tehnica în dăltiță din Italia a fost practicată în doua modalități[1] de expresie plastică, respectiv forme figurate cu texturi dese și fine (*maniera fină*) și cu texturi largi rare (*maniera largă*). Maniera *modului fin* asociată cu școala **Finiguerra** și se caracterizează prin linii strâns tăiate și extrem de fine combinate cu intersecții și uneori cu puncte. Maniera largă este mai puțin densă, iar formele figurate sunt modelate folosind linii paralele tăiate în diagonală îmbogățite uneori cu tăieturi scurte sau puncte. Anveloparea formelor figurate cu umbre este rezolvată cu spațiile dintre linii mai mari în cazul manierei largi iar intersecțiile din maniera modului fin nu mai apar. Maso Finiguerra**,** chiar daca nu a fost un artist important, a avut o influență asupra lui **Antonio Pollaiuolo** (pictor, sculptor și arhitect florentin) (fig. 15). Reputația lui Pollaiuolo se bazează pe stilul sau inconfundabil ca în cazul lucrării “*Bătălia nudurilor*” (1476-75). O imagine cu forme figurate elegant gravată în dăltiță. În timp ce Pollaiuolo a creat și lucrat la Florența, **Andrea Mantegna**, (pictor și

1 Apud A technical dictionary of printmaking, André Béguin., În 1872, Kolloff a introdus distincția între mariera fine și maniera larga în ceea ce privește gravura italiană din Quattrocento.
„Prima dintre aceste maniere se presupune că se caracterizează printr-o muncă foarte apropiată, în care liniile sunt greu de distins, în timp ce în a doua manieră liniile sunt bine separate, ca într-un desen în creion. a gravorilor asemănători lui Botticelli, în timp ce maniera largă era mai virilă și mai apropiată de opera lui Pollaiolo... în practică exemplele de jumătate și hibrizii acestor maniere sunt cel puțin la fel de multe ca exemplele pure. Originalul și copia sa. , primul plan și fundalul unui anumit tipărit nu sunt adesea în același mod. Cei care au folosit această distincție știu mai bine decât oricine altcineva că nu este decât o soluție provizorie, destul de arbitrară, fără prea multă semnificație și , în general, destul de greoaie.” (]ean Laran, L'Estampe,l, p. 40, PUF, PARIS, 1959 Sursa: Fine manner and broad manner. Beguin. (polymeta-al.nl) accesată la data de 23 iulie 2022

grafician) cel mai bun artist gravor, a trăit și a lucrat în Mantua. De pe urma lui Mantegna (fig. 16) au rămas aproximativ 20 de gravuri dintre care doar șapte sunt complet autentificate. Toate gravurile sunt executate în tehnica gravurii în dăltiță, maniera

Fig. 16. Andrea Mantegna - „Bătălia zeilor mării ". Sursa: https://www.wikidata.org/wiki/Q4024963#/media/File:Andrea_Mantegna_Schlacht_der_Meeresg%C3%B6tter.jpg accesată la data de 8 septembrie 2022.

largă. Mantegna prin superbele sale desene și a gravurilor pline de virtuozitate a putut crea o gamă largă de materialități texturale în stampele sale fiind un exemplu pentru majoritatea adepților săi. Dintre maeștrii artiștilor gravori s-a numărat și **Cristofan Robetta**, un florentin care a realizat niște gravuri în dăltiță

Fig. 17. Cristofano Robetta (italian, 1462 - ca. 1535). O alegorie a puterii iubirii, după 1500. Sursa: https://www.alamy.com/stock-photo-cristofano-robetta-italian-1462-ca-1535-an-allegory-of-the-power-of-77324349. accesată la data de 8 septembrie 2022.

complicate în maniera fină; și venețianul **Jacopo de Barbari** (fig. 18) care după călătoria sa în Germania arată influența lui Albrecht Dürer.

Fig. 18. Sfântul Ieronim, gravură de Jacopo de' Barbari, 1501/1504; în colecția National Gallery of Art, Washington, D.C. Sursa: Jacopo de' Barbari | Italian painter | Britannica accesată la data de 23 iulie 2022

ȚĂRILE DE JOS ȘI BURGUNDIA

În Țările de Jos și Burgundia prima jumătate a secolului al XV-lea a fost dominată de ilustrațiile de carte gravate în tehnica xilografiei lemn în fibră. Cu toate că nu s-a produs nici măcar o stampă de mare importanță , au fost publicate cărți cu un design grafic elegant. Principalele ateliere de gravură au fost în Anvers și Delf (Belgia).

În paralel sau chiar puțin mai devreme observăm apariția unor artiști gravori în Germania de la mijlocul secolului al XV-lea. La fel un alt grup de artiști gravori au apărut în Țările de Jos și Burgundia vecină. Artiști gravori autentici, ei sunt identificați numai după subiectul lucrărilor sale: **Maestrul Morții Mariei, Maestrul al Grădinilor Iubirii și Maestrul al Muntelui Golgotei**.Spre sfârșitul secolului, Olanda a mai produs un artist gravor genial care rivalizează cu **Maestrul E.S**. și este cunoscut sub numele de **Maestru al Cabinetului din Amsterdam** sau **Maestru al Hausbuch**. (1450-1470) (fig. 19). Este cunoscut sub

Fig. 19. Maestru al Hausbuch, „Sfânta Familie cu Tufișul de Trandafiri”, tehnica;Pointe sèche (punct uscat), între 1488 și 1490, 143 mm x 115 mm., Rijksmuseum Amsterdam, Amsterdam, Sursa: https://www.davidhill.org/art-of-the-housebook-master/ accesată la data de 9 septembrie 2022

acest nume, deoarece cea mai buna colecție de stampe ale sale extrem de rare se afla în cabinetul de stampe al muzeului din Amsterdam, Rijksmuseum. Formele figurate din stampele sale sunt rezolvate pictural aproape expresioniste ca expresie plastica. El avut o contribuție determinantă fiind primul artist care a folosit tehnica gravurii în adâncime-Pointe sèche

FRANȚA

Ilustrațiile de carte în Franța au dominat gravura de-a lungul secolului. Parisul, centrul cultural, a fost principalul oraș ca importanța în editarea și publicarea cărților, cu toate ca, deși alte orașe prospere cum ar fi Lyon-ul a editat mult mai multe carți ilustrate. Publicațiile imprimate de **Dupré** și **Pierre Le Rouge** (fig,20) sunt gloriile artei grafice medievale franceze.

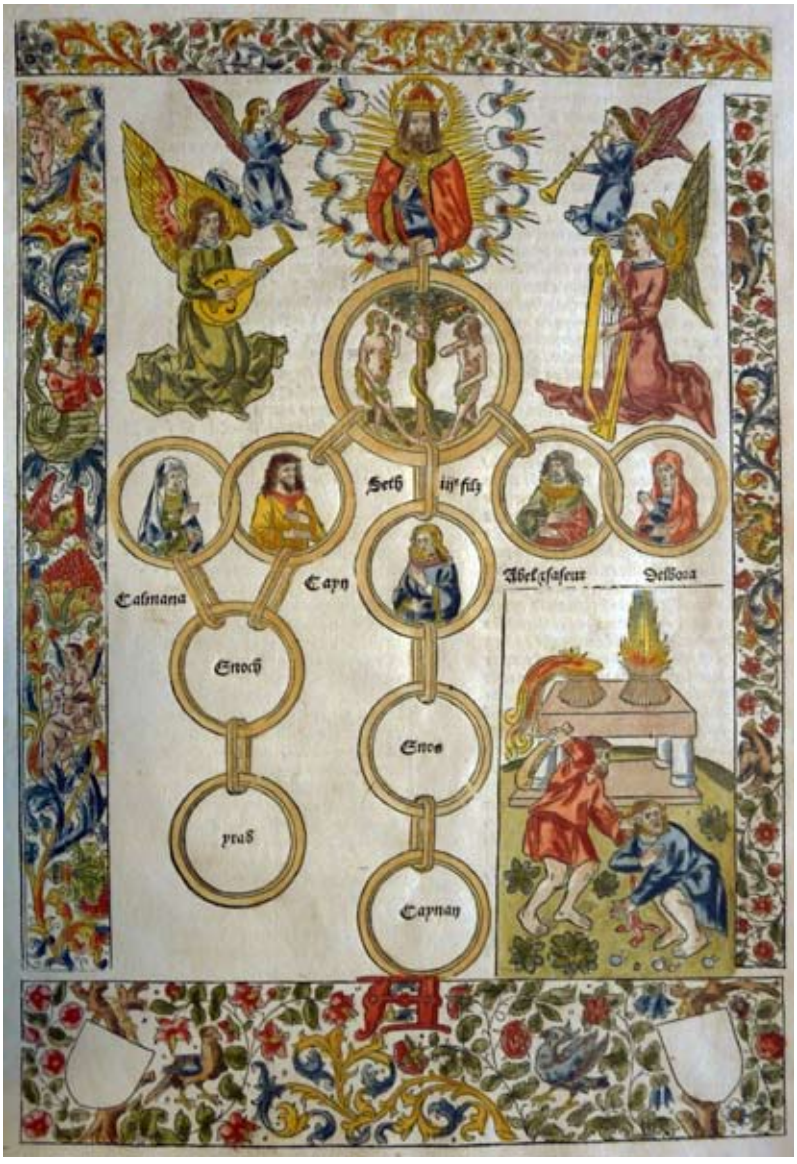

Fig. 20. Pierre Le Rouge, „Mer des Histoires", tehnica; xilogravură, între 1488 și 1489, Sursa: http://www.sgcollezionestampe.it/portfolio-item/foglio-da-incunabolo-con-illustrazione-e-bordura-xilografica/accesată la data de 9 septembrie 2022

Ciudat este ca nu prea au existat gravuri care sa iasă în evidență, majoritatea
stampelor franceze din aceasta perioada au fost fie ilustrații destul de grosolane, ușor provinciale sau cărți de joc.

GRAVURA ÎN SECOLUL AL XVI-LEA ÎN GERMANIA

Fig. 21. Albrecht Dürer, „Autoportret la vârsta de 28 de ani", tehnica; pictură în ulei, ,
Născut: 21 mai 1471; Nürnberg, Germania
Decedat: 6 aprilie 1528; Nürnberg, Germania
Naționalitate: germană
Mișcarea artistică: Renașterea de Nord
Școala de Pictură: Școala Germană
Domeniu: pictură, tipografie, gravură, teoria artei
Influențat de: Andrea Mantegna, Rogier van der Weyden, Giovanni Bellini
A influențat pe: Raphael, Tițian, Parmigianino, Jacopo Bassano, Bartolomeo Veneto, Francisco Goya, Wilhelm von Kaulbach, Hans Hoffmann, Sassoferrato, Lucas van Leyden, Bernard Van Orley
Profesori: Martin Schongauer
Prieteni și colegi de breaslă: Raphael, Giovanni Bellini, Leonardo da Vinci, Jan Provoost, Joachim Patinir
Sursa: https://www.wikiart.org/en/albrecht-durer accesată la data de 9 septembrie 2022

Despre **Albrecht Dürer** (fig. 21) se pot scrie multe dar sinteza de față mă determină sa fac doar o prezentare scurtă a celui mai mare maestru al artelor grafice. Vorbind de artele grafice subliniez că în mod special această considerare se referă la genul artistic GRAVURA (fig, 22). Un artist complex, cu adevărat renascentist s-a preocupat alături de artă de știință și filosofie. Paradoxul activității artistice a lui Dürer a fost ca

Fig. 22. Albrecht Dürer, „Hristos Purtând Crucea din seria Patimilor", tehnica; gravura în dăltiță, 1512, Sursa: https://www.westmont.edu/albrecht-durer accesată la data de 9 septembrie 2022.

după călătoria de studii din Italia a reușit performanța ca el la rândul sau sa îi influențeze pe artiștii gravori italieni. Subiectele stampelor lui Dürer reflecta orientarea europeana de moment a

intelectualității timpului. Preocupările și studiile sale în stampele imprimate poarta amprenta folclorică, mitologică sau religioasă. Trebuie sa menționăm faptul ca de asemenea, este unul dintre cei mai mari artiști gravori care au realizat portretele personalităților timpului sau. Dürer a fost un artist gravor cu o imaginație și o sensibilitate aparte în compozițiile sale. Gravura prin efortul sau tehnic a ajuns la un nivel de măiestrie maxima.Durer folosindu-se de experimentele sale din tehnica gravurii în înălțime a xilogravurii a realizat o serie de stampe și gravuri în tehnicile gravurii în adâncime: gravura în dăltiță, gravura în aquaforte (corodare cu mordanți care au la baza un acid) și pointe sèche (punct uscat fără acizi). Cele mai bune lucrări au fost executate de el însuși și totodată s-a folosit de propriile desene pentru a crea gravuri de sine stătătoare ale genului artistic puse în discuție.

Despre **Hans Baldung** (fig. 23), putem spune ca lucrând

Fig. 23. Hans Baldung (numit Hans Baldung Grien), „Vrăjitoarele”, tehnica; xilogravură maniera clarobscur cu două plăci, imprimată în gri și negru; al doilea exemokar din stadiul al doilea, dimensiunea: hârtiei: 38.9 x 27 cm, 1510, Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/336235 accesată la data de 9 septembrie 2022.

cu Dürer și-a păstrat originalitatea reprezentând un reper printre artiștii germani ai timpului sau. Compozițiile sale tratează teme mistice ale vremii cum ar fi: magia, farmecele, vrăjitoria. Baldung prin temele sale medievale a facut o continuare cu Renașterea germana.Pe lângă gravurile sale din xilografia alb negru el a folosit și maniera gravurii în înălțime a clar-obscur-ului în care lumina și umbra sunt realizate prin utilizarea mai multor matrițe din lemn pentru diferite tonuri ale aceleași culori. El a fost mult mai puțin afectat de influența renascentistă italiana a lui Dürer.

Lucas Cranach cel Bătrân (fig. 24) putem spune că era o personalitate care se încadra perfect în curentul renascentist german fără a avea vreo influență din partea maestrului Albrecht Durer. Imaginația sa bogata plina de forță a facut posibila realizarea mai multor gravurii din tehnica gravurii în înalțime respectiv xilogravura (lemn în lungul fibrei) și mai puține în

Fig. 24. Lucas Cranach cel Bătrân, „Izgonirea din rai”, tehnica; xilogravură, dimensiunea: hârtiei: 33 x 23 cm, 1509, Sursa: https://ro.pinterest.com/pin/555983516479329052/?nic_v3=1a5t7vWy2 accesată la data de 9 septembrie 2022.

tehnica gravurii în adâncime. Conceptul de a face o tehnica a gravurii doar de dragul temei alese îl găsim la **Albrecht Altdorfer**. (fig. 25) Forma figurată a peisajului cotidian avea o prezență scăzută în compozițiile sale având mai mult un rol decorativ. Dintre artiștii gravori care sub influența sa care au

Fig. 25. Albrecht Altdorfer, „Fecioara cu Pruncul", tehnica; xilogravură, dimensiunea: plăcii: 16,2 x 11,8 cm, 1515, Sursa: https://www.dorotheum.com/en/l/5149027/ accesată la data de 9 septembrie 2022.

Fig. 26. Augustin Hirschvogel, „Peisaj fluvial cu stânci înalte", 1546 Sursa: https://www.google.ro/search?q=Augustin+Hirschvogel+printmaKING&sxsrf=ALiCzsZhcDTC-9lOC7deBGp-bT163Gs07Q:1662870146139&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiE2fiC8ov6AhU8RPEDHeB1DekQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1607&bih=772&dpr=0.85#imgrc=HrxeWhLKdTkmFM accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 27. Hanns Lautensack , „A Vedere despre Steyr", Tehnica: aquaforte, 1554.Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Hanns_Lautensack#/media/File:Hans_Sebald_Lautensack_-_Steyr_1554.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

realizat stampe cu forme figurate ale peisajului amintim pe: **Augustin Hirschvogel** (fig. 26) și **Hanns Lautensack**.(fig. 27) În secolul al XVI-lea mai avem, artiștii care au fost denumiți "**Micii Maeștrii**" (**Kleinmeister**), numiți așa datorită formatului mic al stampelor lor, fără vreo aluzie la statura lor fizică. Dintre aceștia amintim pe: **Hans Sebald Beham** (fig. 28), **Georg Pencz** și **Heinrich Aldegrever**. (fig.29)

Fig. 28. Hans Sebald Beham, Stema lui Sebald Beham, , Tehnica: aquaforte, 6,8 (hexagon) x 5,9 cm, 1544, The British Museum, Londra. Sursa: https://jhna.org/articles/sebald-beham-entrepreneur-printmaker-painter/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 29. Georg Pencz, „Visus", , Tehnica: aquaforte, Dimensiunea plăcii 7,7 x 5,2 cm, 1530. Sursa: https://www.dorotheum.com/en/l/5148970/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 30. Heinrich Aldegrever , „Creația Evei", , Tehnica: gravura în adâncime,1540. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/428295 accesată la data de 11 septembrie 2022.

ȚĂRILE DE JOS ȘI FLANDRA

Lucas van Leyden (1489-94/1533) (fig. 31) este un

Fig. 31. Lucas van Leyden, „Adorația Magilor" , Tehnica: gravura în adâncime, stadiul 1, Dimensiuni: hârtie: 30 x 43,3 cmm, 1513. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/360209 accesată la data de 11 septembrie 2022.

alt artist gravor remarcabil de origine olandeza al perioadei analizate. Nu se cunoaște dacă data nașterii sale este corectă, dar dacă se dovedește a fi Leyden la vârsta de paisprezece ani înseamnă că era deja un artist gravor desăvârșit. Odată cu maturitatea el a devenit un artist complet și de cele mai multe ori îl vedem cum rivalizează cu maestrul Dürer. Pe lângă gravurile sale din tehnica gravurii în adâncime, care se caracterizează printr-o atenție deosebita a detaliilor, van Leyden a realizat mai multe xilografii alături de câteva gravuri în maniera dălțiței a tehnicilor gravurii adâncime. Un excelent virtuoz al manierei dălțiței pline, gravorul flamand **Hendrik Goltzius** (1558-1617) (fig. 32) a realizat o serie de materialități cu texturi diverse

Fig. 32. Hendrick Goltzius, „Icarus" , Tehnica: gravura în adâncime, 1588, Muzeul Staedel, Frankfurt pe Main. Sursa: https://www.apollo-magazine.com/first-look-hendrick-goltzius-dutch-mannerist-printmaking/#jp-carousel-109201 accesată la data de 11 septembrie 2022.

pentru a simula formele figurate din realitate.. Mai putem aminti pe artiștii gravori: **Allaert Claesz** (fig. 33) și **Cornelis Matsys**. (fig. 34)

Fig. 33. Allaert Claesz, „Cuplu și moartea la tobă" din Ciclul „Dansul Morții" , Tehnica: gravura în adâncime, Dimensiunea hârtiei: 8.6 x 6.5 cm, 1520–55. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/399039 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 34. Cornelis Matsys, „Portretul lui Henric al VIII-lea" , Tehnica: gravura în adâncime, Dimensiunea hârtiei: 17.6 × 13.2 cm, 1547, Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/662833 accesată la data de 11 septembrie 2022.

ITALIA

În secolul al XVI-lea gravura italiană a avut de suferit după ce marele maestru Andrea Mantegna (1506) a trecut la cele veșnice. Performanța precară s-a datorat și artiștilor gravori mai puțin talentați și inspirați. Ca să ne putem facem o idee despre gravura acestui secol al XVI-lea va trebui să ne rezumăm doar la analize morfologice estetice având rol doar ca document al vremii

Marcantoniu Raimondi (fig. 35) este unul dintre cei mai influenți artiști din istoria gravurii, și asta nu pentru că ar

fi excelat în lucrări originale. Chiar daca a fost influențat de maestrul Albrecht Durer Raimondi a preluat doar meșteșugul (abilitățile) de la acesta. Fiind gravorul cunoscut pentru copiile sale după lucrările lui Rafael Sanzio a organizat un atelier dedicat în totalitate reproducerilor operei maestrului sau. Acest lucru a transformat practic artistul gravor original într-un gravor meseriaș. Transformarea artei gravării dintr-un mijloc plastic

Fig. 35. Marcantonio Raimondi (1480-1534) După Rafael (1483-1520) „Sfântul Pavel predicând la Atena", Sursa: https://www.christies.com/lot/lot-marcantonio-raimondi-after-raphael-saint-paul-5756383/? accesată la data de 11 septembrie 2022.

folosit de marii maeștrii într-un mod de viață mercantil prin copiile altor opere artistice a dăunat din punctul de vedere al artistului autentic actului creator.Interesant este că alături de Raimondi au activat cu abnegație și multă dedicație o întreagă generație de gravori competenți. Reproducerile prin transpunerea desenului copiat ar fi noul traseu de învățare al lui Marcantonio Raimondi. Artistul **Giorgio Ghisi din Mantua** (fig. 36, 37) este una dintre fericitele excepții. Aceasta s-a datorat în primul rând

Fig. 36. Giorgio Ghisi din Mantua, După Francesco Salviati (Francesco de' Rossi) (italian, Florența 1510–1563 Roma) „Vizita", (fragment), Tehnica: Gravură în adâncime al doilea stadiu, Dimensiunea hârtiei: 32.3 × 49.5 cm, 1540–50, Sursa: https://collectionapi.metmuseum.org/api/collection/v1/iiif/367401/771933/main-image accesată la data de 11 septembrie 2022.

izolării sale regionale. Prin comparație ași putea spune că de multe ori este bine sa mai meditezi și sa gândești și singur pentru a fi proaspăt în creația ta. Legătura dintre gravura italiana și cea nordica a fost posibila odată cu vizita sa în Belgia la Anvers.

Fig. 37. Giorgio Ghisi din Mantua, „Trinitatea", Tehnica: Gravură în adâncime primul stadiu din trei stadii, Dimensiunea hârtiei: 39.9 x 30.4 cm, 1576, Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/404311 accesată la data de 11 septembrie 2022.

FRANȚA

Jean Duvet (fig. 38) reprezintă singura figura majora franceza din secolul al XVI-lea. Formele figurate cu ornamente decorative folosite în exces ne demonstrează ca la originea meseriei sale era cea de orfevru. Andrea Mantegna a avut un rol în influența personalității lui Duvet. Cu toată aceasta influență lucrările sale au rămas complet originale. Cea mai mare lucrare a sa "*Apocalipsa*", ne dezvăluie o imaginație mistică. Cu excepția operei lui Duvet, gravura care se folosea de formele figurate

Fig. 38. Jean Duvet, „Apocalipsa Sfântului Ioan Evanghelistul”, Tehnica: Gravură în adâncime, 1555, Sursa: https://fineartamerica.com/featured/jean-duvet-french-1485-c-1570-the-revelation-of-saint-litz-collection.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

ornamentale decorative a fost cea mai mare realizare a gravurii franceze din secolul al XVI-lea. Deși aceste stampe pline de eleganța nu pot fi comparate cu opera marilor maeștrii din arta gravării, ele sunt totuși o reprezentare autentica a spiritului francez. Una dintre figurile remarcabile a acestei școli a fost la **Etienne Delaune** (fig. 39). Cu toata influența lui Rafael din picturile murale de la Vatican, Delaune a reușit sa își păstreze stilul propriu.

Fig. 39. Étienne Delaune, „ornament Grotesc cu Diana ținând o suliță”, Tehnica: Gravură în adâncime, 1572-73, Sursa: https://graphicarts.princeton.edu/2015/06/30/etienne-delaune-grotesque/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XVI-LEA

A doua jumătate a secolului al XVI-lea este caracterizat printr-un declin al stampelor imprimate Albrecht Dürer și Andrea Mantegna au fost uitați fiind înlocuiți treptat de meșteri gravori doar cu priceperi în tainele meșteșugului artei gravurii

Reproducerea începută de Raimondi a câștigat noi teritorii salvând într-un fel acest gen artistic. Este o perioadă când constatăm o creștere masivă a numărului de stampe imprimate fiind probabil perioada cea mai fertila a gravurii.

Fiind un început al călătoriilor, experimentărilor , descoperirilor și a conflictelor religioase constatam o mare cerere de harți, imagini de factura religioasă și portrete la comandă. În toata Europa se deschid numeroase centre de imprimare și editare, unde se tipăresc în manierele tradiționale informațiile atât scrise cât și imagistice. Aceasta nouă meserie a fost dominată de **familiile olandeze și flamande**; în Olanda, firmele **Cock**, **Galle** și **Passe**; în Augsburg, **Dominicus Custos**; în Anvers, Bruxelles, Praga și Veneția, **familia Sadeler**. În Italia, **Antonio Salamanca** a pus stăpânire pe piața tipăriturilor dar din păcate reeditările stampelor lui Antonio Raimondi erau de proastă calitate. Plăcile metalice (matrițele gravate) în aceasta perioada au fost achiziționate de editori direct de la artist care au imprimat diferite numere de tiraje în funcție de cererea pieții. Firesc, după un număr îndelungat de imprimării plăcile gravate forțate la presiuni mecanice multiple se deteriorau destul de rapid. Erau recondiționate sau chiar refăcute în atelierele de gravura proprii. Din păcate intervențiile mai puțin fericite neprofesionale au dus la distrugerea multora dintre ele astfel azi nemaifiind posibilă nici măcar identificarea autorului plăcii originale. Dintre cei mai importanți gravori din aceasta perioadă care se ocupau cu gravarea harților sunt: **Franz Hogenberg** (fig. 40) care a gravat hărțile lui **Abraham Ortelius** (fig.41),

Fig. 40. Franz Hogenberg, „O bătaie între turci și trupele imperiale”, După Jan Cornelisz. Vermeyen, Tehnica: Gravură în adâncime, Dimensiunea: 24.7 x 33.5 cm, între 1540 și 1590, Sursa: https://graphicarts.princeton.edu/2015/06/30/etienne-delaune-grotesque/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 41. Abraham Ortelius (1527–1598), Sursa: https://www.crouchrarebooks.com/discover/mapmakers/ortelius-abraham accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 42. Gerardus Mercator. Sursa: https://oldprintgallery.wordpress.com/tag/gerardus-mercator/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 45. Un portret al cartografului și gravorului flamand/olandez Jodocus Hondius (Joost de Hondt; 14 octombrie 1563 – 12 februarie 1612). Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Jodocus_Hondius#/media/File:Jodocus_Hondius.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

Gerardus Mercator (fig. 42, 43) fiind propriul sau gravor. **Jodocus Hondius** (fig.44, 45) după ce a achiziționat plăcile gravate decMercator și după finalizarea tirajului la ediția din anul 1596 le-a adus în Anglia alături de o parte din lucrările sale.

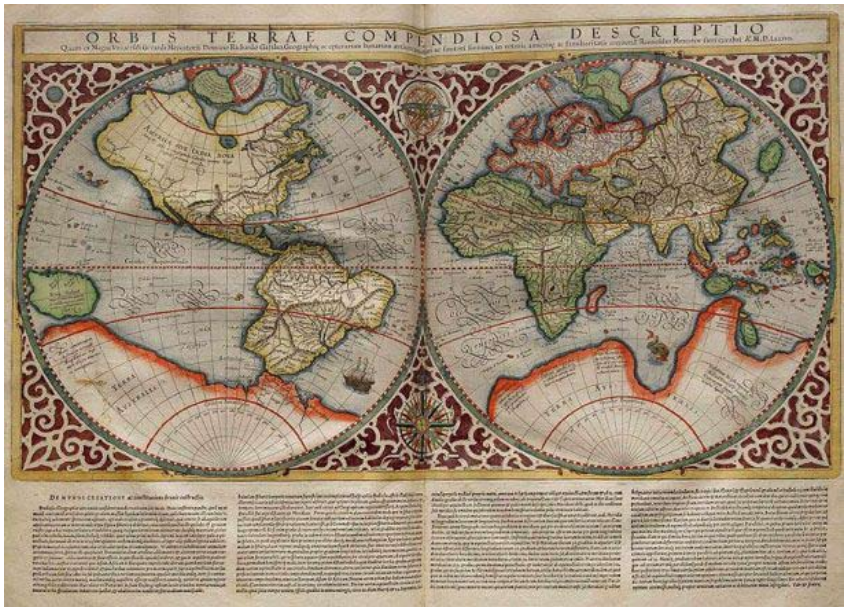

Fig. 43. Harta lumii a lui Rumold Mercator, desenată în 1587 după harta tatălui său din 1567 (publicată în 1595). Sursa: https://www.historytoday.com/archive/birth-gerardus-mercator accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 44. Japonia anilor 1600 - Harta Japoniei și a Coreei — Iaponia. Harta Japoniei, gravată pe cupru, colorată manual, c1606, de Gerardus Mercator (1512-1594) și Jodocus Hondius (1563-1612). Sursa: https://www.alamy.com/1600s-japan-map-of-japan-and-korea-iaponia-hand-colored-copper-engraved-map-of-japan-c1606-by-gerardus-mercator-1512-1594-and-jodocus-hondius-1563-1612-korea-is-still-believed-to-be-an-island-this-map-is-considered-a-milestone-in-the-cartography-of-japan-17th-century-vintage-engraving-image258848728.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

PORTRETUL GRAVAT ÎN FRANȚA

Amprenta flamandă în gravura franceză s-a manifestat la sfârșitul secolului al XVI -lea și începutul celui de -al XVII -lea. Mulți gravori și ilustratori aflați sub această influență au realizat doar forme ornamentale decorative. Cu toate aceste impedimente o școală specializată în figurarea portretului și-a făcut apariția până la mijlocul secolului al XVII -lea. Cu toate ca ea nu a generat un mare maestru, reprezintă totuși o etapa semnificativă în stampele europene.**Claude Mellan** (Fig.46) este

Fig. 46. Claude Mellan, „Vălul Sfintei Veronica”, 1649. Sursa: https://alchetron.com/Claude-Mellan#claude-mellan-28c2a641-73bf-443b-ad18-8870f6b3378-resize-750.jpeg accesată la data de 11 septembrie 2022.

un alt artist care a influențat domeniul gravurii după experiența însușită la Roma. Imprimările sale sunt pline de virtuozitate și aptitudini tehnice; Un exemplu concludent este modelarea și figurarea unui chip cu ajutorul unei spirale continue.**Robert Nauteuill** (fig.47) prin gravurile sale din maniera gravurii în adâncime, gravura în dăltiță a fost și este considerat maestrul portretului din arta gravurii franceze. Stilul sau lipsit de manierismul contemporanilor săi este elegant dar în același timp simplu. **Gerard Edelinck** (Fig.48, 49) din Anvers și **Antoine Masson** (Fig.50) sunt alți doi artiști gravori ai secolului rivali cu Nauteuill. Dacă analizăm mai detailat observăm că toți trei au fost caracterele dominante din gravura portretului francez din secolul al XVII-lea.

Fig. 47. Robert Nauteuill, „Marin Cureau de la Chambre”, gravură în dăltiță, 1656. Galeria Națională de Artă, Washington, D.C. S.U.A.Sursa: https://www.britannica.com/art/printmaking/Printmaking-in-the-17th-century accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 49. Portretul lui Gérard Edelinck făcut de fiul său Nicolas. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9rard_Edelinck#/media/File:G%C3%A9rard_Edelinck_-_Nicolas_Etienne_Edelinck.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 50. Antoine Masson, Portret după o pictură de Pierre Dupuis (1610-1682). Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antoine_Masson_Pierre_Dupuis.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 48. Gerard Edelinck, „Alexandru și Hephaistion vizitează familia lui Darius în cortul lor după bătălia de la Issus”, gravată de Gérard Edelinck după o pictură de Charles le Brun Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9rard_Edelinck#/media/File:Alexander_and_Hephaistion_visit_the_family_of_Darius.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

GERMANIA

Secolele al XV-lea și al XVI-lea în Germania au reprezentat perioada de glorie a gravurii. După această perioada, artele grafice în general au intrat într-o perioadă de stagnare de aproape trei secole. Un moment important în istoria gravurii îl are **Ludwig von Siegen** (fig.51), pentru invenția sa în

Fig. 51. Portretul lui „Amelie Elisabeth von Hessen”, prima mezzotinta cunoscută, de Ludwig von Siegen , 1642. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_von_Siegen accesată la data de 11 septembrie 2022.

manierele gravurii în adâncime. Mezzotinta sau maniera neagra este probabil una dintre cele mai spectaculoase din gravura tradițională în adâncime concurând cu imaginea fotografică. Din păcate, exact ca în cazul lui Antonio Raimondi apropierea de perfecțiunea unei reproduceri a realității aproape fotografice a condus la o creativitate săraca căzută în declin. Germania ca și Franșa a creat o școala de portretiști gravori remarcabili. Din păcate toate atuurile meseriei de gravor nu au fost de ajuns pentru a construi o școala națională de gravură. Menționez pe **Jeremias Falck** (Fig.52) student la Hondius și **Bartholomäus Kilian** (Fig.53). Odată cu analiza operelor se observă cu ușurință influența stilului francez în stilul german.

Fig. 52. Jeremias Falck, „Nicolaus Copernicus", 1645. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nicolaus_Copernicus,_by_Jeremias_Falck.png accesată la data de 11 septembrie 2022.

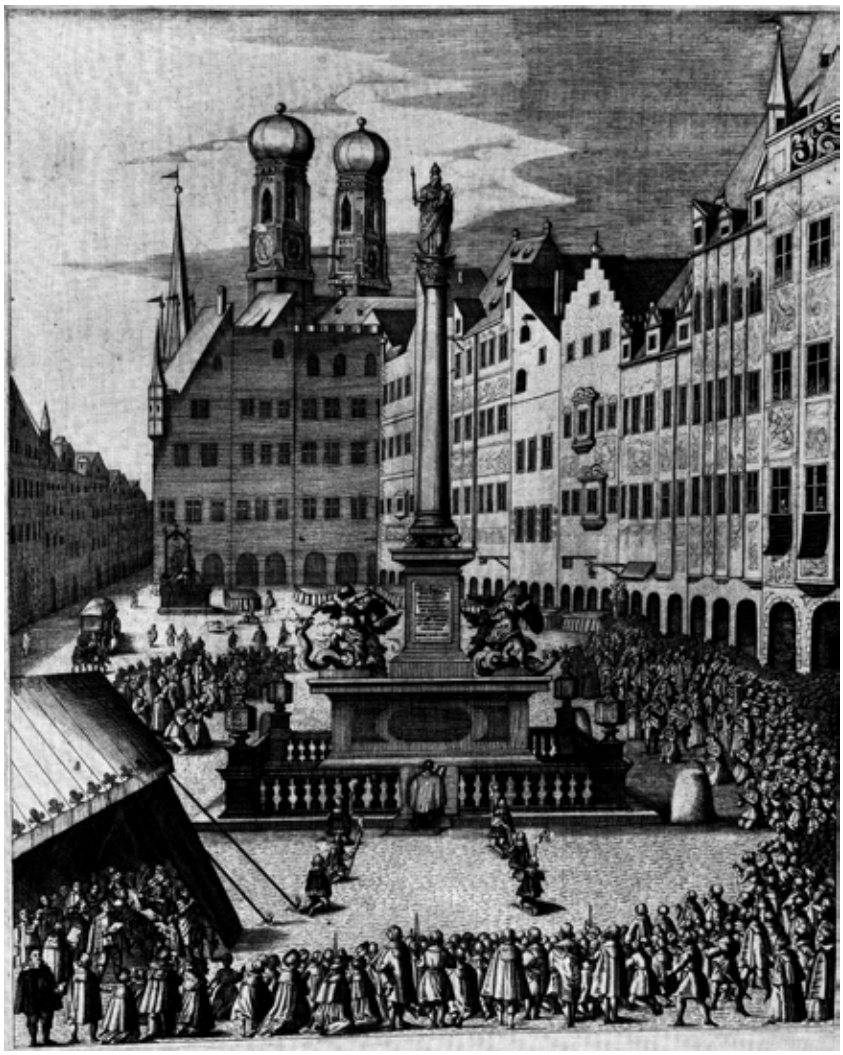

Fig. 53. Bartholomäus Kilian, „ Liturghie catolică pe Marienplatz din München, în jurul Stâlpului Mariei, simbol al cultului reformat al Mariei. În cort cântă cântăreți, conduși de dirijor cu bagheta", Staatliche Museen din Berlin. . Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Catholic_mass_on_Marienplatz.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

ȚĂRILE DE JOS

Nivelul artistic al portretelor gravate în Olanda a fost mult peste nivelul lor din gravura Germană.

Cornelis van Dalen (tatăl) (fig.54) și **Cornelis van Dalen** (fiul) (fig.55) sunt unii dintre cei mai buni gravori portretiști din această perioadă. Chiar dacă fiul l-a întrecut pe tatăl său putem spune că este un bun exemplu de continuare a unei tradiții într-o familie de gravori.

Fig. 54. Cornelis van Dalen I, „ Regele Ludovic al XIII-lea al Franței și Ana a Austriei, probabil 1629", Staatliche Museen din Berlin. . Sursa: https://www.artsy.net/artwork/cornelis-van-dalen-i-king-louis-xiii-of-france-and-anne-of-austria accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 55. Cornelis van Dalen II, „Fată de culoare", 1660. Sursa: https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Cornelis-van-Dalen-II/683700/Black-Girl.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

Abraham Blooteling (fig.56, 57) **este** elev al lui van Dalen al II-lea a continuat tradiția gravurii în dăltiță maniera fină. Contribuția sa la dezvoltarea manierei gravurii în adâncime mezzotinta sau cum mai este cunoscută maniera neagră, constă în inventarea leagănului (rocker). Aducerea acestei maniere de către Blooteling în Anglia a reușit să aibă un mare succes în rândul gravorilor pentru ca mai târziu ea să fie cunoscută ca ”Manieră engleză”.

Fig. 56. Abraham Blooteling, (1634–1690),„William III, 1650 - 1702. Domnește între anii 1688 - 1702”, Tehnica: mezzotintă, 1672, după Peter Lely.”, 1678. Sursa: https://www.nationalgalleries.org/art-and-artists/37703?artists%5B178%5D=178&search_set_offset=2 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 57. Abraham Blooteling, (1634–1690),„Lei”, Tehnica: gravură în adâncime (aquaforte), Dimensiunea hârtiei: 15 x 19.3 cm , Dimensiunea plăcii: 13.9 x 18.2 cm Cleveland Museum of Art. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Abraham_Blooteling_-_Various_Lions_-_2005.266.2_-_Cleveland_Museum_of_Art.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

ANGLIA

Gravura engleză a secolului al XVII-lea, prin **William Faithorne** (fig.58) ne prezintă un mare artist gravor autohton. Această perioadă este caracterizată de stampele de reproducere. Faithorne a studiat gravura în Franța fiind influențat de Mellan și Nanteuil. Influența maeștrilor francezi nu a reușit însă să copleșească stilul său independent în perioada lucrării sale târzii. Gravura tradițională până la sfârșitul secolului va intra într-un declin total, fiind înlocuită treptat de maniera mezzotintei la moda în această perioadă. Gravura engleză prin **William Faithorne** a născut un mare artist gravor portretist. El a studiat în Franța. La începutul carierei sale s-a aflat sub

Fig. 58. William Faithorne cel Bătrân, „Sfânta Familie cu Sf. Ioan", Tehnica: gravură în adâncime, Dimensiunea hârtiei: 39.4 x 26.3 cm, După Laurent de La Hyre francez și Herman Weyen flamand, 1655–72. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/385170?sortBy=Relevance&ft=William+Faithorne+the+Elder&offset=0&rpp=40&pos=2 accesată la data de 11 septembrie 2022.

influența lui Mellan și Nanteuil. Cu toată această influență, în lucrarea sa târzie, s-a detașat de cei doi abordând un stil personal independent. Faithorne a fost singurul mare artist gravor din Anglia din această perioadă a gravurii de reproducere Gravura ca gen artistic în sine s-a aflat în declin total, până la sfârșitul secolului, fiind înlocuită treptat de maniera neagră, (mezzotinta).

GRAVURA FLAMANDĂ

Un alt artist mare care a dominat această perioadă a artei europene a fot **Peter Paul Rubens (**1577-1640)**.** Pictor, om de afaceri cu o carieră în diplomație, a văzut rapid potențialul

mercantil al gravurii. Prin organizarea unui atelier de gravură a realizat o serie de reproduceri după lucrările personale. Toată această activitate de reproducere era făcută sub stricta sa supraveghere. Dintre toate aceste lucrări o singură lucrare este considerată a sa, „*Sfânta Ecaterina*” (fig. 59). Privind această stampă nu putem să nu constatăm ce pierdere uriașă a artelor grafice și nu numai a fost că acest mare desenator și pictor nu a făcut mai multe gravuri originale.

Fig. 59. Sir Peter Paul Rubens - „Sfânta Ecaterina (din Alexandria) în nori”, (Flamand, 1577-1640) / c.1620 / Tehnica: Aquaforte. Sursa: https://westmont.edu/peter-paul-rubens accesată la data de 11 septembrie 2022.

Anthony Van Dyck (fig.60) elevul lui Rubens a excelat în tema portretului. La vârsta de 27 de ani el și-a propus un proiect foarte ambițios prin portretele gravate ale celor mai cunoscuți o sută de bărbați ai vremurilor sale. Din acest proiect intitulat „*Iconografie*” Van Dyck a reușit să realizeze doar optsprezece portrete. Cinci dintre acestea, respectiv portretele lui Peter Brueghel cel Tânăr, Snellinx, Erasmus, Suttermans și Josse de Momper au rămas neschimbate iar alte cinci au fost retușate de alți gravori profesioniști, restul fiind complet refăcute tot de aceștia.

Fig. 60. Anthony van Dyck / stadiul 1, „Portretul lui Desiderius Erasmus după Holbein,1909”, Tehnica: Aquaforte și dăltiță, Dimensiune; 243 mm x 53 mm. Sursa: https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/RP-P-1940-1527 accesată la data de 11 septembrie 2022.

GRAVURA ÎN EUROPA

În această perioadă a secolului al XVII-lea marea majoritate a imaginilor imprimate erau datorită matrițelor gravate ca în cazul portretelor lui Van Dyck. Gravura ca tehnică de multiplicare și înlocuitor a tiparului a preluat locul gravurii de gen. Mulți artiști doritori să facă gravura artistică au fost îndepărtați poate și datorită apariției manierei negre (mezzotintei). Partea bună a lucrurilor a fost că fiind un teritoriu încă neexplorat îndeajuns, gravura a devenit un teren fertil pentru artiștii doritori de noi experimente. Pictura în această perioadă are un caracter spontan și liber devenind un teritoriu bun pentru ca artiști să creeze în tehnicile și manierelor gravurii.

ITALIA

Fig. 61, (Callot, Jacques - „Două scene din seria Țiganilor călători, 1622”, Tehnica; aquaforte, Collection Buffalo AKG Art Museum. Sursa: https://buffaloakg.org/artworks/190521106-107-two-scenes-series-travelling-gypsies accesată la data de 11 septembrie 2022.

În Italia începutului de secol al XVII-lea gravura avea o prezență mult mai mare decât celelalte țări europene . **Jacques Callot** (fig.61), **Claude Lorrain** (fig.62) și **José de Ribera** (fig.63) **s**unt considerați cei mai importanți artiști gravori care au abordat tehnicile gravurii în adâncime (aquaforte). Toți trei erau născuți în afara Italiei.

Guido Reni (fig.64)**,** prin stilul său de gravare cu linii luminoase și a punctelor a creat o școală bologneză, tehnica sa devenind un reper pentru marea majoritate a aquafortiștilor italieni din timpul său. Din păcate cu tot efortul școlii sale nu a

Fig. 62, Claude Lorrain (Claude Gellée) francez. „Plecare spre Câmpii", ca. 1638–41", Tehnica; aquaforte, Collection Buffalo AKG Art Museum. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/384344 accesată la data de 11 septembrie 2022.

reușit să producă nici un artist gravor important.

Pictorul spaniol **José de Ribera** (fig.63) a dominat **.** școala napolitană. Chiar dacă el a fost primul pictor realist

Fig. 63, Jusepe de Ribera (numit Lo Spagnoletto) (spaniolă, Játiva 1591–1652 Napoli). „Cap mare grotesc", ca. 1622", Tehnica; aquaforte și dăltiță, Dimensiunea: 21.4 × 14 cm. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/360102 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 64, Guido Reni (italian, Bologna 1575–1642 Bologna). „Sfânta Familie ca. 1595–1600”, Tehnica; aquaforte și dăltiță, Dimensiunea hârtiei: 20 x 14 cm. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/359830 accesată la data de 11 septembrie 2022.

important din Italia având o influență importantă împotriva tendinței de idealizare, gravurile și pictura sa s-au aflat în afara artei italiene convenționale. **Salvator Rosa** de origine italian, împreună cu Ribera sunt considerați cei mai importanți artiști ai școlii napolitane. Gravurile lor numeroase pline de farmec nu au o mare importanță artistică

Jaques Callot s-a născut la Nancy în Franța. A studiat în Italia din adolescență. Secolul al XVII-lea al istoriei gravurii îl consideră ca unul dintre cei mai importanți artiști gravori. Contribuția sa la tehnicile gravurii a constat în folosirea ataculuI (corodării) succesiv din tehnica gravurii în adâncime (aquaforte) . A folosit această manieră de lucru pentru a putea obține diferențe tonale ale semnelor figurate. Tranziția dintre tehnica

gravurii în dăltiță și tehnica aquaforte a realizat-o folosind un ac special inventat de el. Astfel reușește să imite caracteristicile liniei gravurii în dăltiță. Obiceiurile, evenimentele și morala perioadei sale sunt comentate și consemnate în ilustrațiile sale. Chiar dacă opera lui Jaques Callot a fost adesea manieristă și decorativă odată cu seria Mizeriile și nenorocirile războiului (1632-33), ea depășește banala ilustrație devenind lucrări de gen cu valoare universală.

Un alt francez **Claude Lorrain** considerat unul dintre cei mai buni pictor peisagist din Italia s-a folosit de tehnica gravurii în dăltiță în interpretările sale spontane a atmosferei subiectului ales prefigurând astfel școala de la Barbizon și impresionismul din secolul al XIX-lea.

OLANDA

Genul artistic în sine al gravurii în perioada de început a secolului al XVII-lea în Olanda a fost prolific. Peisajul ca temă de figurare în școala olandeză îl descoperim în stampele fraților **Esaias** (fig.66)și **Jan Van de Velde** (fig.65). **Adriaen**

Fig. 65. Jan van de Velde II, „Călători la o capelă pe un râu”. Tehnica: aquaforte. 1603–41. Sursa: http://www.printsandprinciples.com/2016/11/jan-van-de-velde-iis-17th-century.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 66, Esaias van de Velde. „Primăvara”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 11 x 16 cm. Sursa: https://www.wikiart.org/en/esaias-van-de-velde/spring accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 67. Adriaen van Stalbemt - „Peisaj cu un castel pe un munte”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 21.8 × 33.5 cm. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9c/Adriaen_van_Stalbemt_-_Landscape_with_a_castle_on_a_mountain.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

Van Stalbemt (fig.67) **, Pieter de Molijn** (pag.68) și **Willem Buytewech** (fig.69) sunt artiștii gravori care au folosit tehnica gravurii în adâncime. Aceștia însă au fost lăsați în umbră de personalitatea plină de dramatism a lui Rembrandt. Un alt artist merită să îl menționăm în primul rând datorită originalității sale

Fig. 68. Pieter de Molijn-, „Peisaj cu figuri”. Tehnica: aquaforte și pointe seche, Dimensiunea: 150 x 187 mm. The New York Public Library. 1626. Sursa: https://www.pubhist.com/w9568 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 69. Willem Buytewech, „Sfântul Francisc de Assisi Primind Stigmatele”. Tehnica: aquaforte, Dimensiuni: Placa: 137 x 102 mm. Hârtia de 150 x 114 mm. . Sursa: https://www.tunickart.com/prints/st-francis-of-assisi-receiving-the-stigmata accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 70. Hercules Segers, Peisaj cu cascadă, a doua versiune (circa 1625–27). Gravura imprimată în albastru-verde deschis pe hârtie cu tonuri și accentele albastru-verde. Sursa: https://news.artnet.com/art-world/rediscover-dutch-golden-age-printmaking-genius-hercules-segers-855542 accesată la data de 11 septembrie 2022.

este **Hercules Segers** (fig.70, 71)**.** Singurătatea și tragismul au reușit prin experimentele sale să îl plaseze înaintea timpului său astfel trebuind câteva secole pentru ca munca și activitatea sa, să fie recunoscută corect. Tot ce se cunoaște este că Rembrandt însuși a apreciat pe deplin munca sa având în colecția sa de stampe câteva lucrări ale lui Seghers, refăcând chiar una dintre matrițele sale, „Tobias și îngerul”(1633); Păstrând peisajul, el a schimbat cifrele, făcând -o „zborul în Egipt” (1653). Hercules Seghers este considerat ca primul dintre artiștii gravori care a experimentat imprimarea colorată în tehnicile gravurii în adâncime. Felul său de lucru nu păstra tradiția etapelor bine știute astfel a experimentat imprimările pe pânză închisă la culoare a matrițelor din tehnica gravurii în adâncime (dăltiță) combinând cu imprimarea colorată de mână. Tehnica sa de gravare la fel nu păstra cutumele tradiționale. Felul său de realizare a liniilor prin corodare a făcut pe unii specialiști ai domeniului să îl considere premergătorul tehnicii aquatinta.

Fig. 71. Hercules Segers, „Drum de țară cu copaci și o casă de fermă. c.1625”, Gravura pe hârtie ocru, cu adaosuri în stilou și cerneală maro. Tehnica: aquaforte colorată de mână. Dimensiunea: 23 x 27,5 cm. Sursa: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_Sheepshanks-5532 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Stampele lui Seghers se remarcă printr-o prezentare a peisajelor într-o notă sumbră, înfiorătoare pline de uscăciune. Formele figurate desenate cum ar fi peisajele sau anumite personaje sunt statice ca și când ar fi făcute din piatră. Lumea lui Seghers nu pare a fi veselă, este mai degrabă o lume atemporală suspendată în veșnicia morții.

Ajungând la **Rembrandt Van Rijn** (fig.72) putem

Fig. 72. Rembrandt Harmensz van Rijn 1606 - 1669 „Autoportret cu mâna sprijinită pe un pervaz de piatră". Tehnica: aquaforte, pointe seche. Dimensiunea: 20 x 16 cm. 1669. Sursa: https://www.denverartmuseum.org/en/exhibitions/rembrandt-painter-printmaker accesată la data de 11 septembrie 2022.

afirma fără drept de echivoc că ocupă un loc special în panoplia celor mai mari artiști ai lumi din toate timpurile. Opera sa din domeniul graficii alături de picturile sale este remarcată atât prin cantitate dar și prin calitate. A fost un mare inovator fiind primul artist care a aprofundat din toată ființa sa toate posibilitățile de expresie ale liniei gravate. Din câte se cunoaște Rembrandt ar fi făcut un număr aproximativ de 300 de matrițe gravate. Temele abordate reprezintă aspecte ale vieții folosindu-se de fiecare aspect al existenței umane urmând să

Fig. 73. Jan Gillisz van Vliet (1605 – 1668) „Bătrân, 1634". Tehnica: aquaforte, pointe seche. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Jan_Gillisz_van_Vliet#/media/File:Jan_Georg_Vliet_Brustbild_eines_Greises_1634.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

fie redate în subiecte istorice și religioase. Totodată în opera lui Rembrandt descoperim temele dragostei și ale morții. Plăcerea reprezentării prin imagini vizuale a portretelor sau a peisajelor pline de sensibilitate plastică făcea parte din viața sa care îl privea pornind de la cele mai mărețe idealuri până la banalitățile activităților cotidiene. La început lucrările lui Rembrandt erau gravuri care păstrau întrutotul corectitudinea tehnică pentru ca mai apoi să vedem cum se transformă prin combinarea manierelor și tehnicilor într-un stil inconfundabil. Frecvent vedem combinarea manierelor din tehnicile gravurii în adâncime cu tehnica punctului uscat, Pointe Seche. Formația sa de pictor l-a influențat și în modul de abordare a tehnicilor gravurii. Astfel reluând gravările între stadiile de lucru și de imprimare sunt uneori diferențe enorme între stadiul 1 și stadiile ulterioare. Referindu-ne la influența sa asupra elevilor și discipolilor săi observăm că nu a fost posibilă pentru simplul motiv că personalitatea sa a fost atât de puternică încât toți care au încercat să învețe de la maestru au ajuns să imite stilul său.

Dintre artiștii asociați precum **J. G. Van Vilet** (fig.73) sau **Jan Lievens** au rămas doar niște umbre pierdute iar asta s-a

Fig. 74. Jan Lievens. „Bustul unui bătrân purtând o șapcă de blană ca. 1631". Tehnica: aquaforte, stadiul doi sau patru. Dimensiunea: 17.3 × 15.5 cm. ca. 1631. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/359807 accesată la data de 11 septembrie 2022.

datorat copierilor și reinterpretărilor matrițelor fără o înțelegere din interior a operei lui Rembrandt. Posibil ca dintre cei mai apropiați asociați ai săi Ferdinand Bol să fi fost cel mai cu personalitate dar și acesta a rămas mult în urma maestrului.

Un alt artist foarte activ dar și el lăsat în urmă de Rembrandt a fost **Adriaen Van Ostade** (fig.75). Dintre pictorii

Fig. 75. Adriaen Jansz. van Ostade. „Romantism sătesc". Tehnica: aquaforte. 1667. Sursa: https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Adriaen-Jansz.-van-Ostade/32720/Village-Romance.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

olandezi care au abordat pictura de gen a fost poate cel mai dotat. Viața așa cum era zi de zi a oamenilor simpli îndeobște țărani a reprezentat subiectele predilecte din stampe sau lucrările din pictură. Îndepărtarea de reprezentarea uneori eroică a subiectelor religioase sau istorice ne trimite la spiritul vremii care dorea o schimbare socială. Astfel și-a făcut apariția clasa de mijloc în Europa. Reprezentările plastice vizuale ale clerului și a nobilimii au fost înlocuite de prezentările oamenii obișnuiți. În felul acesta ei devin o nouă sursă de inspirație pentru artiști. Personalitatea lui Van Ostade influențată de personalitatea lui

Fig. 76. Jan Josefsz van Goyen. „Peisajul cu podul de piatră". Tehnica: aquaforte. c. 1650. Sursa: https://www.dorotheum.com/en/l/3878032/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Rembrandt a reușit la început să mențină un desen personal. Avea un stil simplu puțin dramatic dar direct fiind mai potrivit subiectelor sale personale. În tot acest secol al XVII-lea observăm că pictura și gravura cu tema peisajului a prosperat în Olanda. Dintre artiștii care au practicat și pictura și gravura menționez pe **Jan Van Goyen** (fig.76) și **Roelant Roghman** (fig.77). În tehnicile gravurii ei s-au folosit de tehnica gravurii în adâncime a dăltiței, maniera fină pentru a realiza peisajele.

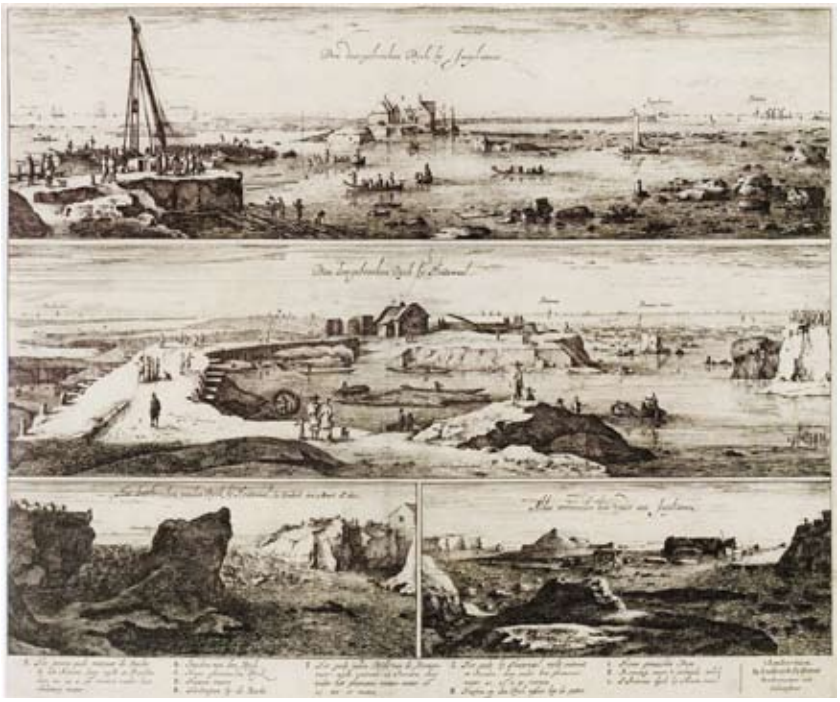

Fig. 77. Roelant Roghman. „Ruperea Digului în afara Amsterdamului". Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 421 x 515 mm. 1651. Fogg Art Museum, Cambridge, Massachusetts. Sursa: https://www.pubhist.com/w8171 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Unul dintre artiștii de marcă ai acestui grup a fost **Jacob Van Ruisdael** (fig.78). Stampele și gravurile sale pline de sensibilitate

Fig. 78. Jacob van Ruisdael. „Cei Trei Stejari mijlocul secolului al XVII-lea". Tehnica: aquaforte al doilea stadiu. Dimensiunea: 11.7 × 14.6 cm. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/367153 accesată la data de 11 septembrie 2022.

având o lumină aparte au anticipat peisajele din Școala de la Barbizon. La sfârșitul secolului Olanda este copleșită de o mare influență italiană. Amestecul temperamentului olandez nu a avut un amestec bun cu idealizarea italiană, drept urmare rezultatul a fost un eclectism minimalizând astfel forța artei Olandeze.

GRAVURILE JAPONEZE UKIYO-E

Influența chineză a fost dominantă până în secolul al XVII-lea în pictura japoneză. Astfel cu greu se puteau distinge stilul idealizat al peisajului chinez de cel japonez.

Odată cu artistul japonez **Iwasa Matabei** (fig.79) care

Fig. 79. Iwasa Matabei (1578-1650) „Doi iubiți (c. 1675-80)".
Imprimare policromă (6 plăci) în lemn; culoare pe hârtie aurie. Dimensiunea: 153 x 363 cm
Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iwasa_Matabei_001.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

avea origine aristocratică pictura a început să reprezinte mediul și experiențele personale. Chiar dacă această perioadă a istoriei artei japoneze este confuză el împreună cu Iwasa Matabei II și Iwasa Matabei din Otsu sunt considerați fondatorii genului de artă japonez ***Ukiyo-e.***(termenul de ***Ukiyo-e*** se traduce prin imagine a lumii plutitoare) Xilogravurile din „lumea plutitoare" sau a lumii de zi cu zi. Tema vieții a reprezentat o nouă direcție în stampa japoneză fiind în opoziție cu temele tradiționale clasice. **Matabei din Otsu** prin originalitatea sa este considerat „influencer-ul" în evoluția stampelor japoneze. Prin comparație cu standardele gustului occidental școala ***Ukiyo-e*** a realizat imagini foarte stilizate și în același timp foarte rafinate. Cu toate

acestea cultura japoneză a vremii a găsit această reprezentare epatant de vulgară. Prin temele și subiectele ale peisajului, ale oamenilor banali obișnuiți din viața de zi cu zi, artistul ukiyo-e s-a îndepărtat de tradiție. Exact ca în Europa unde clasa de mijloc a revoluționat gustul estetic, locuitorii de vază ai orașului Edo, Kyoto și Osaka au avut parte de propria subcultură estetică. Teatrul popular Kabuki își găsește propria identitate distinctă față de teatrul aristocratic Noh. Dezvoltarea sa a mers în paralel cu perioada de înflorire a stampelor japoneze.

Hishikawa Moronobu (fig.80) este considerat primul mare maestru al stampei japoneze. El a fost primul artist

Fig. 80. Hishikawa Moronobu: „Bordelul Takashima-ya din cartierul Yoshiwara, circa 1680". Xilogravură, sumizuri-e colorată manual, (286 x 457 mm)". Sursa: https://www.viewingjapaneseprints.net/texts/ukiyoe/moronobu.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

japonez care a folosit în creațiile sale temele din scenele stradale. Astfel subiectele cu mulțimi de oameni au produs amprente estetice la dispoziția oamenilor obișnuiți. Datorită acestor considerente a fost privit și considerat drept inventatorul stampei japoneze. A ilustrat un număr mai mare de 100 de cărți. Ilustrațiile aveau ca obiectiv oglindirea culturii și a obiceiurilor perioadei sale. Moronobu prin stilul său inconfundabil a creat o armonie perfectă a ritmului prin exprimări plastice delicate cu monumentalități simple. Astfel, putem afirma că stilul Moronobu a contribuit din plin la înflorirea stampei japoneze a secolului al XVII-lea.

GRAVURA ÎN SECOLUL AL XVIII -LEA ÎN ITALIA

Italia secolului al XVIII-lea este incontestabil cel mai prolific loc unde gravura se putea găsi. Prima lucrare imprimată din acest secol este atribuită maestrului **Rococo Giovanni Battista Tiepolo** (fig81). Adânciturile gravate în matrițele sale sunt foarte subtile lăsându-ne să descoperim o schiță superbă.

Fig. 81. Giovanni Battista Tiepolo. „Magician așezat, băiat și patru personaje, 1735-40". Tehnica: aquaforte. Sursa: https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Giovanni-Battista-Tiepolo/711041/Scherzi:-seated-Magician,-boy-and-four-figures,-1735-40.-.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

Texturile au o ritmicitate delicată creând un spațiu luminos dar plin de viață. Prin cele 50 de matrițe ale sale a contribuit major la dezvoltarea gravurii. Această contribuție a sa a fost continuată prin influența asupra altui artist celebru, Francisco José de Goya y Lucientes**.** Giovanni Domenico Tiepolo, fiul lui Battista, a creat un număr mult mai mare de stampe decât al său tată, dar a rămas toată viața sub influența sa. **Canaletto (Giovanni Antonio Canal)** (fig.82) a fost unul dintre cei mai originali gravori ai perioadei. Lirismul gravurilor sale a fost acuzat deseori de atmosfera cețoasă tipic venețiană. Liniile

Fig. 82. Canaletto (Giovanni Antonio Canal) (italiană, 1697–1768) „Monumentul Ecvestru din seria Vedute”, 1735-46, Tehnica: aquaforte. Sursa: https://westmont.edu/canaletto accesată la data de 11 septembrie 2022.

întrerupte cu desimi variabile creează prin această invenție grafică texturi care simulează efectul cromatic al culorilor dar și al luminii din pânzele sale. Elevul său **Bernardo Belloto** (fig.83)

Fig. 83. Bernardo Bellotto. „Vedere de la Podul Dresda de pe Elba”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 53.7 x 82.2 cm. 1749. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bernardo_Bellotto_-_Blick_%C3%BCber_die_Elbbr%C3%BCcke_auf_Dresden.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

a fost de asemenea un gravor prolific, dar a rămas sub influența maestrului, unchiul său. Un artist gravor remarcabil care s-a folosit de elementele arhitecturale din vremea sa în compoziție a fost **Giovanni Battista Piranesi** (fig.84). Formația sa de arhitect l-a împins să studieze cu pasiune antichitățile romane. Toate cele 3000 de gravuri executate de Piranesi sunt excepționale multe dintre ele depășind acest termen de comparație detașându-se de rolul pur documentar. Carceri d’Venezione, închisoarea imaginară este fără doar și poate cea mai important lucrare a sa. Datarea matrițelor ne artă că au fost făcute în tinerețe (prima ediție în anul 1750 iar a doua în anul 1761). În aceste gravuri

observăm personalitatea artistului printr-o ilustrare bogat evocatoare, depășind cu mult tot ce a creat după ele:

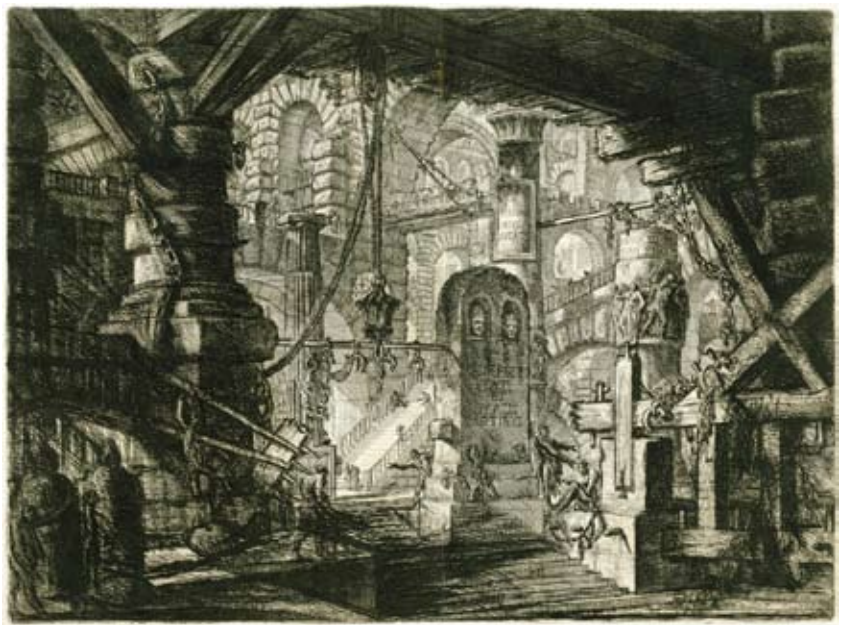

Fig. 84. Giovanni Battista Piranesi (1720 - 1778) „Digul cu lanțuri, începutul anilor 1770". Tehnica: aquaforte și dăltiță. Dimensiunea: 402 mm x 546 mm. G.B. Piranesi, Carceri, pl. XVI (ediția a II-a, ediția a treia). Sursa: https://www.royalacademy.org.uk/art-artists/work-of-art/the-pier-with-chains accesată la data de 11 septembrie 2022.

ANGLIA

Influențele străine până la sfârșitul secolului al XVIII-lea au marcat gravura engleză. **William Hoghart** (fig.85) este primul mare artist gravor englez care prin personalitatea și stilul său inconfundabil a creat o școală națională. Satira din stampele sale le regăsim prin continuarea în anumite privințe a tradiției

Fig. 85. William Hoghart (1721), „Schema mării de sud". Tehnica: gravură în adâncime. Sursa: https://library.csun.edu/SCA/Peek-in-the-Stacks/Hogarth accesată la data de 12 septembrie 2022.

stampelor lui Jacques Callot și ale lui Francisco Goya. Față de Callot, Hoghart pare a fi mult mult mai implicat în ilustrarea pământească a societății dar îi lipsește nota acidă sălbatică a lui Goya. Odată cu lucrările lui Hoghart își face apariția primul act al drepturilor de autor în gravură în anul 1735. Această apariție s-a datorat în primul rând popularității prea mare a gravurilor sale. Chiar dacă desenul său nu era foarte puternic, stampele sale în schimb ne dezvăluie o observație atentă printr-o vitalitate solidă, robustă. Un alt artist demn de remarcat alături de Hoghart a fost **Thomas Rowlandson** (pag.86). Și el s-a folosit de satira

Fig. 86. Thomas Rowlandson, „Dragoste în Orient". Tehnica: gravură în adâncime (aquaforte). Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/407365 accesată la data de 12 septembrie 2022.

vremii în reliefarea ilustrațiilor sale imprimate. Un artist gravor genial și un caricaturist abil, el s-a folosit de un mare umor pentru a răsfăța viața socială și morala a Angliei.

Despre **William Blake** (fig.87) putem afirma fără să

Fig. 87. William Blake (1757–1827), „Ilustrații pentru „Pastorile lui Virgil" de Thornton". Tehnica: gravură în înălțime (xilogravură). Dimensiunea: 62 × 84 mm. Colecția Tate. c.1821, jmprimată1830. Sursa: https://www.tate.org.uk/art/artworks/blake-frontispiece-thenot-and-colinet-a00111 accesată la data de 12 septembrie 2022.

greșim că este pe departe figura cea mai interesantă din gravura engleză. Caracterul său vizionar a fost posibil datorită formației sale de poet și artist gravor experimentator realizând lucrări în afara tradiționalismului istoriei artei. Opera sa imprimată a constat în principal din ilustrațiile de carte. Originalitatea și inventivitatea sa în tehnicile abordate ia permis să folosească o paletă mai largă de noi media , de la xilogravură la gravura în adâncime pe metal sau în relief. Tot el a conceput o metodă inedită de transfer a formelor figurate care i-a permis să graveze ilustrația și textul în același timp pe placă. Multe din stampele sale le putem considera acum ca fiind monoprinturi. Ele erau colorate manual după imprimarea în tehnicile tradiționale.

Fig. 88. Thomas Bewick (1757–1827), „Spânzurat" (începutul secolului al XIX-lea)". Tehnica: gravură în înălțime (xilogravură lemn în cap). Sursa: https://www.mediastorehouse.com/granger-art-on-demand/bewick-hanged-man-wood-engraving-7530541.html?v=new accesată la data de 12 septembrie 2022.

Thomas Bewick (fig.88) considerat inventatorul gravurii în înălțime**,** xilogravura lemn în cap a fost un artist provincial. Genul abordat de artist a fost cel rural figurând cu predilecție animale. Contribuția sa la dezvoltarea gravurii în înălțime a constat în introducerea variațiilor tonale prin ridicarea ușoară a blocurilor sale de lemn.

Nevoia de reproducere a lucrărilor la modă ale zilei a creat terenul pentru gravorii mercantili să perfecționeze un întreg arsenal de tehnici specifice cum ar fi: maniera neagră (mezzotinta), maniera gravurii în dăltiță, maniera gravurii punctată și maniera creion.

SPANIA

Stampele secolului al XVII-lea din Spania au avut o dominație a influențelor flamande și franceze. În această perioadă nu a apărut niciun artist gravor de importanță majoră. **Francisco José de Goya y Lucientes** (fig.89) este emblema secolului al XVIII-lea în gravura spaniolă. El a reprezentat prin rivalitatea sa cu Rembrandt un reper în producția stampelor spaniole fiind singurul gravor cu o personalitate de neegalat. Totodată este considerat cel mai mare artist de satiră pe care gravura l-a creat. Nebunia umană, războiul, persecuțiile religioase sunt răvășitoare în arta sa vizuală. Cele patru cicluri majore de gravuri sunt: Los Caprichos (Capriciile) 1799, conține un număr de 80 de stampe

Fig. 89. Francisco José de Goya y Lucientes (1746 - 1828), „Los Caprichos". Tehnica: gravură în adâncime (aquaforte, pointe seche, aquatinta). Dimensiuni: hârtiei: 31.2 × 20.8 cm, a plăcii: 21.7 × 15 cm. 1799. Sursa: https://www.invaluable.com/auction-lot/goya-y-lucientes-francisco-jose-de-less-than-i-gr-63-c-vbvma788d5 accesată la data de 12 septembrie 2022.

cu toate fazele vieții. Un alt ciclu de lucrări a fost început în anul 1810 în număr de 82 de matrițe cu tema războiului , „Dezastrele Războiului". Imaginile imprimate sunt un protest puternic vizual la adresa brutalității războiului. „La Tauromaquia" este cel de-al treilea ciclu (1815-16). Aici Goya a făcut o prezentare a artei toreadorului și a spectacolului din luptele cu tauri din corida tradițională spaniolă. Cea din urmă serie foarte importantă a fost „Los Disparate" cunoscută sub numele de „Proverbe" (1816-24) în număr de 22 de stampe. În acest ciclu Goya face o interpretare acidă plină de umor a nebuniei umane. Din punct de vedere tehnic artistul Goya se folosește de mijloacele de expresie simple și directe. Combină linia din tehnica aquaforte și pointe seche cu aquatinta. Este de remarcat abilitatea de neegalat în controlul suprafețelor din tehnica aquatinta, ea fiind totuși o tehnică

relativ nouă în această perioadă. Litografia este o altă tehnică experimentată de Goya către sfârșitul vieții.

Fig. 90. Francisco José de Goya y Lucientes (1746 - 1828), „Colosul Mare adormit”. Tehnica: gravură în plan (litografie creion). Dimensiune: 19.2 x 15.4 cm. 1824-28c. Sursa: https://www.flickr.com/photos/32357038@N08/8024051318 accesată la data de 12 septembrie 2022.

FRANŢA

Aproape toate gravurile franceze ale secolului al XVIII-lea au fost transpuse pe tablă de cupru prin simulări ale tehnicilor din desenul de șevalet al artelor grafice. Astfel au simulat materialitatea creionului, a peniței sau a cretei litografice dând loc apariției manierelor din gravură cum ar fi: maniera creion, maniera verniului moale, maniera stropilor, maniera peniței în litografie etc. Un alt artist pictor **Antoine Watteau** (fig.91) a lucrat în tehnicile gravurii dar fără să exceleze în acest domeniu vizual. Gravurile lui **Jean-Honoré Fragonard** (fig.92) ne aduc aminte de lucrările lui Tiepolo, luminozitatea și transparența exprimă stilul rococo. Cu toate aceste calități gravurile sale nu depășesc lucrările din pictura sa. În tehnicile

Fig. 91. Antoine Watteau, „Lecția de amor”. Tehnica: gravură în adâncime. 1716. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/Antoine_Watteau_La_le%C3%A7on_d%27Amour_engraving.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 92. Jean Honoré Fragonard (Francez, Grasse 1732–1806 Paris), „Dulapul”. Tehnica: gravură în adâncime (aquaforte, primul stadiu din patru). 1778. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/360051 accesată la data de 12 septembrie 2022.

gravurii trebuie să amintim pentru realizările lor pe **Jean-Charles François** (fig.93) care a dezvoltat maniera creionului, iar pe **Jean-Baptiste Le Prince** (fig.94, 95) care are meritul acreditat al invenției aquatintei.

Fig. 93. Jean Charles François (francez, Nancy 1717–1769 Paris) și François Boucher (Francez, Paris 1703–1770 Paris). „Cap de femeie”. Tehnica: gravură în adâncime (maniera creionului imprimată cu cerneală brună, primul stadiu din două). Dimensiunea hârtiei: 37.2 × 27.1 cm. 1748–69. Sursa:https://www.metmuseum.org/art/collection/search/394289 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 94. Le Prince, Jean Baptiste (Metz, 1733 - St. Denis-du-Port, 1781). „La Petite Marchande d'Oeufs d'Octha (Tânărul negustor de ouă din Octha)". Tehnica: gravură în adâncime (aquatinta). Dimensiunea hârtiei: 21 × 17 cm. 1765. Sursa:http://www.artoftheprint.com/artistpages/le_prince_jean_baptiste_lapetitemarchandedeoeufs.htm accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 95. Le Prince, Jean Baptiste (Metz, 1733 - St. Denis-du-Port, 1781). „Adorația Îngerilor" după Joseph Marie Vien (francez, Montpellier 1716–1809 Paris). Tehnica: gravură în adâncime (aquatinta și aquaforte imprimată cu cerneală brună, stadiul III). Dimensiunea hârtiei: 21.2 x 17 cm. ca.1770. Sursa:https://www.metmuseum.org/art/collection/search/410179 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 95. Stampă atribuită lui Torii Kiyonobu I (japonez, 1664–1729) „Actor Kabuki". Tehnica: xilogravură colorată. Dimensiunea hârtiei: 55.2 x 29.2 cm. Perioada Edo (1615–1868). Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/410179 accesată la data de 12 septembrie 2022.

JAPONIA

Torii Kiyonobu (fig.95, 96) este primul artist gravor japonez care a făcut tiraje mari fiind specializat în figurarea portretelor de actori și în designul afișelor de teatru. Torii este numele școlii sale. Ea a dominat timp de două secole tiparul pentru teatru. Un alt artist cu o bogată imaginație creativă a fost

Fig. 96. Torii Kiyonobu I (japonez, 1664–1729) „Stampă". Tehnica: Xilogravură (colorată manual). Dimensiunea hârtiei: 27.3 x 36.8 cm. Edo period (1615–1868). 1703. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/56552 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 97. Okumura Masanobu (1686-1764) „Tigru și bambus". Tehnica: xilogravură ishizuri-e. Dimensiunea hârtiei: 31.8 x 14.9 cm. Sursa: https://veryimportantlot.com/en/lot/view/okumura-masanobu-1686-1764-398150#gallery accesată la data de 12 septembrie 2022.

Okumura Masanobu (fig.97) la începutul secolului al XVIII-lea. El a făcut numeroase experimente cu cernelurile de gravură prin suprapuneri cu aur și argint în tehnica gravurii în înălțime. Totodată el este inventatorul imprimării la două culori dar și a imprimării color în general standard. Atelierul său a influențat extrem de mult evoluția imprimării în culori a xilogravurii lemn în fibră. **Suzuki Harunobu** (fig.98) este unul dintre cei mai buni artiști gravori japonezi care a creat în xilogravură imagini delicate pline de har cu atmosferă aproape imponderabilă. Într-un anume fel el este în fapt precursorul și rivalul unui alt mare maestru al gravurii japoneze pe numele său Utamaro. Fiind un foarte bun colorist, el a fost unul dintre primii care a practicat tehnica nishiki-e sau cum ea este cunoscută a imprimării policrome. Tot el a fost primul care a colorat ecranele din fundal pentru a fi imprimate în tehnica timbrului sec. Această imprimare

Fig. 97. Suzuki Harunobu „Chelneriță la ceainăria Kagiya". Tehnica: xilogravură. Dimensiunea hârtiei: 280 x 205 mm. c. 1765-67 . Sursa: https://www.viewingjapaneseprints.net/texts/ukiyoe/harunobu.html accesată la data de 12 septembrie 2022.

creează efectul de tridimensionalitate stampelor. **Katsukawa Shunshō** (fig.98) îl amintim pentru portretele pline de austeritate ale actorilor pe care le-a realizat cu multă expresie plastică în accentele sale. O parte din lucrările sale cu tema portretului sunt considerate cele mai bune din gravura japoneză. **Torii Kiyonaga** a dominat toată perioada anilor 1780-1790, lucrările sale reprezentând perfect tehnica ***Ukiyo-e***. Compozițiile sale au armonizat perfect cele două elemente aparent contradictorii dintr-o societate, cea a eleganței și cea a puterii. Tot el a experimentat compozițiile din formatele diptic, triptic sau poliptic. Chiar dacă compozițiile au fost gândite independent ele împreună s-au armonizat perfect.

Kitagawa Utamaro un alt mare artist gravor japonez, este adeseori denumit poetul suprem al gravurii și artei japoneze, și nu întâmplător i-a fost atribuit această titulatură. Stampele

Fig. 98. Katsukawa Shunshō, 1726-1792 „Actul doi: Casa lui Kakogawa Honzo din piesa Chushingura c. 1780". Tehnica: xilogravură. Sursa: https://i.pinimg.com/originals/07/32/f4/0732f45aea20eb5a7a8a14c362bed80d.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 99. Kitagawa Utamaro (japonez, ca. 1754–1806), „Naniwa Okita admirându-se într-o oglindă". Tehnica: xilogravură. Dimensiunea: 36.8 x 25.1 cm. Perioada Edo (1615–1868). ca. 1790–95. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/51135 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 100. Tōshūsai Sharaku (japonez, 1794 - 1795), „Actorul Kabuki Nakayama Tomisaburō I ca Ohisa". Tehnica: xilogravură, maniera: yakusha-e. Dimensiunea: 36.8 x 25.1 cm. Perioada Edo (1603–1867). ca. 1794. Sursa: https://www.wikiart.org/en/toshusai-sharaku accesată la data de 12 septembrie 2022.

sale denotă o perfectă expresie a tandrei contemplații iubitoare de natură, incluzând alături de flori și păsări formele feminine. La vârsta de 50 de ani Utamaro a fost închis datorită unei stampe considerată jignitoare. Spiritul său a suferit enorm după această secvență a vieții sale, murind la scurt timp după eliberare. Toată activitate sa o putem descoperi în cele peste 600 de serii de cărți și albume.

Una dintre cele mai misterioase și distincte figuri ale gravurii și artei japoneze este doar și poate maestrul **Toshusai Sharaku** (fig.100, 101)**.** Ca și când nu ar fi existat portretele sale geniale pline de forță ale actorilor au apărut brusc pe afișele vremii. Ce este de remarcat, este îndrăzneala artistului în a folosi caricatura pentru o mai bună înțelegere a expresiei personajului figurat. Bogăția cromatică este un alt element de noutate

îndrăzneț. Puterea lor de expresie prin originalitatea gravurii imprimate a reușit să deranjeze în așa mare măsură autoritățile încât poliția le-a interzis. Chiar dacă viața profesională a lui Sharaku nu a fost mare, aproximativ doi ani a reușit să realizeze un număr de 145 de portrete. După această perioadă prolifică din activitatea sa ceva s-a întâmplat pentru a dispărut așa cum a apărut.

Fig. 101. Tōshūsai Sharaku (japonez, 1794 - 1795), „Portret Kabuki - Iwai Hanshiro IV ca Shigenoi". Tehnica: xilogravură. Perioada Edo (1603–1868). Sursa: https://www.artelino.com/show/japanese_single_print.asp?mbk=74789 accesată la data de 12 septembrie 2022.

GRAVURA ÎN SECOLUL AL XIX -LEA

Caracterul turbulent al artei este principala imagine a secolului al XIX-lea. Este perioada revoluției estetice.

FRANŢA

Artiștii francezi în secolul al XIX-lea au dominat gravura europeană și o putem compara ușor cu dominația nordică a secolului al XV-lea. Foarte puțini artiști gravori au creat în afara Franței. Astfel pictorul **Jean-Auguste-Domique Ingres** (fig.102) a executat puține gravuri, lucrările sale având ca temă predilectă

Fig. 102. Jean-Auguste-Domique Ingres. „Odalisque". Tehnica: litografie. 1825. Colecția Rosenwald. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean-Auguste-Dominique_Ingres,_Odalisque,_1825,_NGA_33375.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

portretul. Litografia „Odalisca" demonstrează însă o mare măestrie în cunoașterea elementelor compoziționale. **Eugène Delacroix** (fig.103) se remarcă printr-o operă grafică destul

Fig. 103. Eugene Delacroix. „Leu devorând un cal". Tehnica: litografie. Dimensiunea: 16.9 cm x 23.6 cm. 1844. Sursa: https://www.pamono.eu/eugene-delacroix-lion-devorant-un-cheval-original-lithograph-1844-1 accesată la data de 12 septembrie 2022.

de mare cu un număr de: 24 de gravuri în adâncime și 131 de litografii. Stampele lui Delacroix au atât în subiectul abordat dar și în stilul artistului expresiile spiritului romantic. Cu toate că nu a trăit foarte mult având o viață tragică, **Théodore Géricault**

Fig. 104. Théodore Géricault (Franța, 26 septembrie 1791 – 26 ianuarie 1824) „Boxerii". Tehnica: litografie al doilea tiraj din al doilea stadiu. Dimensiuni: imaginea: 35.5 x 41.5 cm, hârtia: 42.4 x 59.0 cm. 1818. Sursa: https://www.artgallery.nsw.gov.au/collection/works/292.2004/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 105. Théodore Géricault (Franța, 26 septembrie 1791 – 26 ianuarie 1824) „Caii mergând la Târg". Tehnica: litografie. Dimensiunea: 32.4 × 43.5 cm. 1821. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/358009 accesată la data de 12 septembrie 2022.

(fig.104, 105) a reușit să facă o serie de litografii cu o puternică expresivitate. Reprezentarea cailor sunt considerați de specialiști ai domeniului clasici în genul său. Mijlocul secolului este marcat de o revoltă artistică împotriva lucrărilor picturii de șevalet din studiourile de creație. Astfel un grup de tineri pictori peisagiști, mulți dintre ei și artiști gravori, au format un grup cunoscut în istoria artelor ca „Școala de la Barbizon". Dintre artiștii gravori care s-au apropiat de spiritul peisajelor olandeze ale secolului al XVII-lea sunt: **Charles-François Daubigny** (fig.106), **Théodore Rousseau** (fig.107) și **Camille Corot** (fig.108).

Fig. 106. Charles-François Daubigny „Bărci cu abur". Tehnica: aquaforte. 1862. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charles-Fran%C3%A7ois_Daubigny,_Steam_Boats_%28Les_Bateaux_a_vapeur%29,_1862,_NGA_60848.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

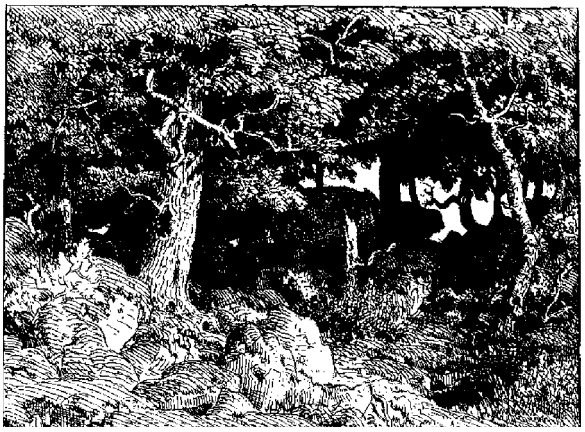

Fig. 107. Pierre-Etienne-Theodore Rousseau „Stejari". Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 16 x 12 cm 1861. Sursa: https://arthive.com/artists/2387~Pierre_Etienne_Theodore_Rousseau/works/22015~Oaks#show-work://22015 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 108. Jean-Baptiste-Camille Corot. „Peisaj”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 17 x 23 cm 1861. Sursa: https://www.pamono.eu/jean-baptiste-camille-corot-landscape-etching-on-paper-19th-century accesată la data de 12 septembrie 2022.

Cel din urmă prin gestul spontan al lucrărilor sale a prefigurat apariția curentului impresionist. Fotografia, descoperită recent a fost temă de studiu pentru Corot. **Jean-François Millet** (fig.109)

Fig. 109. Jean Francois Millet „La Bouillie (Pireul)”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 21 x 15,8 cm. 1861. Sursa: https://www.dorotheum.com/en/l/1940749/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

în lucrările sale a abordat tema vieții țărănești din mediul sătesc. Imaginile din gravurile sale sunt de o mărime redusă amintind de pictorul de gen olandez Adriaen Van Ostade din secolul al XVII-lea

Marele artist gravor **Honoré Daumier** (110) unul dintre cei mai importanți artiști care a folosit satira politică în gravură a fost asociat cu „Școala de la Barbizon” doar prin prietenii săi artiști. Un număr de aproximativ 4.000 de litografii (marea majoritate fiind ilustrații la ziarele epocii) sunt pline de expresivitate vizuală exprimând convingerile sale politice pasionale. Oricare dintre lucrările sale poate să stea perfect

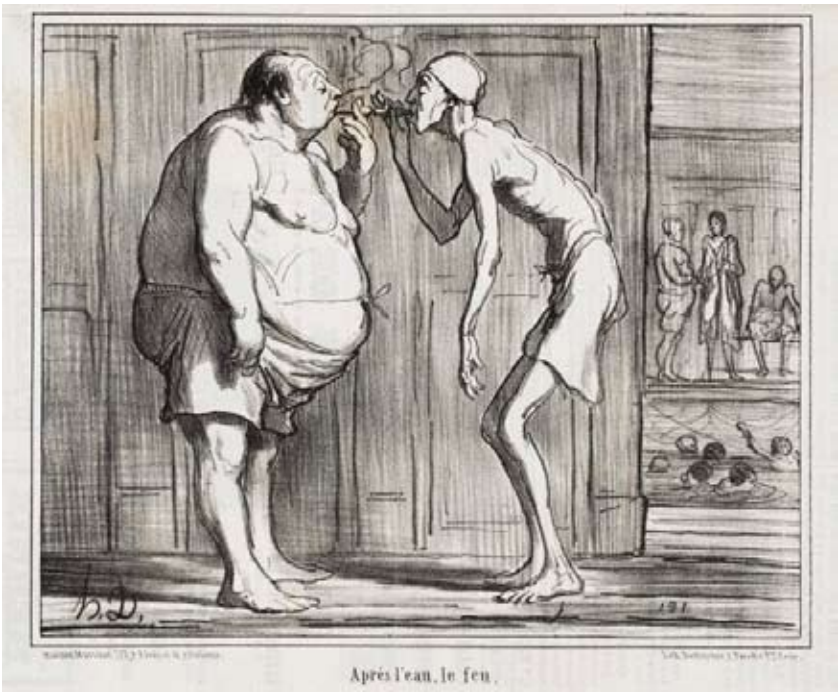

Fig. 110. Honoré Daumier „După apă, foc”. Tehnica: litografie. Dimensiunea: 20.7 x 25.8 cm. 1858. Sursa: https://www.artgallery.nsw.gov.au/media/collection_images/Alpha/DO15.1967%23%23S.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

alături de cei mai mari maeștri ai gravurii. O pleiadă de artiști francezi erau figuri singuratice și lucrau înafara oricărei școli de gravură. Astfel îi avem pe: **Charles Méryon** (111), **Rodolphe Bresdin** (fig.112) și **Odilon Redon** (fig,113). Dintre aceștia Méryon a avut o viață scurtă și plină de tragism murind nebun în sărăcie. Lucrările sale sunt reprezentări ale peisajului parizian pline de mister dar cu o latură poetică morbidă. **Rodolphe Bresdin** înțeles greșit în cea mai mare parte a vieții sale a fost de asemenea o figură solitară și neapreciată. Imaginile din stampele sale fie că erau litografii sau gravură în dăltiță în adâncime au un caracter personal cu forme foarte bogat figurate, **Odilon Redon,** marele pictor simbolist, a realizat la începutul carierei sale de gravor s-a aflat sub influența lui Bresdin. Opera sa din domeniul graficii conține un număr de 206 stampe realizate în tehnicile gravurii în adâncime (gravură în dăltiță) și plane (litografia).

Fig. 111. Charles Meryon. „Vampirul”. Tehnica: aquaforte. 1853. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2f/Charles_Meryon_-_Le_Stryge_-_Google_Art_Project.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 112. Rodolphe Bresdin (Francez, Montrelais 1822–1885 Sèvres). „Caravela”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 13.5 × 20.4 cm.1844. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/387700 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 113. Odilon Redon. „Crist”. Tehnica: litografie. Dimensiunea: 36.1 x 44 cm.1844. Sursa: https://hammer.ucla.edu/blog/2017/01/redons-dark-symbolism-in-lithography accesată la data de 12 septembrie 2022.

Formele figurate ciudat de bizare au influențat suprarealiștii secolului al XX-lea. Chiar dacă artiștii impresioniști s-au preocupat de crearea luminii prin culoare foarte mulți dintre ei au avut și preocupări în domeniul gravurii aducând noi contribuții în stampele lor. Astfel, **Edouard Manet** (fig.114)

Fig. 114. Edouard Manet (Francez, Paris 1832–1883 Paris). „Jeanne (primăvara)”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: hârtia: 37 x 24.4cm, placa: 15.7 x 11.4 cm.1882. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/337531 accesată la data de 12 septembrie 2022.

și **Edgar Degas** (115) sunt cei mai reprezentativi impresioniști care s-au folosit de gravură în exprimările lucrărilor personale. Doi artiști cu o viziune compozițională superbă care în ciuda alăturării lor de mișcarea avangardistă a vremii au rămas în esență legați de rădăcinile tradiționale. Manet chiar dacă a făcut câteva gravuri în adâncime tot lucrările din litografie au personalitatea maestrului. Desenul executat rapid, precis este

Fig. 115. Edgar Degas. „Trei Balerine". Tehnica: monotipie. 1878-80. Sursa: https://www.ft.com/content/ac4da850-f742-11e5-96db-fc683b5e52db accesată la data de 12 septembrie 2022.

de fapt un crochiu mai elaborat. În tehnicile gravurii acest desen și-a găsit mediul perfect. Despre desenele lui Degas cu cai și balerini putem spune că observația atentă și precizia sunt elementele cheie a construcției formelor figurate. La fel ca în cazul lui Manet mediul gravurii a creat un nou tip de expresie plastică total diferit de mediul picturii de șevalet. Degas a lucrat atât în tehnicile gravurii în adâncime cât și în gravura plană (litografie) executând o serie de monoprinturi alături de o serie de peisaje abstracte. Bătrânul impresionist **Camille Pissarro** (116) a făcut un număr de 194 de gravuri folosindu-se de tehnicile în adâncime și în plan. Lucrarea sa în dăltiță (maniera fină) este considerată un reper pentru curentul impresionist.

Fig. 116. Camille Pissarro (Francez, Charlotte Amalie, Saint Thomas 1830–1903 Paris). „Grup la baie". Tehnica: Litografia pe hârtie chinezească. 1897. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/358737 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Apariția xilogravurilor japoneze au constituit o mare revelație pentru artiștii europeni arta lor fiind profund influențată de această tehnică. Trebuie să menționez că până la mijlocul secolului al XIX-lea gravura japoneză nu era cunoscută în vest. Odată cu deschiderea relațiilor comerciale cu Japonia o parte din stampele color au putut fi cercetate pe viu de tinerii artiști parizieni care au fost entuziasmați de noutatea imaginilor figurate poate și datorită caracterului lor exotic. Posibilitatea manevrării cu ușurință a culorilor de gravură prin formele figurate abstracte a fost o nouă experiență vizuală. Unul dintre marii artiști ai vremii și nu numai, **Paul Gauguin** (fig.117) s-a

Fig. 117. Paul Gauguin (francez, Paris 1848–1903 Atuona, Hiva Oa, Insulele Marquesas). „Gravură în lemn cu un cap cu coarne". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: placa: 14 x 28 cm, hârtia: 17 x 28 cm. 1898–99. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/337857 accesată la data de 12 septembrie 2022.

folosit destul de mult de influența lor. Conceptul imaginilor din stampele japoneze se regăsește cu ușurință în lucrările sale, mai mult în pictură, și mai puțin în gravură. Ce putem remarca este că după o perioadă destul de îndelungată în care xilogravura a avut mai mult rol de reproducere. Odată cu îndrăzneala lui Gauguin observăm un suflu nou în genul artistic al Gravurii. Influența japoneză a fost mai rapidă în cazul lui **Henri de Toulouse-Lautrec** (fig.118) Chiar dacă marea majoritate a stampelor sale erau litografii, compozițiile simple îndrăznețe alături de culoarea plată, decorativă împletite armonios cu linia neagră ne arată foarte clar această influență. Ea a fost rapid asimilată de artist transformând-o într-un stil personal plin de

expresivitate plastică. Impresionista **Mary Cassatt** (fig.119), o artistă de origine americană prin influența japoneză a realizat o suită de gravuri cu strălucirile culorilor acvatice. Despre **Paul Cézanne** (120) nu putem spune decât că este gigantul

Fig. 120. Paul Cézanne 1839–1906. „Les Grands Baigneurs". Dimensiuni: Hârtia: 603 × 684 × 25 mm mm, Piatra litografică: 570 × 650 mm, Imaginea: 410 × 507 mm. Sursa: https://www.tate.org.uk/art/artworks/cezanne-the-large-bathers-p01008 accesată la data de 12 septembrie 2022.

postimpresionismului. El a realizat doar trei lucrări în tehnica gravurii în adâncime și trei lucrări în tehnica gravurii plane (litografie). Culoarea din lucrarea litografică „*Les Grands Baigneurs*" a reușit să devină un reper artistic influențând major arta modernă. Peisajele pline de sensibilitate și gravurile marine ale artistului olandez care a trăit în Franța pe numele său **Johan Barthold Jongkind** (121) au făcut tranziția între Școala de la Barbizon și curentul impresionist.

Fig. 118. Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901). „Afiș". Tehnica: litografie. Toate cele 31 de postere colorate produse în tiraj. Sursa: https://johnpwalshblog.com/2018/05/01/henri-de-toulouse-lautrec-his-complete-31-mass-produced-art-posters-in-color/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 119. Mary Cassatt (americană, 1844-1926), Reflecție, ca. 1890, Tehnica: Pointe Sèche (vârf uscat). Sursa: https://exhibitions.lib.udel.edu/printmaking-techniques-etching/exhibition-item/mary-cassatt-american-1844-1926-reflection-ca-1890-drypoint-museums-collections-2/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 121. Johan Barthold Jongkind olandez, 1819–1891, „Vue du Port au Chemin de Fer à Honfleur, 1866 (Vedere la Port au Chemin de Fer din Honfleur)" Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 37 × 57 × 0.1 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/johan-barthold-jongkind-vue-du-port-au-chemin-de-fer-a-honfleur accesată la data de 12 septembrie 2022.

JAPONIA

Katsushika Hokusai s-a născut lângă Edo (Tokyo) fiind cel mai cunoscut maestru japonez al tehnicii din xilogravură a lemnului în fibră. Activitatea sa creatoare se desfășoară pe toată perioada vieții, începând cu ucenicia de la vârsta de 15

Fig. 122. Marele Val, de Katsushika Hokusai. Japonia, secolul al XIX-lea. Tehnica: xilogravură, ukiyo-e. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Hokusai#/media/File:Great_Wave_off_Kanagawa2.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

ani și până la dispariția sa, în 1849 la 89 de ani. În toată această perioada el a realizat o serie neîntreruptă de capodopere. Cele aproximativ 35.000 de desene și gravuri ne descoperă o figură uluitoare în genul artistic gravura, având în vedere longevitatea sa. Totodată activitatea sa culturală s-a desfășurat și în domeniul literaturii scriind proză și poezie. Au fost foarte puțini maeștri în istoria artei pot să se compare cu complexitatea și profunzimea artei lui Hokusai. Preocupările sale au îmbrățișat, mitologia, istoria, obiceiurile tradiționale populare, viața animalelor sau a peisajului. După cum observăm a cuprins aproape toată paleta tematicii din artele vizuale. Volumul enorm de lucrări prin calitatea excepțională a muncii sale este dificil să remarcăm doar o singură lucrare. Dintre cele mai cunoscute stampe sunt cele 36 de variante compoziționale ale Muntelui Fuji (1826-33). În cele cincisprezece de volume cunoscute sub denumirea

de „Schițele lui Hokusai” (Manga Hokusai), editate și publicate între anii 1814 și 1878, maestrul cuprinde toată expresia vieții și culturii japoneze. Toate cele 15 volume sunt realizate în tehnica xilogravurii. Incontestabil dintre toți marii maeștri japonezi Hokusai prin geniul său creator a influențat cel mai mult arta europeană. Ultimul dar nu cel mai puțin important mare maestru al xilografiei japoneze a fost **Utagawa Hiroshige** (123)**.** Moartea

sa din anul 1858 a pus capăt dinastiei remarcabile a artiștilor care începuseră în urmă cu două secole activitatea lor creativă din domeniul gravurii. Hiroshige alături de Hokusai prin figurarea inedită a peisajelor au motivat imaginația artiștilor europeni într-o mare măsură. Rapiditatea prin care Hiroshige trece de la condiția de poet la pictor și invers l-a făcut faimos în Europa ca pictor când în Japonia era cunoscut ca poet. Cea mai prodigioasă perioadă a gravurii colorate a peisajului a fost între anii 1830-1844. Schițele din această perioadă când el a călătorit (1832) au constituit fundamentul a celor 53 stații din Tokaido reprezentând cea mai importantă serie de peisaje din cariera sa. Spontaneitatea stilului și a atmosferei expresive din stampele lui Hiroshige surprinde substanța momentelor trecătoare ale naturii exact ca în operele impresioniștilor din istoria artei occidentale.

Fig. 123. Along the Eastern Road: Hiroshige’s Fifty-Three Stations of the Tokaido (De-a lungul drumului de Est: cele cincizeci și trei de stații din Hiroshige ale Tokaido) prezintă 55 de stampe revoluționare, color, ale lui Utagawa Hiroshige (japonez, 1797–1858) care descriu priveliștile pitorești de-a lungul celebrului „Drum de Est” care lega Edo (acum Tokyo) de Kyo. , vechea capitală imperială a Japoniei. Această serie populară, cunoscută sub numele de Cele cincizeci și trei de stații ale drumului Tokaido, a stabilit reputația lui Hiroshige ca cel mai important artist al peisajului din garvură din Japonia secolului al XIX-lea.. Sursa: https://jcsm.auburn.edu/exhibitions/along-the-eastern-road-hiroshiges-fifty-three-stations-of-the-tokaido/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

ALTE ȚĂRI

În timp ce **Max Liebermann** (124), în Germania făcea câteva gravuri de gen, **Aloys Senefelder** (fig.125) făcea cea

Fig. 124. Max Liebermann (German, 1847-1935). „La Păşune", Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 9.3 x 23.7cm. 1891/1893. Sursa: https://www.josefleboviccgallery.com/pages/books/CL168-91/max-liebermann-german/auf-der-weide-in-the-pasture accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 125. Alois Senefelder, litografie, desenul pe piatră. Sursa: https://multimediaman.files.wordpress.com/2011/10/senefelder.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

mai importantă realizare din tehnicile gravurii germane, inventa litografia (1796). El nu era artist. Chiar dacă belgianul **Félicien Rops** (126) a trăit în afara Franței lucrările lui au avut influența

Fig. 126. Félicien Rops - 1883 1883. „Le Vice Supreme". Tehnica: aquaforte. Sursa: https://www.pamono.eu/le-vice-supreme-original-etching-by-felicien-rops-1883-1883 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Școlii din Paris. El a abordat tema erotică în gravurile sale cu un grad minor de expresie plastică dar ingenioase și personale pentru această perioadă. Cu un mare succes în Suedia **Anders Zorn** (127) a folosit tehnicile gravurii în adâncime (aquaforte și pointe seche). În Anglia gravura s-a concentrat pe cei doi mari artiști: Sir **Francis Seymour Haden** (fig.128) și cumnatul

Fig. 127. Anders Leonard Zorn (suedez, 1860–1920), „Girl With A Tigarette II", 1891. Tehnica: aquaforte. Muzeul de Artă din Milwaukee, Colecția Gertrude Nunnemacher Schuchardt, Sursa: https://blog.mam.org/2016/06/21/from-the-collection-anders-zorn-captures-modern-life/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 128. Francis Seymour Haden (britanic, 1818-1910), „Brentford Ferry", 1864, Tehnica: aquaforte și pointe seche (vârf uscat). Colecțiile muzeelor Sursa: https://exhibitions.lib.udel.edu/printmaking-techniques-etching/wp-content/uploads/sites/229/2021/02/Haden-copy.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

său, **James McNeill Whistler** (fig.129). Chirurg și gentlemen provincial în perioada victoriană Haden era colecționar și mare iubitor de stampe. Această activitate din afara meseriei sale l-a provocat și astfel a realizat un număr de peste 200 de gravuri în

Fig. 129. James McNeill Whistler (1834-1903), „Camera de muzică", c. 1858, Tehnica: aquaforte, Dimensiunea: 14,6 x 21,6 cm, cerneală maro pe hârtie gri deschis. Biblioteca Huntington. Sursa: https://www.huntington.org/whistler-haden accesată la data de 12 septembrie 2022.

timpul său liber. Sensibilitatea estetică a formelor figurate s-a datorat în primul rând documentării mediului său și reprezintă o contribuție semnificativă în tradiția peisajului tipic englezesc. Whistler de origine american a studiat intr-o primă perioadă la West Point după care a plecat în Europa să studieze arta la Paris. Aici a avut șansa să întâlnească o pleiadă de artiști de frunte printre care și Degas. În anul 1859 pleacă la Londra, unde a s-a și stabilit până la moartea sa . Personalitate complexă, înzestrată cu toate datele ale unui artist autentic a experimentat în afara portretului la modă formele abstracte pe care le-a denumit „Nocturnele" (Nocturnes) începute în anul 1866. Astfel această nouă viziune asupra formelor figurate în gravură îl plasează cu mult înaintea timpului său. Opera sa gravată conține un număr de 442 de matrițe în aquaforte și pointe seche alături de 150 de litografii și au avut un mare impact asupra gravurii moderne. Libertatea semnelor figurate datorate în mod special viziunii picturale a lui Whistler a ajuns să devină practic un manifest eliberator al constrângerilor tradiționale din tehnicile genului gravura.

Fig. 130. „Great American Hen & Young", gravură colorată manual de William Lizars după John James Audubon, Planșa VI din The Birds of America de John James Audubon (Edinburgh și Londra, 1827–1838). Sursa: https://www.semanticscholar.org/paper/Discovered!-The-First-Engraving-of-an-Audubon-Bird-Peck-Newman/9bd6f9dd88727fbe5cc58f70e6895d20c374a8a2/figure/2 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Secolul al XIX-lea în gravura americană era încă destul de provincială și nu a creat vreun artist important în comparație cu maeștrii gravurii europene. Chiar dacă la nivel estetic gravura în această perioadă în America nu era semnificativă, apariția stampelor colorate cu teme naturaliste (flora și fauna) ale lui **John James Audubon** (fig.130) poate fi considerată un început de drum corect al acestei tehnici vizuale.

Mexicul este reprezentat în această perioadă de ilustratorul **José Guadalupe Posada** (fig.131). A fost un artist prolific realizând mii de xilogravuri și metalografii pentru ziare.

Fig. 131. José Guadalupe Posada, Calaverul bolșevic, ca. 1910, Tehnica: aquaforte, Fundația de Artă Posada. Sursa: https://www.cabq.gov/artsculture/albuquerque-museum/images/la-calavera-99-percent.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Stilul său se caracterizează prin originalitate amestecată cu rafinamentul subtil al artei naive tradiționale mexicane. Mișcarea artistică tânără revoluționară a fost puternic influențată de opera sa.

GRAVURA ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Odată cu invenția fotografiei și apariția clișeografiei la începutul anilor 1880 artele vizuale s-au dezvoltat sub imperiul noilor influențe ale imaginii. Pentru genul artistic al gravurii fotografia a avut un rol benefic, degrevând practic artistul gravor de condiția de meșteșugar. Condiția gravurii ca simplă tehnică de reproducere s-a estompat în favoarea gravurii ca gen artistic în sine. Experimentul ca atitudine a avut originea în gravurile impresioniștilor. Secolul al XX-lea nu a făcut alt ceva decât să accelereze această tendință de experimentare prin apariția altor maniere de lucru. Nu întâmplător în istoria artei această perioadă de început de secol este considerată cea mai prolifică și cea mai interesantă din punct de vedre al creației vizuale. Franța ca să nu se dezmintă a continuat dominația culturală în artele plastice și în secolul al XX-lea. Climatul propice actului creator al lumii pariziene a adunat o mulțime de alți artiști de marcă precum spaniolul **Pablo Picasso** (fig.132) . Terenul fiind fertil

Fig. 132. Pablo Picasso, „Pictor la muncă”, ca. 1910, Tehnica: aquaforte, pointe seche, maniera neagră pe aquatinta”. Dimensiunea: 45,1 x 60,3 cm. 1964. Sursa: https://www.phillips.com/detail/pablo-picasso/NY030221/116 accesată la data de 12 septembrie 2022.

din punct de vedere cultural artiștii francezi împreună cu ceilalți artiști străini au format Școala din Paris care a creat alți mari artiști de rang. În același timp Germania a redevenit un centru de artă important. La început expresionismul german și mai târziu școala Bauhaus au creat o serie de artiști importanți pentru ca mai apoi aceștia să exercite o mare influență internațională.

Dintre marii maeștri ai artelor grafice și ai gravurii în special considerați bătrânii artei contemporane voi prezenta doar patru dintre ei. Aceștia au făcut tranziția între secolul al XIX-lea către secolul al XX-lea. **Edvard Munch** (fig.133).

Fig. 133. Edvard Munch. „Sărutul IV", 1902, xilogravură color din două blocuri, în negru și gri pe carton maro, National Gallery of Art, Washington, Colecția Familiei Epstein. Sursa: https://www.phillips.com/detail/pablo-picasso/NY030221/116 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Artist norvegian, pictor și gravor a lucrat la Paris și Berlin. Formele figurate din compozițiile sale sunt extraordinar de puternice pline de expresivitate psihologică și ne trimit către expresionismul german. Munch este un artist cu schimbări rapide de stil și a făcut gravuri de gen în tehnicile pointe seche, litografie color și xilogravură experimentală. Un alt artist legat ca stil de impresionism dar cu imagini figurate fantastice era mai

aproape de curentul suprarelist. Numele artistului de mai sus este belgianul **James Ensor** (fig.134). **Pierre Bonnard** (fig.135)

Fig. 134. James Ensor. „Demons Taunting Me (1895)", Tehnica: aquaforte, Dimensiunea: 11,8 x 15,8 cm. Muzeul de Arte Frumoase, Gent. 1895. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9d/James_Ensor%2C_Demons_Taunting_Me_%281895%29_etching%2C_11.8_x_15.8_cm.%2C_Museum_of_Fine_Arts%2C_Ghent.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 135. Bonnard Pierre (1867-1947). „La Lettre" Tehnica: Litografie, Dimensiunea: 229 mm x 308 mm. c. 1925. Sursa: http://www.paramourfinearts.com/photos/Bonnard.JPG accesată la data de 12 septembrie 2022.

și Édouard Vuillard (fig.136) sunt doi prieteni apropiați și au realizat lucrări din artele grafice asemănătoare. Inspirați de stampele japoneze din xilogravură au creat compoziții sensibile color pline de parfum impresionist.

Fig. 136. Edouard Vuillard. „Les Soutiens de la société, 1896" Tehnica: Litografie, Dimensiunea: 38.1 x 56.2 cm. 1896. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/38/Edouard_Vuillard%2C_Les_Soutiens_de_la_soci%C3%A9t%C3%A9%2C_1896%2C_NGA_93952.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

FRANŢA

Paradoxal dar încep perioada franceză prin artistul secolului **Pablo Picasso** (fig.137) de origine spaniol. Incontestabil el este cel mai prolific, dramatic și monumental

Fig. 137. Pablo Picasso „La Minotauromachie" Tehnica: Aquaforte și maniera neagră pe tintă. 1935. Sursa: https://fadmagazine.com/2020/01/10/pablo-picassos-supreme-achievement-in-printmaking-la-minotauromachie-to-be-unveiled-at-phillips/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

artist al acestei perioade. A fost grafician, sculptor, pictor scenograf, ceramist etc. și a creat o operă complexă. În artele grafice a făcut un număr de peste 1.000 de gravuri din diferite tehnici: gravură în dăltiță, aquaforte, pointe seche, manieră neagră, aquatinta, litografie, linogravură și xilogravură. Adeseori **Georges Braque** (fig.138) este asociat cu Picasso pentru că împreună au creat curentul cubist. El este menționat în istoria gravurii cu 10 gravuri cu influențe cubiste. Pictorul francez **Henri Matisse** (fig.139) un distins maestru a fost un colorist remarcabil și un compozitor pe măsură. Marea majoritate a gravurilor sale sunt executate în tehnica litografiei în număr de aproximativ de 500 de stampe. A lucrat și în tehnica aquaforte iar spre sfârșitul vieții a realizat capodopere ale gravurii în înălțime (xilogravură) folosindu-se de compozițiile cromatice proprii. **Georges Rouault** (fig.140) este expresionistul francez care prin solitudinea sa a completat panoul artei contemporane. „Miserere” (Mizerie) este cea mai importantă lucrare de grafică

Fig. 138. Georges Braque. „Fox” Tehnica: Pointe seche. Dimensiuni: placa: 54.5 x 38 cm, hârtia: 65.3 x 50.8 cm 1911-12. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/77364 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 139. Henri Matisse. „Patitcha 1847” Tehnica: Aquatinta pe hârtie BFK Rives, Dimensiunea: 55.5 X 38 cm. Sursa: https://www.jacobsongallery.com/henry-matisse-print accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 140. Georges Rouault (francez, 1871–1958), „Miserere”, 1923, Tehnica: aquaforte și aquatinta peste heliogravură. Sursa: https://sniteartmuseum.nd.edu/exhibitions/past-exhibitions/2013-exhibitions/lines-etched-with-the-weight-of-life-georges-rouaults-miserere/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 141. Jaques Villon. „Vedere frontală a lui Yvonne D. 1913” Tehnica: Pointe sèche Sursa: https://www.moma.org/collection/works/69466 accesată la data de 13 septembrie 2022.

a acestui pictor cu profunde manifestări religioase. Gravurile au fost publicate în anul 1948. **Jaques Villon** (fig,141) un important gravor francez a reușit să fie recunoscut mult mai târziu în

Fig. 142. Marc Chagall. Tehnica: Litografie. Dimensiunea: 30 cm x 21 cm. Sursa: https://www.modernart-gallery.com/products/marc-chagall-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 143. Joan Miró. „Expoziție Miro la Galerie Maeght 1978/1979 ". Tehnica: Litografia în culori pe hârtie velină Arches. Dimensiunea: 77,5 x 55,9 cm. Sursa: https://www.modernart-gallery.com/products/marc-chagall-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 145. Stanley William Hayter „Războinici". Tehnica: Aquaforte, verni moale, dăltiță. Dimensiunea plăcii: 47,6 x 33,4 cm. 1953. Sursa: https://www.annexgalleries.com/inventory/detail/11240/Stanley-William-Hayter/Warriors-Guerriers accesată la data de 13 septembrie 2022.

viața sa artistică ca pictor. În perioada sa de început gravura a fost făcută în tehnica aquatinta colorată după picturile artiștilor contemporani celebri. Tehnica sa de imprimare a ridicat prin modul de lucru cu pigmentul cromatic gravura în adâncime pe noi culmi de performanță. Stilul său personal s-a remarcat în mod special în tradiția curentului Cubist. Cele peste 600 de stampe sunt realizate în tehnicile: gravură în dăltiță, aquaforte, pointe seche și litografii color. **Marc Chagall** (fig.142) un artist rus de origine ebraică a fost de asemenea membru al Școlii din Paris. Prin stilul său inconfundabil poetic și naiv dar sofisticat s-a detașat față de orice alt curent artistic. Ilustrațiile Bibliei, lucrările scriitorului rus Nikolav Gogol și fabulele francezului Jean de la Fontaine sunt cele mai importante realizări în tehnicile gravurii. Un alt artist spaniol care a excelat în tehnicile gravurii a fost **Joan Miró** (fig.143). Toate gravurile sale colorate și litografiile sunt la egalitate cu opera sa din pictură. Despre **Max Ernst** (fig.144) putem spune că în afara faptului că a fost

Fig. 144. Max Ernst. „În grajdul sfinxului (Dans l'écurie du sphinx)" din Istoria naturală (Histoire naturelle) c. 1925, publicată în 1926. Tehnica: collotypes după frottage.Dimensiuni: suportul: 25.8 × 42.6 cm, hârtia: 32.3 × 49.8 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/94251 accesată la data de 13 septembrie 2022.

fondatorul curentului suprarealism a fost și cel mai inventiv și influent al grupului. Activitatea sa din domeniul artelor grafice a fost foarte bogată prin introducerea unor tehnici noi. Astfel colajul în gravură a fost cea mai notabilă utilizare în figurarea formelor din compozițiile sale. Un alt artist de origine britanică care a trăit și creat la Paris a fost pictorul **Stanley William Hayter** (fig.145). Prin experimentele sale din tehnicile gravurii

a contribuit din plin la dezvoltarea stampei contemporane. Importanța operei sale nu o amintesc doar ca artist independent ci și ca formator de opinii prin titulatura sa de profesor. „Atelier 17" a fost grupul său de gravori în anii 1930. Acest atelier a fost centrul lucrărilor experimentale din gravura în adâncime la Paris, Franța. Exact ca în cazul multor artiști care aveau altă naționalitate față de artiștii autohtoni și au influențat arta celor din urmă și el prin experiența artistică din New York din anii 1940 a influențat gravura americană contemporană. Dintre artiștii de marcă ai tehnicilor gravurii în Franța menționez pe: **Salvador Dalí** (fig,146), **Alberto Giacometti** (fig.147), **Jean (Hans) ARP** (fig.148), **André Derain** (fig.149), **Jules Pascin** (fig.150), **Jean Dubuffet** (fig.151)**, Fernand Léger** (fig.152) și **André Masson** (fig.153).

Fig. 146. Salvador Dalí (1904-1989). Salvador Dalí (1904-1989). „Portretul lui Sigismond", din „Le vida es sueno", 1960. Tehnica: gravura în adâncime. Dimensiunea: 27,9 x 20,3 cm. Sursa: https://fineart.ha.com/itm/pin-up-and-glamour-art/salvador-dali-1904-1989-portrait-de-sigismond-from-le-vida-es-sueno-1960etching-on-wove/a/201950-92009.s accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 147. Alberto Giacometti. „Paris sans fin". Tehnica: litografie. Dimensiuni: imaginea: 30 x 40 cm, hârtia: 32,5 x 42 cm. 1958-1965. Sursa: https://www.mchampetier.com/Lithograph-Alberto-Giacometti-114999-work.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 149. André Derain. „Peisaj (Le Morin)". Tehnica: aquaforte și pointe sèche. Dimensiunea: 290x358 mm. 1958-1965. Sursa: https://catalogue.swanngalleries.com/Lots/auction-lot/ANDR%C3%89-DERAIN-Paysage-%28Le-Morin%29?saleno=2363&lotNo=432&refNo=695609 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 148. JEAN HANS ARP. „Composition 1, 1960". Tehnica: litografie. Dimensiunea: 61.0 x 49.5 cm. Sursa: https://www.artspace.com/jean-hans-arp/composition-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 150. Jules Pascin. „Les amies”. Tehnica: aquaforte. Dimensiune ilustrație: 20 x 15 cm, Dimensiunea hârtiei (sau dimensiunea piesei): 38 x 28 cm. 1926/circa 1980 Sursa: https://www.mchampetier.com/Etching-Jules-Pascin-35911-work.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

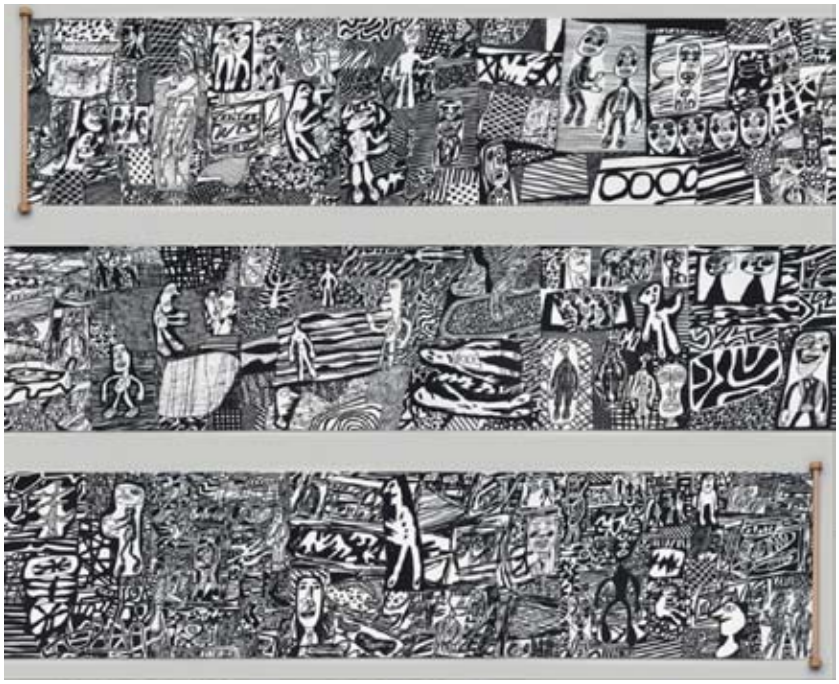

Fig. 151. Jean Dubuffet. „Călătorie, 1981”. Tehnica: 12 serigrafii colate pe hartie montate ca sul pe dibluri de lemn. Dimensiune: 50.8 × 609.6 cm Sursa: https://www.artsy.net/artwork/jean-dubuffet-parcours accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 153. André Masson. „Metamorfoza femeii” ca 1970. Tehnica: litografie. Dimensiune ilustrație: 48 x 63 cm, Dimensiunea hârtiei (sau dimensiunea piesei): 52 x 76 cm. Sursa: https://www.mchampetier.com/Lithograph-Andr%C3%A9-Masson-98553-work.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 152. Jean Dubuffet. Pagina dublă plată (paginile 100 și 101) de la „Cirque (Circus)” 1950; Una dintr-o carte ilustrată cu optzeci și trei litografii (inclusiv ambalaj față și spate). Tehnica: 12 serigrafii colate pe hartie montate ca sul pe dibluri de lemn. Dimensiuni: compoziție 40,6 × 63,2 cm; pagină (aprox. fiecare): 42,3 × 32,3 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/27339 accesată la data de 13 septembrie 2022.

GERMANIA

Dacă școala pariziană era extrem de variată, expresionismul german avea o caracteristică omogenă unitară și prea puțin internaționalizată. Acest unitarism al expresioniștilor

germani s-a datorat în primul rând nu printr-o teorie estetică ci prin legăturile empatice umaniste și aspirațiile lor spirituale. Tehnicile gravurii în înălțime (xilogravura lemn în fibră) și ale gravurii în adâncime (pointe seche) au fost mediul cel mai propice temperamentului lor artistic.

Astfel, **Lovis Corinth** (fig.154) face trecerea de la curentul naturalist al secolului al XIX-lea la curentul expresionist. Cu toate că a efectuat lucrări de gravură în mai toate tehnicile cum ar fi: aquaforte, xilogravură, litografie în final genul care l-a reprezentat cel mai bine a fost tehnica pointe seche. Stampele lui **Käthe Kollwitz** (fig.155) chiar dacă nu au un plus de noutate inovatoare tehnică sunt foarte expresive iar prin formele clare și puternice a putut să își declare protestul față de ororile războiului și a sărăciei. O altă figură demnă de remarcat a expresionismului german este **Ernst Ludwig Kirchner** (fig.156). Opera sa bogată grafică constă din lucrări

Fig. 154. Lovis Corinth (German, 1858–1925). „Moartea și artistul (Tod und Künstler) din Dansul morții (Totentanz)". Tehnica: Aquaforte și pointe seche dintr-un portofoliu de patru gravuri aquaforte și o gravură aquaforte și pointe seche. Dimensiuni: plăcii: 9 23,9 x 17,9 cm; hârtia:36 x 25,4 cm, (1921, publicat în 1922). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-1243_role-1_sov_page-127.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 155. Käthe Kollwitz 1867–1945. „Război". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: Imagine: 358 × 298 mm, COLLECTION Tate. Sursa: https://www.tate.org.uk/art/artworks/kollwitz-the-people-p82465 accesată la data de 13 septembrie 2022.

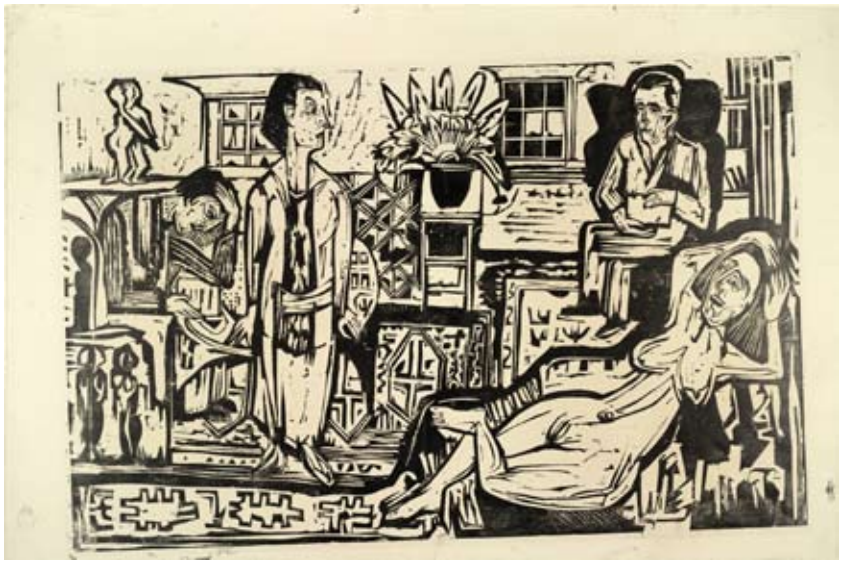

Fig. 156. Ernst Ludwig Kirchner (German, 1880–1938). „Război". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: Imagine: 54 x 84,5 cm; hârtia: 63,5 x 96 cm. (1924). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/allworks/allworks_sov_page-3265.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

din tehnicile gravurii (litografii, xilogravuri). Xilogravurile sale experimentale au devenit repere de studiu în artele grafice contemporane. **Emil Nolde** (fig.157) este un artist temperamental care a lucrat direct pe placa de lemn fără desene preliminarii. Spontaneitatea gestului din gravura pe lemn a produs stampe cu un caracter aproape

Fig. 157. Emil Nolde (German, 1867–1956). „Cavaler (Ritter)". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: Imagine: 29 x 23 cm; hârtia: 35 x 26.9 cm. 1906. Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-4327_role-2_sov.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 158. Erich Heckel (German, 1883–1970). „Cap (Kopf)". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: Imagine: 15.9 x 10.9 cm; hârtia: 22 x 18.2 cm. (1907). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-2569_role-1_sov_page-3.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 159. Karl Schmidt-Rottluff (German, 1884–1976). „Portretul lui H. (Bildnis H.) din portofoliul Brücke 1909". Tehnica: litografie. Dimensiuni: Imagine: 39.5 x 32 cm; hârtia: 55 x 41.2 cm. (1909). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-5242_role-1_sov_page-3.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 161. Ernst Barlach (German, 1870–1938). „Cuplu conversând (Das Paar im Gespräch) despre Ziua Morților (Der tote Tag)". Tehnica: Una dintr-un portofoliu de douăzeci și șapte de litografii. Dimensiuni: Imagine: 26.1 x 33.6 cm; hârtia: 51 x 66.5 cm. (1910-11, publicat în 1912). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-335_role-1_sov_page-23.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

violent. Cu toate că Nolde s-a apropiat de grafică mai târziu a lăsat pentru prosperitate un număr impresionant de lucrări din tehnicile xilogravurii, aquaforte și litografie. Desenul remarcabil al lui Max Beckmann l-a ajutat enorm în realizarea a mai multor gravuri din tehnicile xilogravurii și a pointe seche-ului. Această ultimă tehnică a gravurii în adâncime (pointe seche) a contribuit la realizarea probabil a celor mai bune portrete imprimate ale secolului al XX-lea. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, Max Beckmann a plecat în Statele Unite ale Americii unde datorită vocației sale de profesor a influențat gravura americană. Critica socială a lui George Grosz asupra Germaniei dintre cele două războaie s-a concretizat printr-o expresie plastică aproape sălbatică. Pentru realizarea vizuală a acestei expresii el s-a folosit de tehnicile gravurii mai precis de tehnica aquaforte și a litografiei. Dintre artiștii expresioniști care au lăsat lucrări demne de remarcat menționez pe: **Erich Heckel** (fig.158)**, Karl Schmidt-Rottluff** (fig.159)**, Oskar Kokoschka** (fig.160) și

Fig. 160. Oskar Kokoschka (Austriac, 1886–1980). „Cartea Ilustrată; Die träumenden Knaben (Băieții care visează)". Tehnica: Carte ilustrată cu opt fotolitografii și reproduceri cu trei linii xilo. Dimensiuni: total: 24,3 x 29,7 x 0,9 cm; pagină (fiecare): 24 x 29,3 cm; foaie (de compozitie): 9,8 x 7,3 cm; compoziție: 9 x 6,5 cm. 1917 (imprimări executate 1907-08). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-3197_role-1_sov.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Ernst Barlach (fig.161) precum mai târziu pe, pictorul gravor neo-expresionist **Georg Baselitz** (fig.162).

O parte dintre acești artiști s-au îndreptat către zona

Fig. 162. Georg Baselitz. „Bărbat și femeie III (cu brad), 1985". Tehnica: xilogravură. Dimensiune: 98 x 66.3. Sursa: https://www.composition.gallery/art/georg-baselitz-man-and-woman-iii-with-fir-tree/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 163. Wassily Kandinsky Rus, 1866–1944. „Gravure 10 pour Origine, 1942". Tehnica: xilogravură. Dimensiune: 63 × 44.5 × 0.1 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/wassily-kandinsky-gravure-10-pour-origine accesată la data de 13 septembrie 2022.

mai formală abstractă a artei. „Noua Obiectivitate" a fost baza filosofiei lor și a **Școlii Bauhaus** din Germania anilor 1919. Dintre artiștii care s-au remarcat din acest grup au fost rusul **Wassily Kandinsky** (fig.163) și elvețianul **Paul Klee** (fig.164). Kandinski se cunoaște foarte bine a fost poate unul dintre cei mai mari inovatorii ai artei contemporane . Precursor al expresionismului abstract în picturile sale timpurii a introdus geometria abstractă mai târziu. Activitatea sa din domeniul gravurii a constat dintr-un număr foarte mare de xilogravuri și litografii. Lucrările abstract capricioase lirice ale lui Paul Klee au avut într-o mare măsură de asemenea, o influență asupra cursului artei vizuale moderne. Volum operei sale vizuale conține un număr de 120 de gravurii executate în tehnicile aquaforte și litografie. Inventivitatea formelor figurate grafic conține un simț al umorului rar întâlnit în artele vizuale.

Fig. 164. Paul Klee (german, născut în Elveția. 1879–1940. „Cel îndrăgostit (Der Verliebte) din Portofoliul Masters al Staatliches Bauhaus (Meistermappe des Staatlichen Bauhauses)". Tehnica: Litografia dintr-un portofoliu de trei litografii, trei xilogravuri și două aquaforte. Dimensiuni: compoziție: 27,4 x 19,1 cm; hârtie: 34,4 x 26,9 cm. 1923. Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-3130_role-1_sov_page-100.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Artistul **Lyonel Feininger** (fig.165) s-a născut în Statele Unite ale Americii din părinți germani. A studiat în Europa și o bună bucată din timpul vieții sale a lucrat în Germania. El

Fig. 165. Lyonel Feininger (American, 1871–1956). „Satul de munte (Gebirgsdorf) pentru portofoliu 10 xilogravuri de Lyonel Feininger (10 Holzschnitte von Lyonel Feininger)". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: compoziție: 11.2 x 15.8 cm; hârtie: 20.2 x 24.3 cm. (1918). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-1832_role-1_sov_page-92.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 166. Josef Albers (American, născut în Germania. 1888–1976). „Încercuit". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: compoziție: 24.4 x 34.6 cm; hârtie: 32 x 50.3 cm. (1933). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-97_role-1_sov.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 167. Rolf Nesch (norvegian, născut în Germania. 1893–1975). „Încercuit". Tehnica: aquaforte, pointe seche. Dimensiuni: compoziție: 45.3 x 33.1cm; hârtie: 55.5 x 37.6 cm. (1926). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-4266_role-1_sov_page-2.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

a activat ca asociat al grupului celebru „Der Blaue Reiter". Realitatea spirituală simțită a fost deviza în modul de exprimare vizuală a acestui grup ignorată de impresioniști. In 1919-33 s-a asociat cu mișcarea Bauhaus. În această perioada Feininger s-a aplecat mai mult asupra temei peisajului realizate într-un stil personal cubist fiind și unul dintre cei mai productivi artiști gravori de la Bauhaus. În perioada de început a utilizat tehnicile gravurii aquaforte și litografie pentru ca în anul 1918 să lucreze cu predilecție în tehnica xilografiei. Un alt artist asociat cu mișcarea Bauhaus a fost **Josef Albers** (fig.166), născut în Germania a plecat în anul 1933 în Statele Unite ale Americii. Și el are un număr impresionant de gravuri și în mod special lucrări în tehnica serigrafiei. Tot în Germania s-a născut și **Rolf Nesch** (fig.167), unde sub sfaturile și încurajările lui Kirchner a început studiul gravurii. A plecat din Germania în Oslo (Norvegia) în anul 1933. Artist gravor care a folosit poate cel mai profesionist experimentul din secolul al XX-lea. Metoda sa de imprimare în culoare extrem de complexă combina tehnica gravurii în înălțime, metalogravura cu pointe seche.

ALTE ȚĂRI

Gravura italiană în acestă epocă s-a aflat mult în spatele Franței sau a Germaniei. **Umberto Boccioni** (fig.168)

este un artist futurist care a făcut câteva gravuri interesante. **Gino Severini** (fig.169) la rândul său a publicat o serie de stampe executate în tehnica aquaforte și a litografiei destul de manieriste. În concluzie nici unul dintre ei nu poate fi considerat foarte important ca artist gravor. **Giorgio Morandi** (fig.170)

Fig. 170. Giorgio Morandi, 1890–1964. „Ocolul seara". Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: compoziție: 140 × 244 mm. Colecția Tate. Sursa: https://www.tate.org.uk/art/artworks/morandi-hilltop-at-evening-p01919 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 168. Umberto Boccioni (1882 Reggio di Calabria – 1916 lângă Verona). „Madre che cuce". Tehnica: pointe seche. Dimensiuni: compoziție: 13,7 x 11,5 cm; hârtie: 50,2 x 40,9. (1910). Sursa: https://www.teeuwisse.de/catalogues/umberto-boccioni-madre-che-cuce-the-artists-mother-sewing accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 169. Gino Severini-italian, 1883–1966. „Le cycliste (Biciclistul), 1956". Tehnica: Litografia în 13 culori pe hârtie BFK Rives. Dimensiuni: compoziție: 150 × 65 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/gino-severini-le-cycliste-the-cyclist-m-dot-31 accesată la data de 13 septembrie 2022.

în schimb este singurul artist italian care a folosit tehnicile gravurii în modul său de exprimare artistică. Gravurile sale din această perioadă au o notă de intimitate fiind realizate în tehnica aquaforte ocupând fără doar și poate un loc semnificativ în gravura contemporană. Marea Britanie prin sculptorul **Henry Moore** (fig.171), unul dintre cei mai importanți sculptori ai

Fig. 171. Henry Moore. Tehnica: litografie. Sursa: https://www.meer.com/en/7836-henry-moore-lithographs accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 172. Graham Vivian Sutherland (1903-1980): Clegyr-Boia, 1938. „Nemontat ”. Tehnica: aquaforte, pointe seche. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/gino-severini-le-cycliste-the-cyclist-m-dot-31 accesată la data de 13 septembrie 2022.

secolului al XX-lea ne prezintă o serie puternică de litografii. **Graham Vivian Sutherland** (fig.172) pictor de formație, a făcut un număr de 100 de gravuri în tehnicile aquaforte și litografie abordând un stil personal. **Anthony Gross** (fig.173) un gravor foarte talentat și prolific a realizat un număr impresionant de gravuri cu tema peisajului. El a folosit tehnica gravurii în dăltiță și în aquaforte. **David Hockney** (fig.174) este unul dintre artiștii de mai târziu care trebuie menționat pentru opera sa plină de imaginație și inventivitate din artele grafice.

Sfârșitul de secol al XX-lea din Statele Unite ale Americii produce o serie de artiști pictori care se vor ocupa foarte activ de tehnicile gravurii. Dintre aceștia îi avem pe : **John Sloan** și **Reginald Marsh** (fig.175), în tehnica gravurii

Fig. 173. Anthony Gross. 1950 „Tufăriș încurcat ”. Tehnica: aquaforte. Sursa:https://www.moma.org/collection/works/61259 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 175. John Sloan American, 1871–1951. „Citind în metrou, 1926”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: imaginea: 12.7 × 10.2 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/john-sloan-reading-in-the-subway accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 176. Reginald Marsh (American, Paris 1898–1954 Dorset, Vermont). „Merry-Go Round”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: imaginea: 17.5 x 25.2 cm: hârtia: 19.3 x 31.3 cm. 1930. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/366858 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 174. David Hockney „Floarea soarelui”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: imaginea: 380 x 460 mm; hârtia: 570 x 690 mm Sursa: https://www.eamesfineart.com/artists/67-david-hockney/works/10321-david-hockney-sunflower-ii-1995/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

în adâncime (aquaforte**), George Wesley Bellows** (fig.176), în tehnica litografiei, **Milton Avery** (fig.177), în tehnica Pointe Seche și tehnica monoprintului și **Stuart Davis** (fig.178), în tehnica litografiei colorate sau a serigrafiei.

Dintre pictorii care au folosit mijloacele de exprimare plastică din tehnicile gravurii se detașează doi dintre ei respectiv: **Edward Hopper** (fig.179) și **Ben Shahn** (fig.180). Puține gravuri dar cu expresii plastice foarte personale având o calitate remarcabilă ne prezinta Edward Hopper. Prolificitatea stampelor lui Ben Shahn a lăsat o operă foarte mare în artele grafice lucrând practic în fiecare mediu al gravurii. Generația ulterioară de artiști pictori consacrați care au lucrat în tehnicile gravurii

Fig. 177. Milton Avery. „Baby March”. Tehnica: gravură în adâncime. Dimensiuni: imaginea: 17.8 x 22.9 cm. 1933. Smithsonian American Art Museum. Sursa: https://americanart.si.edu/artwork/baby-march-41377 accesată la data de 13 septembrie 2022.

sunt foarte puțini. Nu prea au excelat creativ în acest domeniu, în timp ce restul au lăsat imprimarea pe seama tehnologiei moderne.

Fig. 179. Edward Hopper 1882-1967. „Noapte în trenul El, 1918”. Tehnica: aquaforte Dimensiuni: imaginea: 19 x 19,6 cm. Sursa: https://schoelkopfgallery.com/exhibitions/6/works/artworks4617/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 176. George Wesley Bellows. „În metrou”. Tehnica: Litografie. Dimensiuni: imaginea: 216 x 179 mm. Sursa: https://www.1stdibs.com/art/prints-works-on-paper/figurative-prints-works-on-paper/george-wesley-bellows-subway/id-a_2918993/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

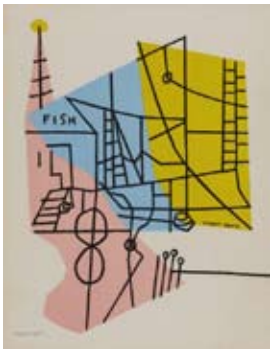

Fig. 178. Stuart Davis. „Shapes of Landscape Space (Landscape Space No. 4)”. Tehnica: Litografie. Dimensiuni: imaginea: 53.3 × 45.1 cm. 1939. Smithsonian American Art Museum. Sursa: https://americanart.si.edu/artwork/shapes-landscape-space-landscape-space-no-4-112025 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 180. Ben Shahn (American, 1898-1969). „Brokeri de mijloc”. Tehnica: Litografie. Dimensiuni: imaginea: 76,8 x 64,7 cm. Sursa: https://image.invaluable.com/housePhotos/MiddleManBrokers/19/729419/H22318-L298456572_original.jpg accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 181. Koshiro Onchi (1891-1955). „Oglinda”. Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: imaginea: 14 x 10 3/4 inches. Sursa: https://www.collectingjapaneseprints.com/available-prints/koshiro-onchi-mirror accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 182. Hiratsuka Un’ichi, 1962. „Lakeside at the Byodoin”. Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: imaginea: 18-5/8 × 13 inches. Honolulu Museum of Art. Sursa: https://www.buddhistdoor.net/features/master-of-the-compassionate-chisel-buddhist-themes-in-the-prints-of-hiratsuka-unichi/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 183. Shiko Munakata japonez, 1903–1975. „The Key by Tanizaki Junichiro: Portrait of Ikuko and Glasses on Her Belly, 1958”. Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: imaginea: 42.2 × 30.5 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/shiko-munakata-the-key-by-tanizaki-junichiro-portrait-of-ikuko-and-glasses-on-her-belly accesată la data de 13 septembrie 2022.

!920 este anul renașterii xilogravurii în Japonia. **Onchi Kōshirō** (fig.181) și **Hiratsuka Un’ichi** (fig.182) sunt exponenții mișcării artei moderne. Chiar dacă au lucrat în stiluri diferite au contribuit enorm la această renaștere a artei naționale care a avut partea ei de prosperitate încă odată după cel de-al doilea război mondial. Perioada postbelică în tehnica xilogravurii îi prezintă pe artiștii gravori: **Munakata Shikō** (fig.183) și **Saitō Kiyoshi** (fig.184).

Fig. 184. Kiyoshi Saito. „Steady Gaze”. Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: imaginea: 23 x 16 -1/2 inchs. c.1950. Sursa: https://castlefinearts.com/search_results_detail.php?pageno=19&searchArchives=-sub-5&searchByArtist=&pn=3&recordsPerPage= accesată la data de 13 septembrie 2022.

Dacă facem o cercetare a activității artiștilor din perioada de mijloc a secolului al XX-lea o să descoperim o creștere spectaculoasă a apetenței lor pentru tehnicile gravurii.

O mare parte a artiștilor lumii au experimentat în medii diferite modalitățile de imprimare și multiplicare a imaginilor din lucrările lor personale. Această perioada prolifică pentru genul artistic al gravurii a făcut posibilă experimentarea prin noile inovații tehnice poate mai mult decât în toată istoria anterioară a gravurii. Dintre gravorii de marcă ai sfârșitului de secol al XX-lea îi amintim pe americanii: **Elizabeth Catlett** (fig.185)**,**

Fig. 185. Elizabeth Catlett, Mexico City. „Dijmaș1952, publicat în 1968–70”. Tehnica: linogravură. Dimensiuni: imaginea: 44,8 x 43 cm. c.1950; hârtia: 47 x 48,1 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/88189 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 186. Jim Dine. Tehnica: linogravură. Dimensiuni: imaginea: 109.0 x 79.5 cm. National Gallery of Victoria, Melbourne. Sursa: https://www.thecultureconcept.com/jim-dine-a-life-in-print-versatility-creativity-at-ngv accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 187. Kiki Smith, American, n.1954. „Ginzer, 2000 ”. Tehnica: aquaforte, aqatinta. Dimensiuni: imaginea: 57.2 × 78.7 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/kiki-smith-ginzer-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Jim Dine (fig.186)**, Kiki Smith** (fig.187)**, Andy Warhol** (fig.188)**, Jacob Lawrence** (fig.189)**, Robert Rauschenberg**

Fig. 188. Andy Warhol, American, 1928–1987. „Marilyn Monroe” (Portfolio of 10, The complete set of ten screen prints), 1967”. Tehnica: serigrafie. Dimensiuni: imaginea: 91.4 × 91.4 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/andy-warhol-marilyn-monroe-portfolio-of-10-the-complete-set-of-ten-screen-prints accesată la data de 13 septembrie 2022.

(fig.190)**, Wayne Thiebaud** (fig.191)**, Jasper Johns** (fig.192)**, Julian Schnabel** (fig.193)**, Kerry James Marshall** (fig.194) și **Fairfield Porter** (fig.195).

Fig. 189. Jacob Lawrence (American, 1917–2000. „Supermarket–Flora”. Tehnica: Serigrafie originală în 23 de culori, 1996. Dimensiuni: imaginea: 760 x 582 mm. Sursa: http://www.spaightwoodgalleries.com/Pages/Lawrence.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 190. Robert Rauschenberg. „Accident 1963”. Tehnica: litografie. Dimensiuni: imaginea: 97.3 x 70 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/67799 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 191. Wayne Thiebaud (artist) American, 1920 - 2021. „Bacon & Eggs, 1964”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: imaginea: 13.2 x 15.2 cm. Sursa:https://www.nga.gov/collection/art-object-page.74292.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 192. Jasper Johns. „Target 1960”. Tehnica: litografie. Dimensiuni: imaginea: 30.7 x 30.9 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/65227 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 194. Kerry James Marshall (American, n. 1955). „Satisfied Man”. Tehnica: xilogravura. Dimensiuni: imaginea: 61 × 46 cm. 2015. Sursa: https://ludion.be/en/prints/satisfied-man accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 193. Julian Schnabel (n. 1951). „Omagiu lui Mozart”. Tehnica: litografia offset în culori. Dimensiuni: imaginea: 124 × 88 cm. 1984. Sursa: https://image.invaluable.com/housePhotos/lamodern/48/727848/H1045-L295758644_original.jpg accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 193. Fairfield Porter, (născut pe 10 iunie 1907, Winnetka, Ill., S.U.A. – mort pe 18 septembrie 1975, Southampton, N.Y.), pictor american. Original Lithograph Art Signed Cotage Through Window Pane 9x13 (image 1/4). Sursa: https://www.worthpoint.com/worthopedia/fairfield-porter-original-lithograph-1885452557 accesată la data de 13 septembrie 2022.

„Plăcerea muncii aduce perfecțiunea acesteia”

Aristotel

Cap.III

ATELIERUL DE GRAVURĂ, MATERIALE ȘI INSTRUMENTE

Gravura în înălțime (xilogravura)

1 Atelierul

În imaginea de mai jos am ales să vă prezint un atelier de gravură (tipar înalt) din anii 1500. Prezint această ilustrație

Fig. 1. Artistul elvețian Jost Ammans a realizat această ilustrație în xilogravură a interiorului unui atelier de gravură la sfârșitul sfârșitul anilor 1500. Gravura este din „Cronica istorică" a lui Gottfried, publicată la Frankfurt în 1619. / Sursa: https://www.alamy.com/stock-photo-the-swiss-artist-jost-ammans-did-this-woodcut-illustration-of-the-44093885.html accesată la data de 29 septembrie 2022.

odată pentru latura sa istorică documentară și a doua pentru frumusețea stampei din tehnica xilogravurii de artistul gravor Jost Ammans (fig. 1). Astfel după cum bine puteți observa , există o ordine în distribuția spațiilor specifice fiecărei etape de lucru. În prim planul ilustrației în partea stângă sunt doi trăgători la presa verticală, în partea dreaptă avem doi impremeuri (cel din dreapta încerneluiește o matriță iar cel din stânga aranjează stampele), în planul doi sunt trei zețari iar în fundal la fereastră un gravor tipograf și un corector. Această ordine este prezentă și în zilele noastre în atelierele specializate în tehnica gravurii în înălțime. Am ținut să vă prezint această imagine pentru a sublinia încă odată că disciplina și ordinea în tehnicile gravurii sunt literă de lege. Respectarea cu strictețe a etapelor de lucru ne conduce la un rezulat pozitiv evitând pierderile de timp în cazul unui tiraj mare.

2. Materiale

a. Hârtia BFK Rives (fig. 2)

Calitatea acestei hârtii pe care o recomand constă într-o suprafață netedă, absorbantă de o finețe deosebită. Este moale și suplă. Compoziția sa are 100% din bumbac. Poate fi folosită în mai multe tehnci cu rezulate foarte bune: gravura în plan; litografie, serigrafie, șablon etc. gravura în adâncime; aquaforte, mezzotinta, aquatinta etc., gravura în înălțime; linogravură, colagravură, xilogravură etc.

Fig. 2. BFK Rives Printmaking Papers / Sursa: https://www.jerrysartarama.com/rives-bfk-paper accesată la data de 29 septembrie 2022.

Am început cu această recomandare pentru simplul motiv că de-a lungul experienței mele acest tip de hârtia s-a comportat excepțional în procesul imprimării. Bineânțeles că sunt mult mai multe tipuri pe care le putem folosi în scopurile noastre. De preferință, ca în orice alt domeniu ar trebui să folosim materialele cele mai bune pentru a nu a vea surprize neplăcute, și a nu da vina pe materiale pentru neputința noastră. Astfel dintre cele mai cunoscute firme recomand hârtiile de la Arches (Franța), Fabriano (Italia), Awagami factory (Japonia). La alegerea tipului de hârtie trebuie să ținem cont de următoarele aspecte: să fie rezistentă la înmuiere, să aibă o capacitate mare de absorbție a cernelii de gravură fără a se rupe sau deforma. De asemenea mai recomand alegerea să fie făcută numai după o consultare cu un distribuitor specializat în domeniul gravurii. În funcție de tehnica și maniera dorită alegem hârtia potrivită.

Fig. 4. Lefranc and Bourgeois Charbonnel Aqua Wash Etching Ink Black RSR 60ml / Sursa: https://craftelier.com/en-ie/lefranc-and-bourgeois-charbonnel-aqua-wash-etching-ink-black-rsr-60ml.html?lighthousefeed_utm_source=GS+-+Google+Shopping+(Via+Lighthouse Feed)&lighthousefeed_utm_medium=cpc&lighthousefeed_utm_term=86612&gclid=CjwKCAjwhNWZBhB_EiwAPzlhNnH7PRbNrUqhBa-oFUk7Em3zKw6dKYylJS8EBXm4XOWFmfLp1TwGCBoC9Y0QAvD_BwE accesată la data de 29 septembrie 2022.

b. Cerneala pentru gravura în înălțime

Exact ca în cazul hârtiei și aici voi recomanda cerneala specifică pe care personal am folosit-o în tehnica xilografiei. Este o cerneală non toxică. Are putere de acoperirere foarte mare și este compatibilă în amestecurile cu alte culori. Vorbesc despre cerneala „Lefranc and Bourgeois” (fig. 4).

Fig. 5. Prosoape hartie albe 191 m 2 straturi 2 role / Sursa: https://www.biodeck.com/ro/role-hartie/1302-prosoape-hartie-albe-191-m-2-straturi-2-role.html?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb4Mnl4YsHH5y8DNRqLHtOdzXU2COeD3ZhcG-oK2qX5B_xGp5P3vIVhoCLbMQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022

c. Prosoape de hârtie (fig. 5)

Prosoapele de hârtie sunt des folosite în timpul procesului de imprimare pentru curățarea sculele și locului de lucru. Se mai folosoște pentru uscarea stampelor. Înlocuiesc cu succes sugativa care este mult mai scumpă.

3. **Instrumente (pentru acest curs)**

Fig. 9. MARKER PERMANENT 2000 NEGRU 12/CUTIE - BIC. Sursa: https://www.piciolino.ro/marker-permanent-2000-negru-12-cutie-bic-?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb63KDNfzEcILcdDk7KIf30uSu6O0MwrV9kpzYODRU9ZOdAySSBIPuRoCI6UQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 10. Cuțit metalic Topex 155mm pentru tăieri de precizie, incl. 3 lame de tăiat Sursa: https://www.hornbach.ro/p/cutit-metalic-topex-155mm-pentru-taieri-de-precizie-incl-3-lame-de-taiat/7529447/?wt_mc=ro.paid.sea.google.alwayson_assortment.alle.google_shopping...&gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb-LjmRADT4IJTcMXMZyuinXk9mpBGb506nZvkQqiyfg_tthn7Gue6hoC2RwQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 11. Echer de plastic. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 12. Compas. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 6. Șabloane cu cifre din metal. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 7. Lingură de inox. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 8. Vorel 06050 - Șpaclu, 50 mm, maner lemn. Sursa: https://www.atelierultau.ro/vorel-06050-spaclu-50-mm-maner-lemn-p-63059.html?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb9t5RONPzDEvosI9Ti72SA9UCK47WOszn3oIYiZLoxFri_5VWSnfaxoCAsgQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 18. Rulouri de cauciuc. Sursa: https://www.pictorshop.ro/unelte-gravura/3517-trafalet-gravura-cu-maner-lemn.html?gclid=CjwKCAjwhNWZBhB_ accesată la data de 30 septembrie 2022

Fig. 19. Dălți pentru lemn și piatră de ascuțit. Sursa: https://www.pictorshop.ro/unelte-gravura/2401-set-5-dalti-linogravura-rgm.html accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 20. Spray amovibil / Sursa: https://www.dacris.net/spray-adeziv-3m-200ml/p?skuId=1040&gclid=CjwKCAjwhNWZBhB_EiwAPzlhNnggeo0LBzb30DpfMSlQ6mOEPYb8HIHSzofUfAoljg5MBwnIGLxRghoCwHoQAvD_BwE
accesată la dat de 30 septembrie 2022

Fig. 13. Creion mecanic. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 14. Radieră. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 15. Ascuțitoare. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 16. Bandă adezivă. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 17. Spray acrilic.

Fig. 6. Șabloane cu cifre din metal. Le-am folosit în simulările compoziționale și pentru exemplul manierei liniei negre și albe.
Fig. 7. Lingură de inox. Am folosit această ustensilă pentru a putea presa hârtia pe suportul matriței. Este cea de-a doua posibilitate în tehnicile gravurii în înălțime după imprimarea la presa verticală. Uzual este folosită această procedură „a imprima la lingură" de artiști în cazul unor experimente sau a unor tiraje (ediții) mici.
Fig. 8. Șpaclu. Sculă folosită în cazul de față pentru a putea uniformiza prin depunere a cernelii de gravură pe o suprafață plană neabsorbantă (placă de sticlă, plastic, faianță, gresie etc.).
Fig. 9. Marker permanent. L-am folosit în mod special în proiectul prin simulare mimând cerneala uniformă a cernelii de gravură.
Fig. 10. Cutter. Instrument folosit în proiectul meu la decuparea și tăierea șabloanelor.
Fig. 11. Echer de plastic.Este folosit pentru diferite măsurători și pentru trasarea liniară a măștilor sau ghidajele de poziționare a matriței.
Fig. 12. Compas. Instrument folosit la trasarea cercului pentru șablon.
Fig. 13. Creion mecanic.Instrument folosit pentru toate desenele din simulare și pentru semnătura finală a stampei, Posibilitatea schimbării rapide a minei de grafit prezintă un avantaj față de creionul clasic din lemn. Puteți folosi deasemenea diferite „tării" de grafit (F, H, HB, B, B1, B2; B3 etc.) Se achiziționează separat de corpul mecanic al creionului.
Fig. 14. Radieră. Gumă de șters urmele de grafit.
Fig. 15. Ascuțitoare. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.
Fig. 16. Bandă adezivă. Este folosită pentru fixarea matriței șablonului pe planșeta de lucru.
Fig. 17. Spray acrilic. L-am utilizat atât pentru tehnica șablonului în sine cât și pentru simulări. Chiar dacă are o toxicitate mai mică recomand folosirea măștilor și ochelarilor de protecție. Se folosește în spații deschise bine ventilate. Sursa: https://www.leonarto.ro/AMSTERDAM-Spray-Paint-Culori-reflexiv-n-spray-400-ml-d1105.htm?gclid=CjwKCAjwhNWZBhB_EiwAPzlhNjApcczYYy8BnbTFYJMeAc8rn2CxMaoSHwZ4jAKcg9LY__oV0vBowBoCe94QAvD_BwE accesată la dat de 30 septembrie 2022
Fig. 18. Rulouri de cauciuc. Sunt folosite în mod special în tehnicile gravurii în înălțime pentru a depune cerneala în mod uniform pe suprafața activă a matriței gravate.
Fig. 19. Dălți pentru lemn și piatră de ascuțit. Un set de dăltițe speciale pentru gravura în lemn cu forme diferite: în U, V, drepte sau „cuțit japonez". Alături avem și o piatră cu două suprafețe pentru ascuțirea suprafețelor tăioase.
Fig. 20. Spray amovibil. Acest spray l-am utilizat pentru fixarea șabloanelor pe suportul stampei. Are proprietatea amoviabilității (se poate muta, separa de suport fără a deteriora hârtia în cazul nostru)

Gravura în adâncime (gravura cu acul, punct rece, pointe sèche, dray point) și carborundum maniera mezzotinta)

1. Atelierul

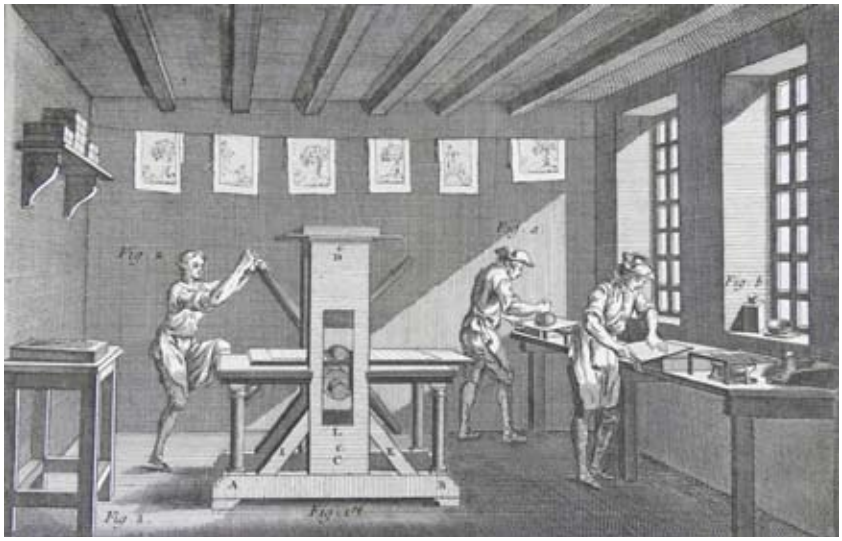

Fig. 21. L'Encyclopédie Diderot & D'Alembert / Imprimerie-Reliure / Bibliothèque de L'Image / 2001 / Imprimerie en Taille-Douce. Pl I

Atelierul de gravură specific tehnicilor gravurii și manierelor în adâncime îl aveți prezentat în imaginea de mai sus. Astfel observăm că spațiul este comun cu nimic deosebit de atelierele de studiu la șevalet. Dacă în atelierul personal suntem doar noi și lucrarea în cazul tehnicilor gravurii observăm că de fiecare adtă există o echipă care execută diferite operații pentru finalizarea unei stampe. Aceasta ar fi o altă caracteristică a tehnicilor gravurii. Munca în echipă. Fiecare gravor în timp se poate specializa într-o direcție unde constată că are mai multe aptitudini. În planul central se află trăgătorul, gravorul care se ocupă de partea fizică a operației de imprimare la presa specifică gravurii în adîncime. El mai are rolul reglării presiunii și celorlalte elemente de întreținere a presei. În partea dreapta celălalt gravor pregătește matrița pentru operația de încerneluire. El împreună cu celălalt coleg care face această operație în dreapta spate sunt impremeurii. În atelier mai avem reprezentarea spațiilor unde stampele sunt puse la uscat În spate ca rufele la uscat observați stampele proaspăt imprimate iar în partea din stânga o masă unde stampele sunt puse la presat. Lipsește gravorul artist. Probabil este cel carea a figurat și gravat imaginea despre care am discutat. În esență acest tip de aranjament al unui atelier de gravură în adîncime este respectat

și în zilele noastre. Repet, ordinea și disciplina ca în orice alt domeniu denotă respectul și profesionalismul artistului față de creația sa.

2. Materiale

a. Hârtia

Fig. 22. Hârtie Arches Velin BFK Rives 56X76CM, Sursa: Hartie Arches Velin BFK Rives 56X76CM | PROFIART accesată la dta de 30 iulie 2022.

Hârtia în cazul tehncilor și manierelor gravurii în adâncime trebuie sî fie suplă, moale, elastică și să reziste la apă pentru a evita deteriorarea sau cutarea la presiunea exercitată de presa de gravură. Grosimea ei se calculează după grosimea matriței încă odată. Logica acestui calcul constă în acțiunea fizică asupra ei în momentul imprimării matriței. Trebuie să lăsăm placa gravată să se „afunde" în hârtie atât cât este nevoie pentru a nu o rupe: Frumusețea unei stampe executate în tehnica gravurii ân adâncime constă în „chiuveta" realizată de jur împrejurul matriței. În același timp este un element de recunoaștere înpreună cu cerneala care are un relief subtil pentru a putea diferența această tehnică de celelalte două tehnici (gravura în înălțime și gravura în plan). Tocmai de aceea când vedeți o stampă pusă sub un geam în ramă este foarte dificil de realizat dacă este un original sau un banal print. Nu întâmplător

am mai afirmat în anumite situații că noi artiștii gravori ne folosim în creația noastră de șase simțuri nu numai de cele cinci cunoscute (gustul, pipăitul, mirosul, văzul, auzul). Înafara celor cinci percepții vizuale, auditive, olfactive, gustative, tactile mai folosim și percepția senzorială mentală.

În concluzie o hârtie bună este aceea pe care ne-o permitem să o avem dar pe cât posibil să respecte criteriile tehnici sau manierei în care lucrăm.

b. Cerneala de gravură (gravură în adâncime)

Fig. 23. Cerneala gravura ulei Etching Ink Charbonnel. Sursa: Cerneala gravura pe baza ulei Charbonnel (pictorshop.ro) accesată la data de 3 august 2022.

Fig. 8. Cerneala gravura pe bază de ulei Etching Ink Charbonnel, Sursa: Cerneala gravura pe baza ulei Charbonnel (pictorshop.ro) accesată la data de 30 iulie 2022.

Fig. 26. f. Prosop Hârtie Pliat Verde - ECO - 200 buc / Sursa: https://medaz.ro/produse-hartie/2263-prosop-hartie-pliat-verde-eco-200-buc.html?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb1bHncvetvIWwUACUaDj86OWhGkXT7qeMnmgOxUvi1ee_G_KGisvkxoCYoMQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 24. c. Plăci de plastic pentru gravură, Sursa: Buy 190x250mm Plastic Dry Point Etching Plate, Printmaking Plate, Etching Printmaking, Printmaking Materials: Victoria, Australia at (artworxartsupplies.com.au) accesată la data de 30 iulie 2022.

Fig. 27. g. Pastă pentru curațat mâini Ultra Derm 400gr / Sursa: https://www.adixstore.ro/pasta+curatat+maini+ultra+derm_p1097313.html?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb20xugxTuJt9oHu7TMf_fz_0BCIhE6zNXRw2KNJ5Hahk8y_vk79REBoC7x0QAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 25. e. Cerneală de gravură pe bază de apă și cabnafas. / Sursa: foto: Florin Stoiciu, 2022.

Fig. 28. h. Hârtii sugative ROTH Rotilabo, grosime 0.75 mm, L 100*l 130 mm, 100 buc / Sursa: https://www.amex-lab.ro/consumabile/consumabile-pentru-laborator/hartii-sugative/hartii-sugative-roth-rotilabo-grosime-0-75-mm-l-100-l-130-mm-100-buc.html accesată la data de 30 septembrie 2022.

3. **Instrumente (pentru acest curs)**

Fig. 28. Presa gravura 3621 Fome / Sursa:https://www.pictorshop.ro/prese-gravura/2426-presa-gravura-3621-fome.html accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 30. STILOU PENTRU GRAVAT CU VARF TUNGSTEN / Sursa: https://www.garajultau.ro/stilou-pentru-gravat-cu-varf-tungsten.html?gclid=CjwKCAjwhNWZBhB_ accesată la data de 30 septembrie 2022

Fig. 29. Ace pentru gravat în tehnica Pointe Sèche. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 31. Roller schneider easy. Sursa: https://creionulmeu.ro/produs/roller-schneider-easy/ accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 32. Creion mecanic Toison D'or 2,5 mm. Sursa: https://www.colorit.ro/creion-mecanic-toison-d-or.html?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsbzv0-pwYzPyXN1ybeKWay1P9YDTsoTrrn61bDKqkhEF3Ks2VU6cmixoCV6QQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 33. Șabloane cu cifre din metal. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 34. Pelikan Foarfecă Griffix stângaci. Sursa: https://multimasimex.ro/produs/pelikan-foarfeca-griffix-stangaci/ accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 35. Fesi din din tifon 10cm/10m-17-18g/mp. Sursa: https://hufmed.ro/produs/fasa-tifon/ accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 36. Set toc si 4 penite pentru caligrafie. Sursa: https://www.pictorshop.ro/instrumente/6649-set-toc-si-4-penite-pentru-caligrafie.html?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb3buuLh2z-YIYnj19uMRGjlUgykD0tDqaTYOSiEV8ROTg1vT4zo9ThoCSDUQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 37. Tus desen Koh-I-Noor. Sursa: https://www.pictorshop.ro/cerneala-tus/7707-cerneala-desen-koh-i-noor.html?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb_TNHQLMrDVH9kfLA8YpIYEbnMGxitXydRhhjdbAuR5b9_FHPjXWGRoCAmMQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 38. Florin Stoiciu. „Cifre” / Stadiul 2 / Tehnica: Gravura cu acul, (Pointe sèche), Carborundum (maniera mezzotinta și maniera colagrafiei) / Dh: 297 x 210 mm / Di: 180 x 180 mm / 2022. Sursa: colecție particulară Florin Stoiciu.

Fig. 39. Florin Stoiciu. „Cifre” / Stadiul 2 / Tehnica: Gravura cu acul, (Pointe sèche), Carborundum (maniera mezzotinta și maniera colagrafiei) / Dh: 297 x 210 mm / Di: 180 x 180 mm / 2022. Sursa: colecție particulară Florin Stoiciu. (detaliu)

Carborundum (maniera mezzotinta). Categoria gravurii în adâncime

Fig. 40. Carbura de siliciu (praf abraziv, ascutire cutite, pietre ascutire) / Sursa: https://www.olx.ro/d/oferta/carbura-de-siliciu-praf-abraziv-ascutire-cutite-pietre-ascutire-IDcO97l.html?isPreviewActive=1&sliderIndex=0 accesată la data de 1 octombrie 2022.

Carburile de siliciu –SiC, sunt utilizate pe scară largă la producerea materialelor abrazive. Cristalele de carbură de siliciu (de diverse granulaţii) sunt lipite pe un substrat textil, rezultând astfel hârtia abrazivă (şmirghelul). În cazul lucrării din aplicațiile anului al II-lea am folosit cele două metode ale carborundumului. Prin presarea șmirgelului pe placa de plastic și prin depunerea siliciului pe placă. Pentru presarea șmirghelului am folosit presa de

Fig. 41. CPULBERE CU CARBURA DE SILICIU / Sursa: https://lepuire.ro/produs/pulbere-cu-carbura-de-siliciu/ accesată la data de 1 octombrie 2022.

gravură iat pentru depunere am folosit un spray cu vopsea acrilică Astfel, am realizat maniera mezzotinta și maniera colagrafiei a tehnicii din gravură cu carborundum.

Fig. 42. SPRAY VOPSEA ROSU DESCHIS 7 450 ML ENERGO / Sursa:https://www.cel.ro/accesorii-utilaje-agricole/spray-vopsea-rosu-deschis-7-450-ml-energo-pNCIwPDwtPg-l/ accesată la data de 1 octombrie 2022.

Fig. 43. COLI ABRAZIVE SMIRDEX - MULTIPLE GRANULATII - SMIRGHEL REZISTENT LA APA (AUTO, PICTURA, ETC) / Sursa:https://ingrijireauto.ro/smirghel-wetdry-sanding/121-1012-coli-abrazive-smirdex-granulatie-1000.html accesată la data de 1 octombrie 2022.

Fig. 44

Fig. 45

Fig. 46

Fig. 47

Desenarea formei cu markerul permanent cu șablonul metalic pe șmirghel (fig. 44). Decuparea șablonului cu un cutter (fig. 45, 46). Șablonul decupat în foia de șmirghel (fig. 47). Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 48

Fig. 49

De la stânga la dreapta și de sus în jos: Șabloane cu cifre din metal, cuttere, markere șablonul metalic cu cifra „2” Șablonul carborundum (șmirghel) cu cifra „2”. Cifra „2” decupată din șmirghel (am folosit-o pentru maniera mezzotinta prin presarea cu presa de gravură) (fig. 48). Aceleași elemente cu excepția cifrei „2” decupată pusă în poziția de presare prin inversare (fig. 49). Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 50. Leglarea presiunii. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 51. Poziționarea pe masca blatului a matriței gravate în stadiul I. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 52. Poziționarea foii de șmirghel a șablonului. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 53. Fixarea foii de șmirghel a șablonului cu ajutorul pâslei. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 54. Presarea șablonului de șmirghel. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 55. Extragerea șablonului de pe matriță după presare. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 56. Trasarea celor două diagonale ale măștii. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 57. Desenarea cercului formei matriței cu compasul. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 58. Desenarea formei „2” cu ajutorul șablonului din metal pentru maniera carborudumului prin colarea (lipire) siliciului.. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 59. Desenarea formei „2” cu creionul pentru maniera carborudumului prin colarea (lipire) siliciului. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 60. Decuparea cu cutteru-lui a formei șablonului „2”. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 61. Decuparea șablonului cerc. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 62. Impregnarea șablonului cu spray-ul amovibil. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 63. Testarea uscării spary-ului amovibil.. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 64. Depunerea vopselei acrilice pe șablonul formei „2” cu spray-ul. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 65. Depunerea siliciului înaintea uscării vopselei acrilice pe șablonul formei „2” ț Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 66. Îndepărtarea surplusului de siliciu. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 67. Deslipirea șablonul de pe matrița de plastic. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 68. Presarea suplimentară a siliciului pe formă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 69. Umezirea hârtiei de gravură în baia de apă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 70. Masă de lucru. Planșetă tăiere gradată, Dela stânga la dreapta; Flacon cu siliciu, markere, trusă compas, cuttere, creion mecanic, șablon metalic, matrița de plastic, siliciu, șablon, spary amovibil, spary cu vopsea acrilică. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 71. Încerneluirea manuală. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 72. Încerneluirea manuală. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 73. Ștergerea cernelii de gravură de pe suprafața inactivă la imprimare. Se folosește în prima parte un tampon dintr- o pânză tare gen canafas sau tifon apretat. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 74. Ștergerea cernelii de gravură de pe suprafața inactivă la imprimare. Se folosește în a doua parte o bucata de pânză dreaptă (nu se șterge cu hârtie). Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 75. Matrița de plastic încerneluită pregătită pentru imprimare. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 76. Pregătirea suprafeței absorbante (hârtie din prosoape de bucătărie). Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 77. Așezarea hârtiei de gravură umezită pe hârtoa absorbantă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 78. Hârtia de gravură este presată între două straturi de hârtie absorbantă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 79. Așezarea matriței încerneluite pe masca blatului de la presa de gtavură. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 80. Așezarea hârtiei de gravură peste matrița incerneluită. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 80. Așezarea pâslei peste hârtia de gravură (uneori se mai pune peste hârtia de gravură o hârtie subțire de protecție să evitarea murdăriri). Foto: Florin Stoiciu.

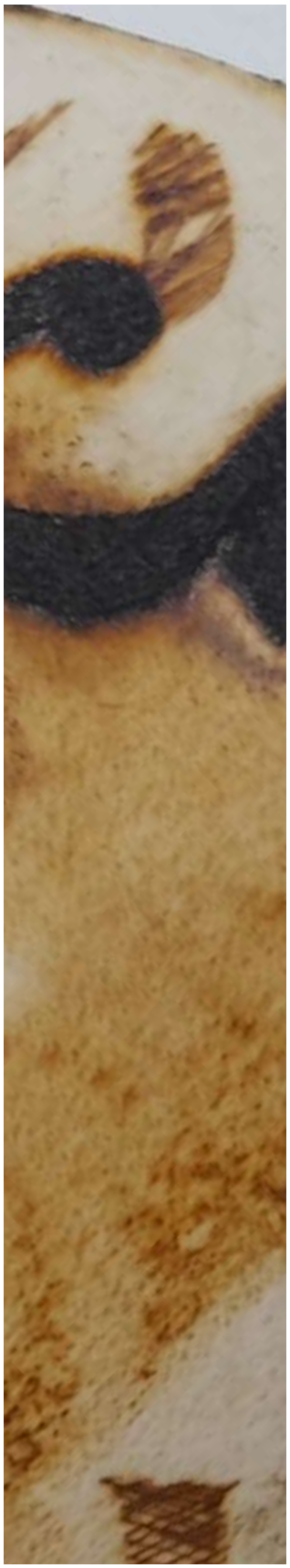

Fig. 81. Detaliu cu matrița de plastic încerneluită în tehnica gravurii cu acul (Pointe Sèche) și manierele tehnicii carborundum. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 82. Detaliu cu rezultatul imprimării în tehnica gravurii cu acul (Pointe Sèche) și manierele tehnicii carborundum. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 83. Imprimarea la presa pentru gravura ân adâncime rotativă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 84. Ridicarea pâslei de pe stampă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 85. Stampa imprimată. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 86. Stampa se așează pe hârtoa absorbantă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 87. Stampa se presează între două straturi de hârtie absorbantă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 88. Se presează cu o planșetă. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 89. Se așează o greutate pentru o mai bună presare. Foto: Florin Stoiciu.

Fig. 90. Se așează o greutate pentru o mai bună presare. După această operație se schimbă hârtiile absorbante zilnic pînă stampa este perfect uscată. (operația numită popular pritocire) Foto: Florin Stoiciu.

Gravura în plan (în acest curs tehnica șablonului liber)

1 Atelierul

Despre atelierul necesar acestei tehnici nu pot să spun că aproape orice spațiu bine ventilat poate fi folosit ca loc de lucru. Dacă în cazul atelierelor tradiționale din tehnicile gravurii în înălțime sau în adâncime erau necesare tot felul de utilaje și locuri foarte bine stabilite pentru etapele imprimării în cazul acestei tehnici din gravura plană lucrurile se simplifică. Ai

Fig. 91. Asist. univ. dr. Răzvan Dragoș în atelierul meu executând o matriță din tehnica șablonului închis. Sursa; https://www.youtube.com/watch?v=Q3tqZypqTZE accesată la data de 3 octombrie 2022.

nevoie de o planșetă așezată pe o masă de lucru un scaun și ceva scule. Este poate cea mai „prietenoasă" tehnică. Acest minimum de mijloace trebuie totuși completat de materiale de foarte bună calitate pentru a avea rezultate pe măsură.

2. Hârtia

Chiar dacă putem folosi practic orice fel de hârtie recomand pentru cei care doresc performanță tehnică să folosească materiale de bună calitate : Pentru o mai bună lămurire prezint câteva din sorturile de hîrtie folosite de mine și găsite pe internet: „Cele mai bune hârtii pentru imprimarea gravurilor executate în tehnicile garvurii în înălțime, în adâncime, în plan și multe altele: Tipul de hârtie pe care îl utilizați pentru imprimare face diferența între o lucrare de bună calitate și o lucrare mai puțin bună. Indiferent dacă lucrați în tehnicile garvurii în înălțime, adâncime sau în plan, veți avea nevoie de niște hârtii de bună calitate care pot tolera greutatea cernelii și presiunea (fie manuală sau de la o presă mecanică), oferind în același timp cantitatea potrivită de absorbție a cernelii. Când aveți hârtia potrivită, este posibil să obțineți stampe mai precise și mai uniforme, ceea ce vă va economisi timp și bani. Găsiți cea mai bună opțiune pentru nevoile dvs. în selecțiile noastre dintre cele mai bune hârtii pentru imprimare, mai jos:

1. BFK Rives Printmaking Paper
2. Rives de Lin Printmaking Paper
3. Kitakata Paper
4. Strathmore 400 Series Printmaking Paper
5. Black Ink Thai Printing Pack"[1]

3. Spray acrilic (pentru aplicația din acest curs)

„Culorile spray sunt asociate frecvent cu graffiti - arta murala moderna. Pe langa utilizarea in arta urbana, spray-urile se folosesc si in tehnici moderne de pictura pe panza, impreuna cu acrilice la tub si markere acrilice."[2]

Fig. 92. Spray acrilic lucios 400ml - Pinty Plus Evolution 520CC. Sursa; https://complexart.ro/p/spray-acrilic-lucios-400ml-pinty-plus-evolution-520cc-33976 accesată la data de 3 octombrie 2022.

1 The Best Printmaking Papers for Woodcuts, Block Printing, and More / Sursa: https://www.artnews.com/art-news/product-recommendations/the-best-printmaking-paper-1234616806/ accesată la data de 3 octombrie 2022.
2 Culori spray / Sursa: https://www.pictorshop.ro/416-culori-acrilice-spray accesată la data de 3 octombrie 2022.

4. Ustensile folosite uzual în tehnica șablonului liber și închis

În cazul acestei aplicații practice m-am folosit de un șablon „liber”, o jumătate de pătrat decupată dintr-un carton și un șablon închis pe forma cercului.

Fig. 93. Spray acrilic, mască cu șablon, suportul stampei, șablonul deschis. Sursa: foto; Florin Stoiciu, colecție personală 2022.

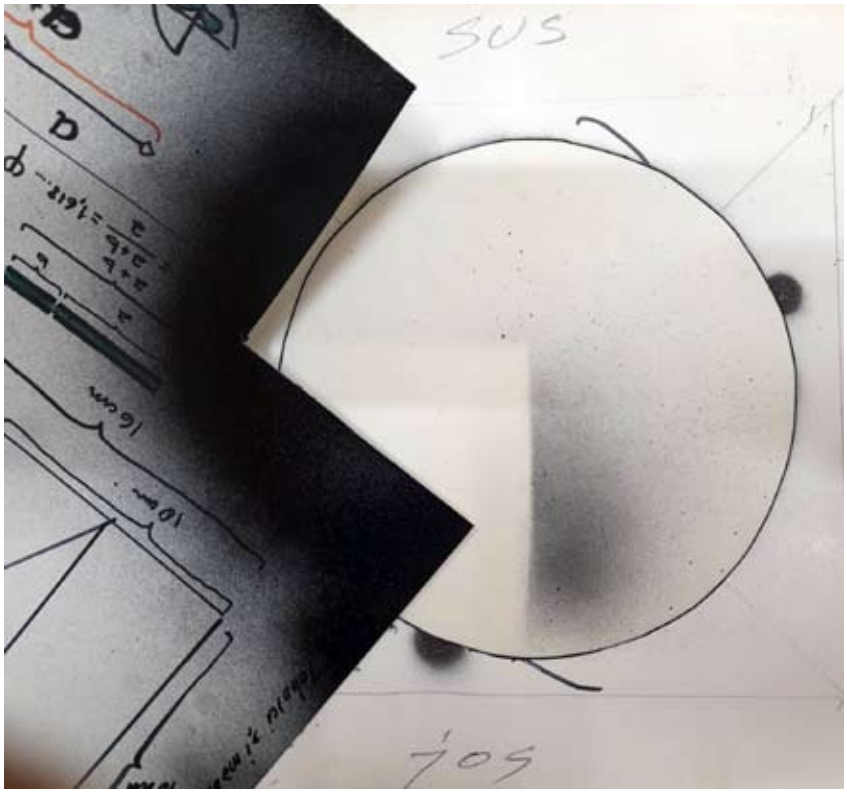

Fig. 94. Șablonul liber deschis, șablonul închis, urma lăsată de prima amprentă a acrilicului pulverizat. Sursa: foto; Florin Stoiciu, colecție personală 2022.

Fig. 95. MARKER PERMANENT 2000 NEGRU 12/CUTIE - BIC. Sursa: https://www.piciolino.ro/marker-permanent-2000-negru-12-cutie-bic-?gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb63KDNfzEcILcdDk7KIf30uSu6O0MwrV9kpzYODRU9ZOdAySSBIPuRoCI6UQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 96. Echer de plastic. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 97. Creion mecanic. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 98. Radieră. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 99. Ascuțitoare. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 100. Compas. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 101. Cuțit metalic Topex 155mm pentru tăieri de precizie, incl. 3 lame de tăiat Sursa: https://www.hornbach.ro/p/cutit-metalic-topex-155mm-pentru-taieri-de-precizie-incl-3-lame-de-taiat/7529447/?wt_mc=ro.paid.sea.google.alwayson_assortment.alle.google_shopping...&gclid=CjwKCAjwp9qZBhBkEiwAsYFsb-LjmRADT4IJTcMXMZyuinXk9mpBGb506nZvkQqiyfg_tthn7Gue6hoC2RwQAvD_BwE accesată la data de 30 septembrie 2022.

Fig. 102. SPRAY VOPSEA ROSU DESCHIS 7 450 ML ENERGO / Sursa:https://www.cel.ro/accesorii-utilaje-agricole/spray-vopsea-rosu-deschis-7-450-ml-energo-pNCIwPDwtPg-l/ accesată la data de 1 octombrie 2022. (exemplu).

Fig. 105. Planseta taiere gradată / Sursa:https://www.pictorshop.ro/alte-accesorii/7050-planseta-taiere-gradata.html?gclid=Cj0KCQjwkOqZBhDNARIsAACsbfLJzHUwk9atbZ_NE4FPISbxAVo7-5snD66sZTbjoVTqpjlIwPtLTfMaAqKNEALw_wcB accesată la data de 1 octombrie 2022. (exemplu).

Fig. 103. Bandă adezivă. Sursa: foto: Florin Stoiciu 2022.

Fig. 103. UEW Cutter Plastic Touch (L). Sursa: https://becon.my/products/touch-plastic-cutter-large-d802-305?variant=16562 accesată la data de 3 octombrie 2022.

Fig. 104. Cutit de Precizie cu Lama Fina, cu Capac. Sursa: https://accesorii-design.ro/products/cutit-de-precizie-cu-lama-fina-cu-capac?variant=35064953634973&currency=RON&utm_medium=product_sync&utm_source=google&utm_content=sag_organic&utm_campaign=sag_organic&utm_campaign=gs-2020-11-13&utm_source=google&utm_medium=smart_campaign&gclid=Cj0KCQjwkOqZBhDNARIsAACsbfLalxaWM1QaGWo_suOA1dpzv53vu1AVpx_ms3-s50v_wCwaCzoO4UsaAm4rEALw_wcB accesată la data de 3 octombrie 2022.

IDENTIFICAREA STAMPEI

ABREVIAŢII TEHNICE INTERNAŢIONALE

C	GRAVURĂ ADÂNCĂ
C1	gravura în oţel (cu dăltiţa)
C2	gravura în aramă (cu dăltiţa)
C3	aquaforte
C4	gravura cu acul (pointe sèche)
C5	aquatinta
C6	vernis mou (verni moale)
C7	mezzotinta
C8	heliogravură
X	GRAVURĂ ÎNA LTĂ
X1	xilogravură (în fibră)
X2	xilogravură (transversal, în capul fibrei)
X3	linogravură
X4	metalogravură
X5	heliogravură în metal
X5	gravura în masa plastică
X6	linogravură chinezească
L	LITOGRA FIE
S	SERIGRA FIE
P	REPRODUCERI MECANICE
P1	clişeu tratat linear
P2	clişeu raster fotozincografie
P3	reproduceri fotografice în diferite tehnici
P4	fotogravură
P5	colotipie
P6	fotolitografie
P7	offset
P8 f	otografie, hologramă
T	TIPOGRAVURĂ
COL	COLORA T MANUAL
B	TIPAR SEC
CGD	DESEN CREAT PE CALCULATOR
CRD	DESEN REPRODUS PE CALCULATOR
U	A LTE TEHNICI

SEMNAREA STAMPELOR

În mod tradițional, stampele se semnează cu grafit în josul imaginii, la o distanță de 5 mm. În partea stângă (cum ne uităm) se trece tipul de imprimare ***(exemplar de probă, stadiu, numărul de tiraj, exemplarul de artist etc.)***, după care se trece numărul exemplarului respectiv.

Urmează descrierea tehnicii folosite, titlul lucrării, semnătura autorului și anul execuției. Exemplu: 1/100, aquaforte sau C3, „Fără titlu", semnătura autorului, 2022.

EXEMPLARUL ARTISTULUI – ea (engl. a. p. – a/p)

De obicei, aceste exemplare sunt imprimate de artist înaintea tirajului, reprezentând 10 exemplare în cazul tirajelor mari și 5 exemplare în cazul tirajelor mici.

EXEMPLARUL DE PROBĂ – p (engl. p. p. – p/p)

Exemplare imprimate de imprimeur înaintea tirajului definitiv în atelierul de gravură.

STADIUL – S (engl. state proof)

Etape ale lucrării gravate imprimate înaintea tirajului definitiv.

EXEMPLAR BUN DE TIPAR – **BT** (engl. B.A.T.)

Exemplarul semnat ca atare de artist în vederea imprimării tirajului.

PORTOFOLIU FLORIN STOICIU

1. E-mail: florinstoiciu@gmail.com
Adresa website: http://www.stoiciu.ro
Membru al Uniunii Artistilor Plastici din Romania din 1993
1996-2004, 2018-2022 Membru in biroul de secție filiala Grafică București, Uniunea Artiștilor Plastici din România
2000- 2008 Membru în comisia de onoare Uniunea Artiștilor Plastici din România
Profesori: Ștefan Teodoreanu, Ștefan Sevastre, Dumitru Pasima, Corina Popa, Dan Cristian Popescu, Gheorghe Achiței, Dan Grigorescu, Liviu Lăzărescu, Constantin Crăciun, Traian Brădean, Gheorghe Tofan, Aurel Bulacu, Nedel Aurel, Constantin Blendea, Mihail Mănescu, Mircia Dumitrescu.

2. Educaţie
Doctor 2006 Arte Vizuale Universitatea Naţională de Arte din București, România.
Studii aprofundate 1992 Secţia Grafica Universitatea Naţională de Arte din București, România.
Licenţa 1992 Secţia Grafică, Academia de Arte din București, România.
Liceul 1983 Secţia Grafică, Liceul de Arte Plastice “N. Tonitza”.

3. Specializarea: Grafică / Disciplinele-Gravură (tehnici moderne si tradiţionale)

4. Experienţa Profesională (Experienţa pedagogică)
2017- Profesor/ Facultatea de Arte / Universitatea „Ovidius” din Constanța, România
2009 - Conferențiar / Universitatea Națională de Arte din București, România
2003-2009 - Lector / Universitatea Națională de Arte din București, România
1998–2003 - Asistent / Universitatea Națională de Arte din București, România
1992-1998 - Preparator / Universitatea Națională de Arte din București, România

5. Premii / distincţii

2020
DIPLOMA DE INVITAT DE ONOARE / Se acordă domnului Florin Stoiciu în cadrul Concursului Național cu participare Internațională „ Dialoguri Interculturale și Artistice” desfășurat la Muzeul Municipal „Regina Maria” din Iași, ediția a XVII-a, ianuarie 2020
2019
ORDINUL MERITUL CULTURAL ÎN GRAD DE CAVALER, categoria C „Artele plastice” / Decretul nr. 406/2019 privind conferirea Ordinului și Medaliei Meritul Cultural / 25 aprilie 2019

PREMIUL PENTRU GRAFICĂ / UNIUNEA ARTIȘTILOR PLASTICI DIN ROMÂNIA / 27 octombrie 2019
DIPLOMA DE EXCELENȚĂ / în semn de apreciere și recunoștință pentru activitatea artistică desfășurată în domeniul artelor vizuale / Uniunea Artiștilor plastici din România / Filiala Brăila / 4 mai 2019
2018
Diploma Distincția de Excelență pentru merite deosebite în vederea organizării expoziției itinerante EX- LIBRIS „ BRÂNCUȘI" ce s-a desfășurat la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia- 21 martie 2018
2017
Premiul pentru Grafică, Bienala Națională de Artă Contemporană „Aegyssus", ediția a III-a, septembrie- octombrie 2017, Tulcea
Distincție la Festivalul Mondial de Arte și Interculturalitate „Ovidius", Constanța
Laureat (secțiunea Grafică) Salonul Național „Temeiuri" (ediția a XII-a), București
Distincția de Excelență acordată de Muzeul „Vasile Pârvan" Bârlad
Medalia Primăriei Orașului Ovidiu
Premiul pentru Grafică la Bienala Națională de Artă Contemporană „Aegyssus" (ediția a III-a), Tulcea
Premiul Ministerului Culturii și Identității Naționale ‹ex-aequo›
Distincția de Excelență acordată de Uniunea Artiștilor Plastici din România - Filiala Galați
Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România la Bienala Internaţională de Gravură Contemporană „Iosif Iser" (ediţia a XII-a), Ploieşti
Premiul III la Bienala Internațională de Gravură Contemporană (ediția a II-a), Iași
Diploma „Constantin Brâncuși" la Concursul Național „Desenul post Brâncuși" (ediția a II-a), Târgu Jiu
Diploma de Onoare acordată de Facultatea de Arte, Universitatea „Ovidius" din Constanța
Diploma de Excelență acordată de Uniunea Artiștilor Plastici din România - Filiala Timișoara
Diploma de Excelență acordată de Muzeul Județean Argeș
2016
Diploma PREMIUL MINISTERULUI CULTURII/ pentru merite excepționale în organizarea și promovarea evenimentului SIMPOZIONUL DE EX-LIBRIS,,CONSTANTIN BRÂNCUȘI,,/ 2016- 2026. Manifestare cultural inclusă în circuitul internațional alături de alte țări cu tradiție în domeniul gravurii / ex- libris/ 16 august 2016
Diploma MARELE PREMIU/ Festivalul Internațional A.R.T.E./ ediția a VI-a, 11- 21 mai 2016, Iași/ Expoziție Internațională de Artă Vizuală / ART. VIZIUNI CONTEMPORANE 2016/Proiectul Festival Internațional ,,Arte Reciclări Terapii Educații,, avizat de Ministerul Educației și Cercetării Științifice în C.A.E.N. (Calendarul Activităților Educative Naționale),

la POZIȚIA 61, Domeniul A2, cultural artistic, ARTE VIZUALE
Diploma de Excelență pentru Grafică la EXPOZIȚIA INTERNAȚIONALĂ DE ARTE VIZUALE ,,ÎN CENTRUL UNIVERSULUI,, organizată de Primăria Municipiului Iași, Uniunea Artiștilor Plastici din România- Filiala Iași și Galeria de artă a Primăriei Municipiului Iași, Pasaj- Hala Centrală 23 mai 2016
Diploma/ pentru participarea la SALONUL MIC BUCUREȘTI SMB10 MIXED MEDIA BLUR/ 11- 21 mai. Centrul Artelor Vizuale, Galeria Căminul Artei P+E, București
Diploma Medalia ,,Gheorghe D. Anghel,, comemorare- 50 ani/ pentru merite deosebite în activitatea artistic și organizatorică. Consiliul Județean Mehedinți, Muzeul Regiunii ,,Porțile de Fier,, Drobeta Turnu Severin.
Diploma / se acordă Domnului Florin Stoiciu, Conf. univ. dr. la Facultatea de Arte , din cadrul Universității Naționale de Arte București pentru participarea în Proiectul ,,Centrul pentru Educație Interculturală Constanța (C.P.E.I.C.),, finanțat printru-un Grant oferit de Norvegia, Islanda, Liechtenstein, și Guvernul României, în cadrul Proiectului PA17/RO13 ,,Promovarea diversitîții ăn cultură și artă ăn cadrul patrimoniului cultural European,,. Manager proiect Directorul Muzeului de Artă Constanța Dr. Doina Păuleanu.
Diploma de Excelență/ CENTRUL CULTURAL ARCUȘ/ 2 iulie 2016
Diploma Premiul de Excelență/ Primăria Municipiului Drobeta Turnu Severin/ pentru promovarea orașului Drobeta Turnu Severin prin manifestarea cultural BIENALA NAȚIONALĂ DE ARTĂ CONTEMPORANĂ ,,GHEORGHE D. ANGHEL,, ediția I, 25 martie- 25 aprilie 2016, Drobeta Turnu Severin.
Diploma Premiul pentru Cultură/ pentru merite deosebite în vederea organizării evenimentului cultural BIENLA NAȚIONALĂ DE ARTĂ CONTEMPORANĂ ,,GHEORGHE D. ANGHEL,, ediția I, 25 martie- 26 aprilie 2016, Drobeta Turnu Severin. Cosiliul Județean Mehedinți
Diploma Distincția de Merit/ pentru paricipparea la expoziția colectivă intitulată ,,Registre Stilistice,, susținută în perioada 9- 30 aprilie 2016 în cadrul Centrului Cultural ,,Aurel Stroe,, Bușteni.
Premiul de Excelență în artele vizuale/ Fundația Culturală ,,Dr.Constantin Teodorescu,, Bârlad/ 18 iunie
Premiul de Excelență/ pentru merite deosebite în organizarea Simpozionului de Ex- Libris ,, Constantin Brâncuși,, în cadrul Muzeului de Artă Ploiești – 2 septembrie 2016
Diploma de Onoare/ Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
Diploma de Merit pentru calitatea de membru în juriu la Concursul Internațional de Creație plastic- lirică ,,EMINESCIANA,, ediția a VI- a, iunie 2016, Iași și Bârlad.
Diploma Distincția de Excelență/ pentru organizarea și participarea la expoziția de artă plastic ,,EMINESCU- POEZIE, ARTĂ, VIAȚĂ,, manifestare culturală desfășurată de Ziua Națională a Culturii 15 ianuarie 2016/ Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi București.

Diploma de Excelență/ pentru întraga activitate și înaltul profesiojnalism în domeniul gravurii/ la expoziția- concurs TRIENALA INTERNAȚIONALĂ DE GRAVURĂ, ediția I, organizată de Consiliul Județean Teleorman și Biblioteca Județeană ,,Marin Preda,, Teleorman- 5- 28 februarie 2016

2015

Premiul pentru secțiunea Gravură/ Bienala Națională de Artă Contemporană ,,Aegyssus,,ediția a II-a, aprilie- mai 2015, Tulcea

Diploma de Excelență/ pentru contribuția de excepție adusă îmbogățirii patrimonului cultural / Iași, 26 aprilie 2015/ Manager, Dr. Lăcrămioara Stratulat

Diploma de participare la Salonul Mic București SMB9 MIXED MEDIA, THE BOX/ 21 aprilie – 2 mai 2015 / Centrul Artelor Vizuale, Galeria Căminul Artei P+E, București, Curator : Ionuț Theodor Barbu

2014

Marele Premiu / Bienala Națională de Gravură Contemporană ,, Daniubius,, ediția I, !5 iulie- 31 august 2014, Tulcea

Diploma de Excelență- grafică/ pentru înaltul professionalism și aleasa ținută artistic a operei sale, cu care a participat la Expoziția Concursului Internațional de Creație Plastică ,,Eminesciana,,, ediția a IV-a, 2014, Iași, desfășurată la Galeriile ,,N.N. Tonitza", ''Cupola" și ale ,,Fundației Regale,, Iași și Galeriile de Artă Brăila în perioada 10-31 ianuarie 2014, Iași și 1-15 februarie 2014 Brăila.

Diploma de Excelență / pentru participarea la ediția a IV-a a Simpozionului Național de Pictură ,,Balcic 2014,,

Premiul de Excelență/ Festivalul Internațional A.R.T.E., ediția a IV-a, Iași, desfășurată la Galeriile ,,Theodor Pallady,,, Iași, în perioada 10-20 februarie 2014

Diploma de participare / Certificate of participation. Bienala Internationala de arta Miniaturală Timișoara / Prima ediție/ iunie 2014

Diploma de excelenţă Uniunea Artiştilor Plastici din România – Filiala Buzău / Primăria municipiului Buzău, Bienala Internaţională " Ion Andreescu" ediţia a IX- a Buzău 2014

Diploma de excelenţă pentru participare la ediţia a IV- a a Simpozionului Naţional de Pictură " Balcic 2014".

Marele Premiu / Bienala Naţională de Gravură Contemporană " Daniubius" / ediţia a I-a – Tulcea – Muzeul de Artă

Certificate of Appreciation , this certificate of appreciation is greatfully presented to: Conf. Univ. dr. Florin Stoiciu / In sincere appreciation for your attendance at „Contemporary art practices" project on 10- 12 November 2014/ Bulgaria

2012

Atestat de participare Salonul gravură sculptură, Bucureşti / 25 iunie- 6 iulie 2012, ediţia

a II-a metalul / Curatori:Luiza Barcan, Iuri Constantin Isar / Uniunea Artiştilor Plastici din România
Diploma de excelenţă în semn de recunoştiinţă pentru buna colaborare şi sprijinul acordat Proiectului”Culorile Toamnei” Ediţia a- I- a Buftea 2012. / Asociaţia “Darul Copilăriei” / Tudorache Nicolae – Primar / Pistol Gheorghe Coordonator Proiect Educ. Marcu Andreea.
2011
Diploma de Onoare acordată de juriu celei de a IX- a ediţie – Bienala Internaţională de Gravură Contemporană “Iosif Iser” / Juriul format din : Vasile Parizescu, Mircia Dumitrescu, Pavel Şuşară, Ion Atanasiu Delamare, Florin Sicoe.
Nominalizare Grafica la Bienala Națională de Artă Plastică „Lascăr Vorel” / Piatra Neamț
2010
Diploma de Onoare- Romanian Biographic Institute / Titlul onorific de Om al Zilei pentru sprijinul și contribuția la realizarea la nivel național a Proiectului Biografic Contemporan DICȚIONARUL PERSONALITĂȚILOR DIN ROMÂNIA
Nominalizat pentru premiul UAPR – Grafică
Parchemin d’Honneur / L’Association Mouvement d’Art Contemporain de Chamalieres / 27 noiembrie 2010 / Chamalieres, Franța
Premiul pentru Grafică la Bienala “Ion Andreescu” ediţia a VII- a / Buzău- România
Premiul III la Bienala Intercontinentala de Grafică mică – ”Inter-Art” Aiud / România ediţia a III- a
2003
Nominalizat pentru premiul Graficii pe 2002 - Uniunea Artiştilor Plastici Profesionişti din România
1996
Premiul Tineretului U.A.P. România
Premiul I şi Premiul Inspectoratului Judeţean pentru Cultură-Concursul de Litografie Găvenea, Tulcea
1995
Premiul IV la Concursul Tinerilor Gravori-’’Dominus-1995’’, Bucureşti
1994
Menţiune la concursul de artă plastică Bacovia Bacău
1993
Premiul ‘’Penda’’, Concursul Tinerilor Gravori ‘’Dominus 1993’’, Bucureşti
1992
Premiul I Naţional pentru cea mai buna grafică de carte, Cluj-Napoca

Expoziţii importante (expoziţii personale)
2022 / Expoziția personală „Prezențe Absențe” / Zilele Europene ale Patrimoniului / Muzeul de Artă Vizuală Galați / 10 septembrie 2022

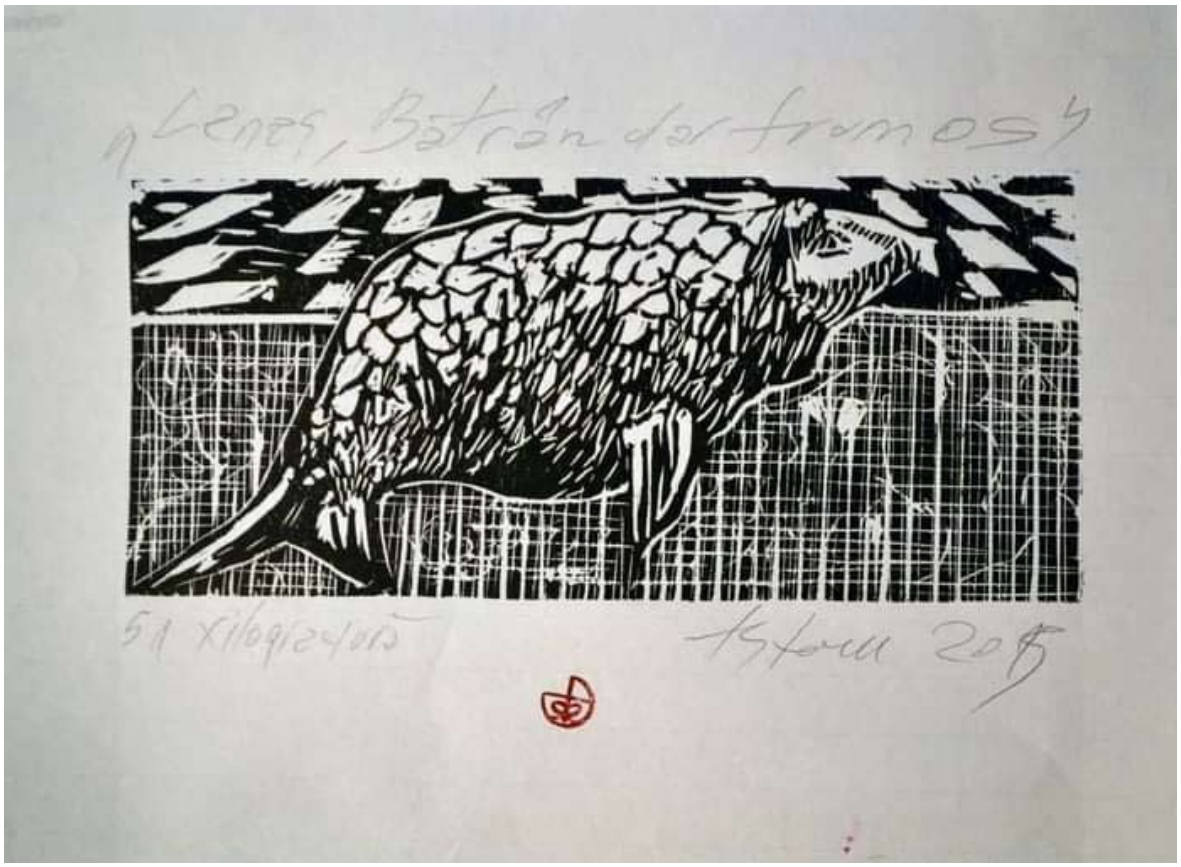
2021 / Expoziția personală / „JURNAL DE PANDEMIE - transfer digital pe pânză” / Muzeul Național al Literaturii Române / 12-30 octombrie 2021. Curator: Acad. Prof. Univ. Dr. Mircia Dumitrescu
2020
Expoziție personală / EXPOZIȚIA DE ARTĂ VIZUALĂ / STOICIU FLORIN - BARBU DORIN / Art Gallery Constanța / 26 februarie 2020 / Curator: Florin Stoiciu, Organizator: Dorin Barbu
Expoziție Personală – MASK 2020 STOICIU FLORIN / Roman Art Gallery / Curator: Remus Lucian Ștefan / 23 septembrie – 28 octombrie 2020 / Roman – România.
Expoziție personală / Expoziție de Artă Vizuală - FLORIN STOICIU / JURNAL DE PANDEMIE – transferul digital pe pânză / Art Gallery Constanța, Tomis Mall, etaj 2 / 4 noiembrie 2020 / Organizator: Dorin George Barbu.
POSTER DESIGN 2020 / CARATANASE (ZUZU) si FLORIN STOICIU / ART GALLERY CONSTANTA / Expozitia de Arta Vizuala / Art Gallery Constanta / Tomis Mall, etaj 2 / 10 decembrie 2020 / Lect. univ. dr. Razvan Constantin Caratanase (zuzu) si Prof. univ. dr. Florin Stoiciu / Universitatea Ovidius din Constanta / Facultatea de Arte / Organizator: George Dorin Barbu
2019
GESTUL ÎN DESEN / desenul pe pânză / 2019 / MUZEUL DE ARTĂ DIN CONSTANȚA / 14 iunie 2019
GESTUL ÎN DESEN / desenul pe pânză / 2019 / MUZEUL DE ARTĂ VIZUALĂ GALAȚI / 24 iulie 2019
INTERNATIONAL CONTEMPORARY ART FAIR / ART3F PARIS / GAUDI ART GALLERY / 1-3 Februarie
2018
„GESTUL în xilogravură” - Muzeul Național al Literaturii Române
„GESTUL în xilogravură” - Muzeul de Artă Constanța
2017
„Visions - Definition of Civilisation” - Institutul Cultural Român, Beijing / China (cu ZuZu Caratanase /invitat special: Mircia Dumitrescu / curator: Mihai Plămădeală)
2015
MASK 2015/ Muzeul de Artă Constanța/ aprilie – mai 2015
2014
Gravură –Florin Stoiciu - Primaria Municipiului Bucureşti prin Centrul Cultural Palatele Brâncovenești -14 iunie 2014, la Casa Artelor din Mogoşoaia.
Expoziţia de gravură “Florin Stoiciu în dialog cu Rembrandt” Artexpert Gallery- Cluj Napoca
Expoziţia de fotografie Galeriile de Artă ale Municipiului Hunedoara

Expoziţia de pictură, fotografie şi gravură de la Muzeul de Artă din Tulcea
Expoziţia de fotografie Galeriile de Artă „Forma” din Deva
Expoziţia de pictură de la Muzeul de Artă Vizuală Galaţi
Casa “Petre Ștefănescu Goangă” / Organizatori: Primăria Municipiului Brăila şi Asociaţia Culturală ARTEVENT – Iulie- septembrie 2014-11-11
Expoziţia “ Florin Stoiciu and friends” / Expoziţie de Gravură – Centrul Naţional de Informare şi Promovare turistică – Muzeul Etnografic al Transilvaniei / Producător Silvia’s Art Gallery Cluj- Napoca.
2013
Kupferstichkunst aus Rumanien Centrul Cultural din Viena / Austria / I.C.R. 30 30. 09. 2013- 30 12. 2013
Expoziţie personală - treigrafica Muzeul de Arta Vizuala din Galati Galati / Romania / Curator:Dan Nanu Basarab / 20 18 . 05 2013 – 31. 05. 2013
2012
Expoziţia personală GRAFICA ÎN MIŞCARE “MASK”– Galeria „DemisolUNA”, Universitatea Națională de Arte din București – decembrie 2012
2011
„O lucrare, o expoziție- aquatinta pe tabla de oțel” / Galeria „DemisolUNA”, Universitatea Națională de Arte din București / 10 martie 2011 intre orele 10.00- 12.00 / curator: FLORIN STOICIU
2007 / Klosterneuburg – Viena, Austria
2006 / Centrul Cultural Român – Viena, Austria
Centrul Cultural Român – Viena, Austria
Klosterneuburg – Viena, Austria
2002 / Galeria ‘’Simeza’’, Bucuresti
1999 / Galeria ‘’Ost-West’’, Basel, Elvetia
1998 / Galeria ‘’Escapade’’, Basel, Elvetia
1996 / Edinburg, Scotia- Ilustratii ‘’Shakespeare’’
Galeria ‘’Simeza’’, Bucuresti
Galeria ‘’First’’, Timisoara
1995 / Galeria ‘’Orizont, Bucuresti
1993 / Galeria ‘’Phantom’’, Berlin, Germania

2018 / „GESTUL în xilogravură” - Muzeul Național al Literaturii Române și Muzeul de Artă Constanța / Expoziția personală. Tehnica: Xilogravură lemn în fibră (maniera liniei negre și maniera liniei albe).

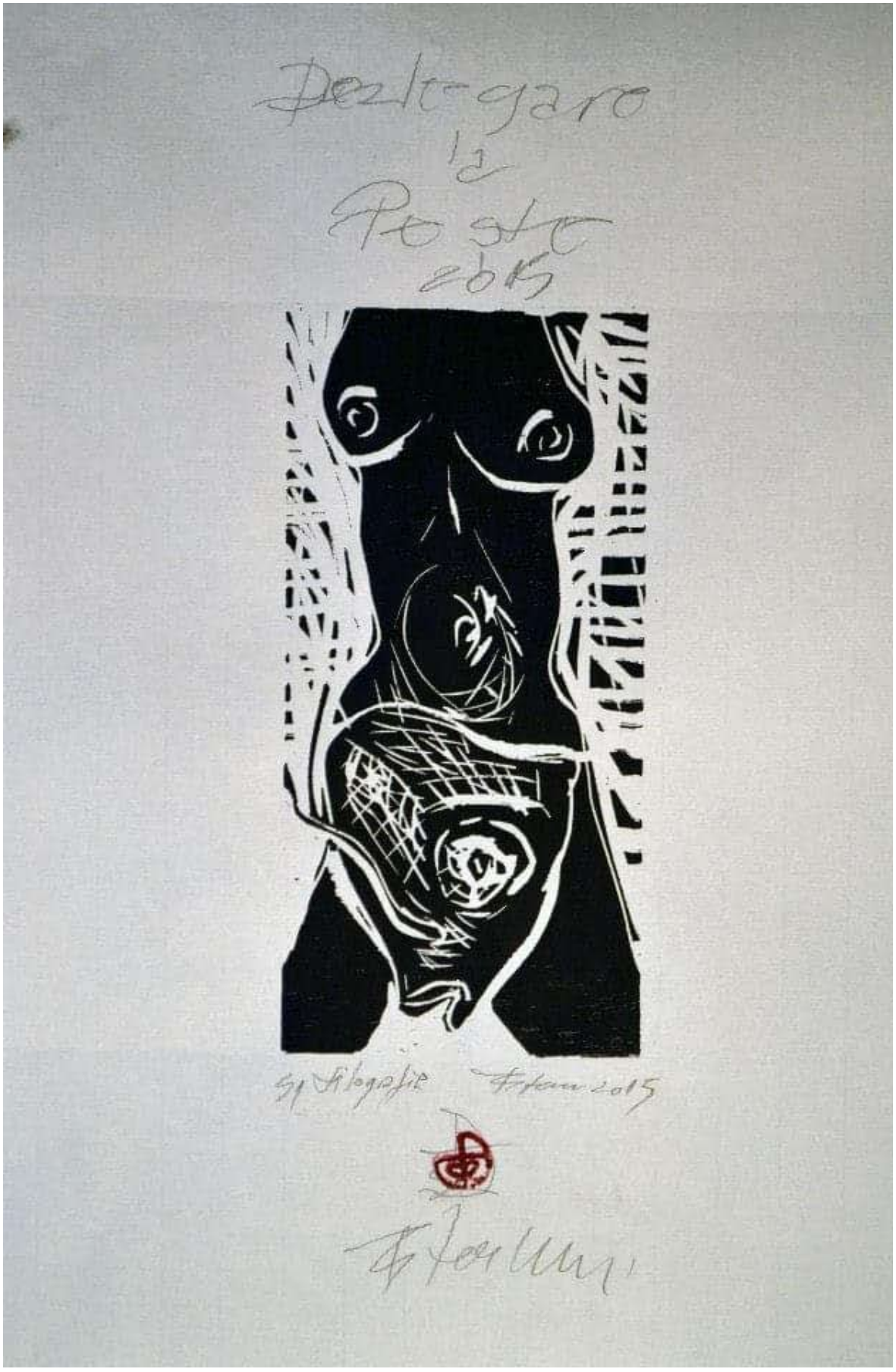

MASCA

LOTUS

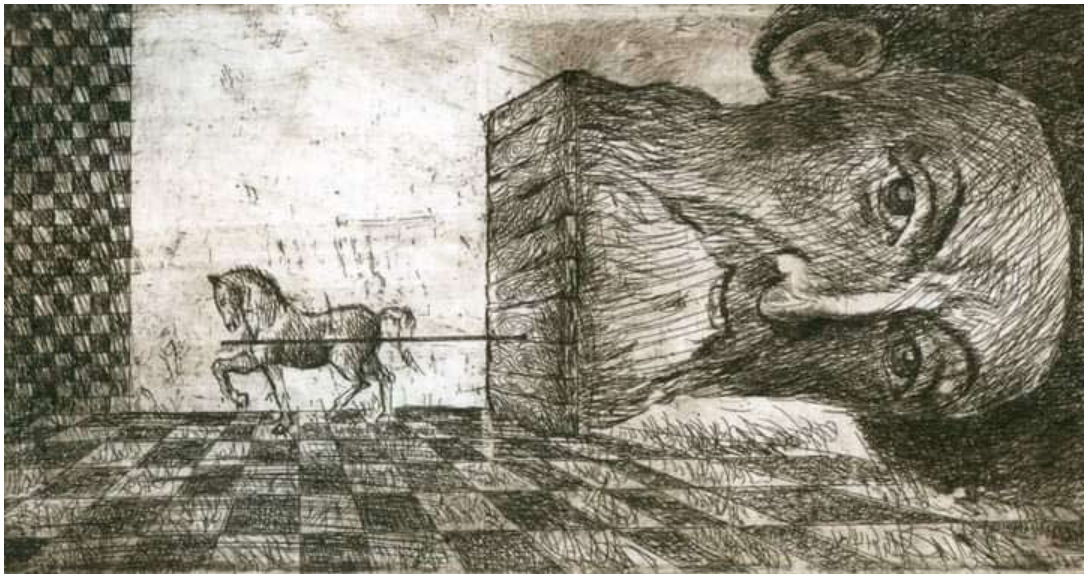

Expoziția personală / Gravură –Florin Stoiciu - Primaria Municipiului Bucureşti prin Centrul Cultural Palatele Brâncovenești -14 iunie 2014, la Casa Artelor din Mogoşoaia.
Tehnica: Aquaforte și Pointe Sèche

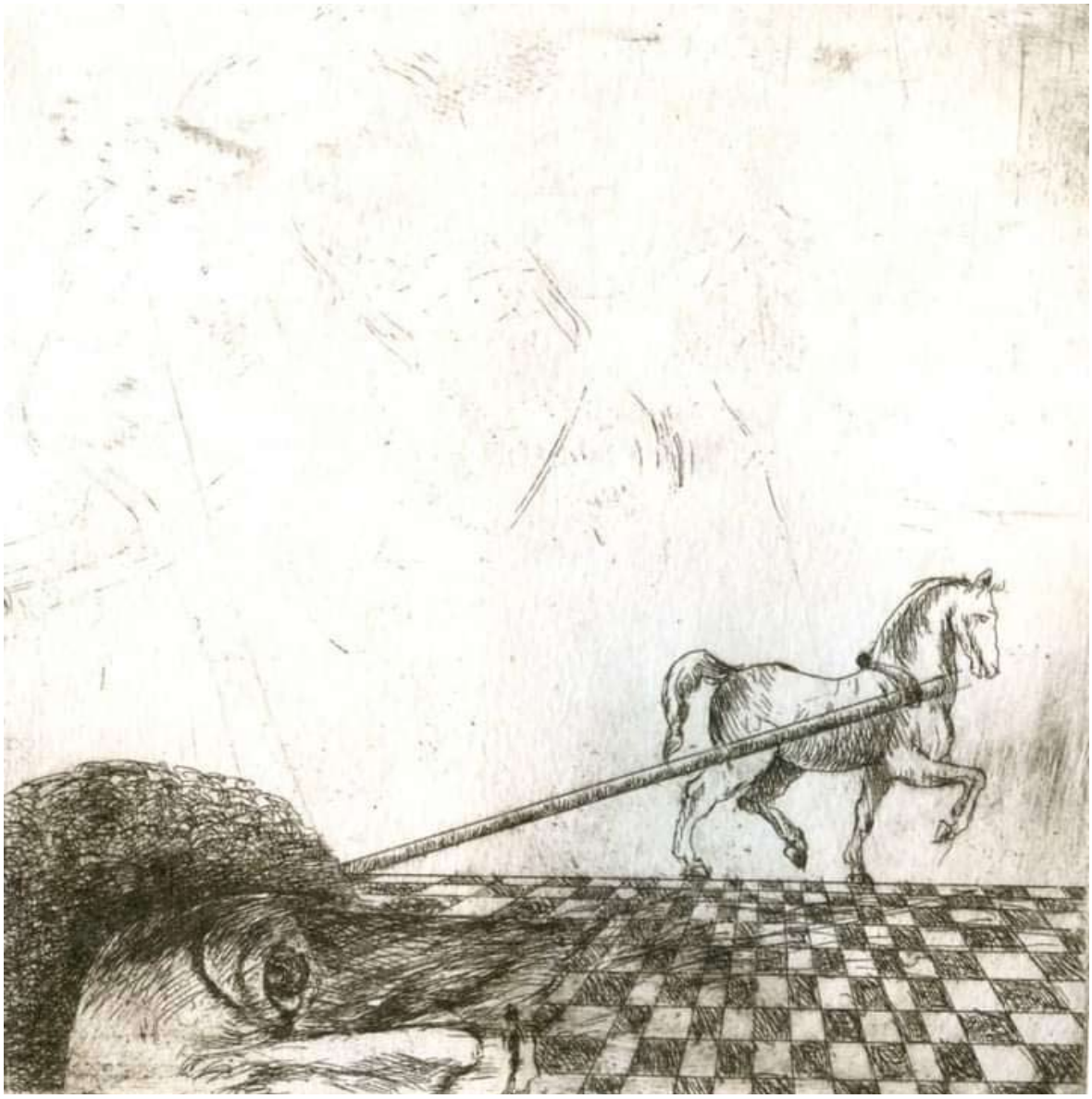

CONCLUZII

Concluziile acestui an de studiu ar fi următorele:

1. Partea teoretică a acestui curs se îmbină perfect cu exercițiile practice
2. Proiectele prin simulări reprezintă fundamentul învățării noilor noțiuni.
3. Pata ca principal actor al studiului nostru din acest an nu este alt ceva decât o suprafață.
4 Dacă discutăm despre pată ca element intrinsec al mijloacelor plastice ne raportăm la formă indirect.
6. Gravura acum prin cele trei elemente de limbaj plastic rezolvă în totalitate materialitățile înconjurătoare.
7. Pata este o formă abstractă a unor gesturi sau stări emoționale
8. Etapele învățării elementelor plastice ne ajută să înțelegem fenomenul vizual al formelor abstracte sau reale..
9. Gravura în esență ca gen artistic în sine se raportează la elementele structurii compoziționale: paginație, proporție, construcție, valorație, expresie
10. A gândi înseamnă în esență forma abstractă a unei suprafețe inteligente de comunicare vizuală.
11. În absența condițiilor optime de lucru, a unui laborator specializat sau a instrumentelor și utilajelor specifice fiecărei tehnici, trebuie să ne adaptăm la condițiile existente fără a minimaliza importanța aplicațiilor practice.
12. A învăța înseamnă în primul rând a cunoaște.
13 Continuarea unei tradiții presupune o mare atenție la detaliile lucrurilor bine facute anterior și continuarea cu elemente noi performante știute. Tehnica te ajută dar nu face nimic.
14. Dacă pata în sens peiorativ ne trimite către ceva neplăcut în accepțiunea cotidiană în artă are rolul expresivizării forrmei
15. Artistul gravor contemporan s-a folosit de pată atât ca mijloc de anvelopare a unor forme pentru a crea iluzia tridimensionalității cât și pentru a crea forme în sine abstracte bidimensionale. (fig. 1, 2, 3)

Fig. 1. Albrecht Dürer (German, 1471-1528) / „Saint Christopher Facing Left” / 1521 / Tehnica gravurii în adâncime. Sursa: https://www.westmont.edu/albrecht-durer accesată la data de 3 octombrie 2022.

Fig. 2. Gino Severini (1883-1966): „Pas în doi” , litografia color, 1952. Sursa: https://www.linkedin.com/pulse/print-day-thurs-july-14-2022-gino-severini-1883-1966-pas-lienau accesată la data de 3 octombrie 2022.

Fig. 3. Käthe Kollwitz / „Autoportret” / xilogravură / Sursa: https://ro.pinterest.com/pin/327777679101765762/?nic_v3=1a5t7vWy2 accesată la data de 3 octombrie 2022.

BIBLIOGRAFIE

ACHIŢEI GHEORGHE-“Frumosul dincolo de artã” - ed. Meridiane,1988
ALICE INSLEY-„William Hoghart, Vision in print”, Tate Enterprises Ltd. 2021
ARNHEIM Rudolf-“Art and Visual Perception – A Psichology of the Creative Eye”-Ed. University of California Press 1974
ARNHEIM Rudolf-”Forţa centrului vizual”-Editura Meridiane, Bucureşti, 1995
ANDRE BEGUIN-A Tehnical dictionary of printmaking, 2000
BULACU Aurel- „BULACU”, Editura Institutului Cultural Român, 2012
CARATĂNASE Răzvan - „Gravura ca artă majoră” - Editura Top Form, București, 2015
DUMITRESCU Mircia- „Mircia Dumitrescu”, Editura Institutului Cultural Român, 2015
DUMITRESCU Mircia- „Mircia Dumitrescu”, Editura Institutului Cultural Român, 2008
ELISABETH Geck- Gutenberg şi arta tiparului- Editura Meridiane, Bucureşti, 1979
EICHENBERG Fritz -”The Art of the Print-Masterpieces History Techniques” - London 1976
FOCILLON Henri - “MAEŞTRI STAMPEI”- Ed. Meridiane, Bucureşti, 1972
GRIFFITHS Antony - “Prints and Printmaking” - University of California Press 1996
GOMBRICH E. H. “Artă şi iluzie”- Ed. Meridiane, Bucureşti, 1973
GOMBRICH E. H. “Normă şi formă”- Ed. Meridiane, Bucureşti, 1981
HIND Arthur M. - “A History of Engraving & Etching” from the 15th Century to the year 1914-
HUYGHE R.: “Puterea imaginii” Ed. Meridiane, Bucuresti 1971
IUCA Simion - “Gravura- Vocabuler de termeni tehnici” Uniunea Artiștilor Plastici – Bucureşti 1991
William M: IVINS, Jr.- „Prints and Visual Communication”, First MIT Press paperback edition, 1969

I PAVLOV M MATORIN - „Tehnica gravurii pe lemn și linoleum”, Editura de stat pentru literatură și artă, 1955
L’ENCICLOPEDIE DIDEROT & d’ALEMBERT-Gravure - Sculpture Bibliotheque de l’Image, 2001
L’ENCICLOPEDIE DIDEROT & d’ALEMBERT- Imprimerie - Reliure, Bibliotheque de l’Image, 2001
LANG Lothar -”Expressionist Book Illustration in Germany 1907 – 1927” - Ed. New York Graphik Society 1976
“La Gravure sur bois a travers 69 incunables et 434 gravures” Paris 1970
LOCHE Renée-„La Lithographie”, Les Editions de Bonvent S.A. Genève, 1971
LUCACIU, Adriana-Forme de expresie ale desenului în arta secolului XX / Adriana Lucaciu.
- Timişoara : Editura Fundaţiei Interart Triade ; Brumar, 2006
MĂNESCU Mihai -”Tehnici de figurare în gravură” -Ed. Tehnică București 2002
MĂNESCU Mihai - “Tehnci tradiționale ale gravurii” -Ed. Aletheia -Bistrița 2005
John ROSS, Clare ROMANO, Tim ROSS - „ The Complete Printmaker”, The Free Press, 1990
SALTER Rebecca- „ Japanese Woodblock Printing”, University of Hawai’i Press Honolulu, 2001
STOICIU Florin - „Materialitatea în gravură - tehnici și manierere”, Ed. Tehnică- București, 2007
STOICIU Florin - „Tehnici și maniere în gravură”, Ed. POLIROM – Iași , 2010
STOICIU Florin -Aquatinta pe tabla de oțel / o lucrare o expoziție”, Ed.“UNARTE – București, 2011
STOICIU Florin - „GESTUL în xilogravură”, București, 2018
STOICIU Florin - „GESTUL în desen / desenul pe pânza”, Editura MUNTENIA, Constanța, 2019
STOICIU Florin - „GRAVURA VIRTUALĂ / gravura indirectă / transfer de imagine pe pânză”, Editura TRACOS ARTE, 2020

GLOSAR

ABRAZIV
Corp sau material dur care are proprietatea de a roade prin frecare. – Din fr. abrasif.
Substanțele abrazive pot fi: minerale, metalice sau calcaroase.
ACETONĂ, acetone,
Lichid incolor, volatil, inflamabil, folosit ca solvent în industrie. – Din fr. acétone.
ADEZIV, -Ă, adezivi, (Despre materiale) Care stă strâns lipit de ceva, care aderă. Țesut adeziv.
2. Produs care permite încleierea a două suprafețe din același material sau din materiale diferite. – Din fr. adhésif.
ACID, (mordanți)
Substanță chimică, cu gust acru și miros înțepător, care înroșeste hârtia albastră de turnesol și care, în combinație cu o bază, formează o sare.
ALCOÓL, alcooli,
1. Derivat obţinut prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi cu un oxidril.
2. Lichid incolor, inflamabil, cu miros şi gust specific, obţinut prin fermentarea zaharurilor din cereale, fructe etc. sau pe cale sintetică şi folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant, combustibil, dizolvant etc; etanol, alcool etilic, spirt.
3. Alcool denaturat-alcool brut sau rafinat căruia i s-au adăugat denaturanţi pentru a-l face impropriu consumului alimentar, dar care este folosit în industrie sau ca combustibil menajer.
4. Alcool rafinat-alcool brut din care au fost îndepărtate impurităţile prin rectificare.
5. Alcool sanitar-alcool colorat cu albastru de metilen şi denaturat cu salicilat de metil, întrebuinţat ca dezinfectant extern.
6. Alcool solidificat-polimer al acetaldehidei, insolubil în apă, greu solubil în alcool şi eter, întrebuinţat drept combustibil solid. – Din fr. alcool.
AGLUTINANT,
1. Care unește, lipește, care aglomerează prin alipire, care servește la aglutinare.
2. Substanță vâscoasă preparată din amidon, dextrină, gumă și albumină, care se adaugă în pasta de imprimat pentru a păstra desenul pe țesătură. – Din fr. agglutinant, lat. agglutinans, -ntis.
APĂ, ape,
Lichid incolor, fără gust şi fără miros, compus hidrogenat al oxigenului. – Lat. aqua.
ARACET
Acetat de polivinil, pastă fluidă, folosit ca adeziv. Acest tip de adeziv este folosit în mod special în genul de gravură denumit cologravura pentru a fixa diferitele materiale pe suportul de carton.

ASFALT, asfalturi, (asfalt de siria)
Rocă sedimentară, brună-neagră, formată prin bituminizarea unor substanțe organice sau prin oxidarea şi polimerizarea petrolului. – Din fr. asphalte.
AUTOCOLANT
Peliculă, folie, material sintetic sau organic care printr-un adeziv aderă pe un suport.
APLICATIV- (Despre unele ştiinţe, domenii sau metode de cercetare) Aspect al unui domeniu care îşi gaseşte o aplicaţie imediată.
AQUAFORTE - tehnica de gravare în adâncime, aplicată pentru prima dată în Germania, la sfârşitul secolului al XV-lea.
Procedeul constă în atacarea cu acizi a contururilor desenate pe o placă metalică, de cele mai multe ori de cupru, acoperită cu un strat subţire de lac anticoroziv, ceară sau vernis. Imaginea negativă se zgârie cu acul direct pe placă sau după transpunerea acesteia de pe un suport de hârtie. Prin scufundarea plăcii într-o baie de acid, se realizează corodarea, adică săparea unor incizii prin acţiunea chimică. Se poate recurge şi la metoda expunerii parţiale a desenului la acţiunea acidului, prin acoperirea treptată ale unor elemente din compoziţie, lăsând la final acele locuri care, printr-o corodare mai accentuată, vor lăsa pe hârtie tonurile cele mai întunecate.
Tehnica de imprimare este asemănătoare cu tehnica în *dăltiţă*.
Pentru tiraje limitate placa se anulează dupa încheierea seriei.
AQUATINTA - tehnica de gravare în adâncime, pe o placă cu fond poros, realizat prin atacare cu acizi pentru a obţine tonuri de diferite intensităţi, asemănătoare desenului în laviuri de tuş.
Procedeul numit “maniere de lavis” este atribuit gravorului francez Jean Baptist Le Prince (1734-1781).
Placa metalică, dupa o prealabilă curaţare si degresare se acoperă cu un strat fin de particule de sacâz (colofoniu). Prin încălzirea plăcii de metal cu ajutorul unor surse de căldură, granulele de sacâz se vor fixa prin topire de placă, lasând spaţii libere de jur împrejurul lor. Aceste spaţii vor crea prin corodare mici caverne gata să preia cerneala în diferite cantităţi, în funcţie de timpul de atacare.
Pentru a păstra tonurile deschise, placa se acoperă cu vernis, inainte de cufundarea în acid. La final particulele de sacâz se îndepărtează cu ajutorul alcoolului tehnic (spirt medicinal).
Tehnica de imprimare este asemănătoare aceleia in aquaforte.
Majoritatea artiştilor combină acest procedeu de gravare cu cel în aquaforte, pentru a obţine efecte speciale, cu texturi mai bogate, prin alăturarea de pete si haşuri. Există totuşi cazuri rare de obţinere a unei imagini credibile, sub aspect plastic, numai prin jocul petelor de tinta, aşa cum a procedat Goya in ciclul de gravuri, Los dezastres de la guerra (1863)
a trasa - a însemna pe o suprafaţă, linia sau desenul unui duct, al unui plan, al unei figuri geometrice, etc.
a inciza - a obţine tăieturi, şanţuri cu graniţe regulate, realizate pe metal, lemn sau piatră

cu ajutorul unor dăltiţe cu profil specific.
*menţiune: în cazul pointe-seche-ului, operaţiunea echivalentă, pentru bună înţelegere o numim de “zgâriere”.
a grava - termen generic definind arta şi tehnica de a săpa imagini, ornamente şi litere în adâncime sau în relief, în metal, lemn, piară, linoleum, etc. prin mijloace manuale, mecanice, chimice, electrice etc.sau prin procedee combinate, pentru a obţine suprafaţa activă a unui cliseu de tipar. Ca urmare a folosirii acestor tehnici, vom avea de-a face cu:
cu gravură cu vernis, gravură chimică- corodare;
gravură electrică- corodare, gravură electronică, aceasta implicând un procedeu de fotogravură efectuat cu ajutorul unui clişeograf, gravură manuală, folosind o mare varietate de unelte speciale: ac de gravat, dăltiţă etc., gravură mecanică, care este de obicei precedată de o acţiune chimică, de o uşoară corodare a unora dintre suprafeţele desenului.
AUTOTIPIE-procedeu fotomecanic de executare a unui clişeu tipografic de zinc, prin reproducerea unui original (fotografie,desen în creion, tuş, pastel aquarelă, ulei, etc.) cu ajutorul unei site fotografice, numită raster, care descompune imaginea în puncte.
2. Clişeu obţinut prin această tehnică. El constă practic dintr-o suprafaţă divizată în puncte de mărimi diferite pentru realizarea de tonuri deschise sau închise. Reţeaua de puncte se obţine prin intercalarea unui raster între original şi placa fotografică, astfel încât lumina să fie proiectată pe placa sensibilizată cu diferite valori de umbre.
3.Tipar obţinut prin imprimare cu un astfel de clişeu. Primul care experimentează autotipia, folosind o fâşie de tifon drept raster este englezul Fox Talbot, în 1852. În 1881, germanul Georg Meisenbach obţine primele autotipii utilizabile, iar în 1896 americanul Max Levy pune la punct primul raster gravat în sticlă.
BITUM s.n. Produs solid, plastic, de culoare neagră, obţinut prin oxidarea la cald a reziduurilor de petrol sau prin distilarea huilei. [Acc. şi: bítum] – Din fr. bitume.
BUMBAC
1. Plantă textilă din familia malvaceelor, de origine tropicală şi subtropicală, cu flori gălbui sau roşietice şi cu fructele capsule, care conţin numeroase seminţe acoperite cu peri pufoşi (Gossypium).
2. S.n. Fibră textilă obţinută, prin egrenare, de pe seminţele bumbacului.
BENZINĂ, benzine,
Lichid incolor, uşor inflamabil, cu miros caracteristic, produs petrolier sau de sinteză, folosit mai ales drept combusibil la motoarele cu explozie. – Din fr. benzine.
BERE beri,
Băutură slab alcoolică, obţinută prin fermentarea unei infuzii rezultate din fierberea în apă a malţului şi a florilor de hamei. – Din germ. Bier.
Este folosită la litografie în timpul imprimării pentru a elimina surprusul de cerneală.
CALC, calcuri,
1.Hârtie translucidă obţinută prin măcinarea fină a pastei de hârtie, folosită la executarea

desenelor în tuş, pentru a fi apoi copiate pe hârtie heliografică (ozalid).
2. Copia pe hârtie de calc a unui desen; decalc.– Din fr. calque.
CARBORUNDUM
Carbură de siliciu, folosită ca material abraziv. – Din fr. carborundum.
A creat un tip de tehnică care îi şi poartă denumirea.
CARTON, cartoane,
Hârtie groasă şi compactă cu flexibilitate redusă.– Din fr. carton.
CANAFAS
Pânză rară din fire de cânepă, foarte apretată, care se foloseşte la confecţionarea hainelor, ca întăritură la piepţi, la gulere şi, în legătorie, la cusutul cotoarelor de cărţi. – Din germ. Kanevas.
CAUCIUC, cauciucuri,
1. Produs industrial, elastic şi rezistent, fabricat din latexul unor arbori tropicali sau obţinut pe cale sintetică, utilizat la confecţionarea anvelopelor, a benzilor elastice, a tuburilor, etc.
2. Anvelopă (pneumatică) care îmbracă roţile automobilelor, biciletelor etc. – Din fr. caoutchouc, rus. kauciuk.
Cauciucul este folosit în gravură pentru a crea "negrul de fum"
CEARĂ
1. Produs natural (de origine animală, vegetală sau minerală) sau sintetic, plastic, insolubil în apă, care se înmoaie și se topește la temperaturi destul de joase și care are numeroase utilizări în industria farmaceutică, electronică, a hârtiei, cosmetică etc.
Ceară de albine-ceară de culoare gălbuie, cu miros plăcut, caracteristic, produsă de albine, care se recoltează prin topirea fagurilor.
Ceară de balenă-spermanțet, ulei de cașalot.
Ceară de parchet-amestec de ceară sintetică cu parafină, cerezină, ceară vegetală și cu alte substanțe, care formează pe parchet o peliculă lucioasă, protectoare.
Ceară roșie -amestec de colofoniu, șelac, ulei de terebentină și culori minerale, care, datorită proprietăților lui plastice la încălzire, este folosit la sigilarea scrisorilor, pachetelor, la închiderea ermetică a flacoanelor etc.
Ceară montană-ceară minerală obținută din cărbunii bruni prin extracție cu solvenți.
Ceară vegetală-strat care acoperă suprafața plantelor, mai ales a fructelor.
CEREZINĂ
Produs obținut din rafinarea cerurilor de petrol.(fr. cérésine).
CLEI, cleiuri,
1. Substanță vâscoasă asemănătoare cu gelatina, extrasă din oase, din pește, din unele plante sau obținute pe cale sintetică, cu ajutorul căreia se pot lipi între ele diverse obiecte sau părți de obiecte.
2. Suc gros care se scurge din scoarța unor arbori și care are proprietatea de a se solidifica în contact cu aerul.

CREION, creioane,
Ustensilă pentru scris sau desenat, constituită dintr-o mină neagră sau colorată, protejată de un înveliș de obicei din lemn; bețișor făcut din argilă combinată cu diferite substanțe, cu care se poate desena în diferite culori. – Din fr. crayon.
În gravură se foloseşte tipul de creion litografic sau cel clasic cu mină de grafit.
CĂRBUNE
Creion negru obţinut dintr-un lemn de esenţă foarte moale, carbonizat, folosit la desen, crochiuri, schiţe etc.
CÂRPĂ, cârpe,
Bucată de pânză sau de stofă (veche), folosită de obicei în gospodărie (la ştergerea prafului, a vaselor etc.), ca materie primă în industria hârtiei etc. Din bg. kărpa, scr. krpa.
COLOFÓNIU
Reziduu de culoare galbenă-roşcată obţinut după îndepărtarea terebentinei din răşina de conifere, folosit în industria hârtiei, a lacurilor, a cauciucului etc.; sacâz. – Din ngr. kolofónion, germ. Kolophonium.
CAMAIEU- Gravură pe lemn lucrată în tonurile apropiate ale aceleiaşi culori. Acest gen de gravură s-a practicat în mod obişnuit în secolul al XVI- lea, în Germania şi în Italia. Se pare că procedeul a fost pus la punct de artiştii germani Lucas Cranach şi Hans Burgkmaier, la începutul secdolului al XVI- lea. Tot atunci, italianul Ugo De Carpi a descoperit, independent de aceştia, tehnica în camaieu. Maniera italiană imită, într-o oarecare măsură, laviul. Expresioniştii germani au reluat procedeul, imprimându-i însă tonuri violente.
2. (în domeniul picturii) Pictură monocromă, realizată în tonurile aceleiaşi culori, jocurile de nuanţe de la deschis la închis, lăsând impresia unui relief sculptat.
CLIŞEUL-
1. Formă de tipar plană sau cilindrică, cofecţionată din metal, lemn, cauciuc, materiale sintetice etc., care conţine copia unui text sau desen şi cu ajutorul căreia se reproduce şi se imprimă originalul. Clişeul are o suprafaţă activă cu elemente tipăritoare şi alta neutră, care nu primeşte cerneală la imprimare. Desenul se execută prin gravare manuală, mecanică, electromecanică, fotomecanică sau fotochimică. Clişeul se multiplică prin stereotipare sau galvanoplastie la tipar înalt, prin repetare şi multiplicare fotografică pentru toate procedeele de tipărire. La tiparul policrom se prepară câte un clişeu parţial pentru fiecare culoare.
-Clişeu cu raster, clişeu tipografic sau ofset obţinut cu ajutorul unui raster care permite reproducerea imaginilor în semitonuri.
-Clişeu galvanic, clişeu metalic, de pildă zincografic, acoperit, prin depunere galvanică, cu metale dure în vederea obţinerii unor tiraje mari. Prin metalizare cu crom se pot realiza tiraje până la două milioane de exemplare;
-Clişeu în similigravură, formă de tipar înalt divizată în puncte, pentru tipărirea reproducerilor monocrome (autotipii) sau policrome (tricromii) în semitonuri;

-Clişeu îngropat- înseamnă un clişeu încadrat de text pe două sau mai multe laturi. Clişeul încadrat pe două laturi se aşează în capul sau la baza paginii, cel pe trei laturi, în partea superioară a paginii, cel pe patru laturi, în centrul optic al paginii;
-Clişeu linear- clişeul care are la bază un original cu elemente de aceeaşi intensitate, fără semitonuri. Desenul se poate face direct pe placă sau se transpune prin transport, după ce a fost executat cu tuş litografic sau cerneală autografică pe hârtie specială. Pentru desene în creion, se va folosi un creion gras litografic pe hârtie granulată. Alteori se recurge la transport indirect: desenul se face mai întâi pe o piatră litografică şi de pe aceasta se transportă pe placa de zinc. Cel mai utilizat procedeu este copierea fotografică a desenului pe placă. Clişeul linear se foloseşte pentru a reproduce desene în peniţă sau creion, litografii monocrome, gravuri în piatră, cupru, oţel etc.;
-Clişeu lipit- clişeu pentru tipar înalt, preparat pe o placă de stereotipie cu scopul de a obţine imagini clare. Se foloseşte pentru periodice ilustrate;
-Clişeu mixt- clişeu realizat prin combinarea procedeelor de clişeu cu raster şi liniar;
-Clişeu ofset- clişeu metalic (zinc sau aluminiu) executat de obicei pe cale fotochimică, în care placa este mai întâi sensibilizată prin două structuri suprapuse care permit o corodare mai profundă.
Imprimarea cu clişeul ofset se face planografic prin intermediul unei pelicule de cauciuc;
-Clişeu permatip- formă de tipar înalt compusă din straturi şi obţinută prin presarea directă a unei combinaţii de materii plastice după plăci zincografice pe care s-au lăsat marginile şi părţile neutre. Clişeul permatip prezintă astfel o suprafaţă activă foarte dură, susţinută de un strat intermediar de masă termoplastică ce formează un fel de pernă elastică datorită căreia pot fi efectuate variaţii foarte fine ale tiparului, corespunzător calităţii suprafeţei şi grosimii hârtiei. Clişeul permatip se fixează pe un suport de magneziu sau de aluminiu. Se foloseşte mai ales la imprimare pe carton şi folii, în mai multe culori, la maşini rotative şi plane de tipar înalt;
-Clişeu tăiat- clişeu executat prin gravare manuală, într-un material uşor de prelucrat (carton, celuloid, lemn, linoleum, plumb etc.) prin tăiere cu dăltiţa şi cuţitaşul. Se foloseşte ca clişeu de fond, alb-negru, la confecţionarea de ornamente, litere de corp mare, pentru inscripţii, viniete, pentru ilustraţii de artă etc.;
-Clişeu zincografic- clişeu obţinut pe o placă de zinc acoperită cu un strat fotosensibil ce se expune la lumină prin intermediul unui negativ al imaginii de reprodus, după care se developează. Se presară apoi praf de asfalt de siria care aderă, prin încălzire, la părţile plăcii ce nu trebuie adâncite, celelalte fiind supuse acţiunii unui acid.
CREION- maniera creion- Procedeu de gravura care imită desenul in creion- “maniere au crayon”. Compoziţia se execută prin perforarea stratului de verni, care acoperă placa, cu o serie de instrumente ascuţite şi ace de diferite forme si mărimi. Dupa corodare imaginea se retuşează. Paternitatea acestei tehnici a fost revendicata de trei gravori francezi: Gilles Demarteau (1722-1776), Jean Charles Francois [1717-1769] si Louis Bonnet [1743-

1793]. Acesta din urmă a gravat în culori, folosind o placă pentru fiecare ton sau culoare. Maniera creion a fost utilizată mai ales pentru a obţine reproducere dupa desenele artiştilor "galanţi" ai epocii: Boucher, Fragonard şi Watteau. Odată cu apariţia litografiei, maniera creion a căzut în desuetitudine.
CROMOTIPIE- denumire generică pentru toate procedeele de tipar în culori.
DILUANT
Substanţă care diluează – Din fr. diluant.
ELECTROD, electrozi,
Conductor electric prin care intră sau iese curentul dintr-un mediu conductor sau din vid. – Din fr. électrode.
EMULSIE, emulsii,
Amestec dispers format din două lichide insolubile unul în celălalt (emulsia de ou). Strat sensibil la acțiunea luminii, depus pe plăcile și pe filmele fotografice. – Din fr. émulsion.
ELECROGRAVURĂ- gravură obținută prin corodare electrolitică.
FOTOGRAVURĂ-ansamblu de procedee pentru obținerea formelor de tipar cu ajutorul fotografiei și al gravării chimice sau electrolitice, heliogravură. Bazele tehnicii de fotogravură au fost puse în 1850 de francezul Firmin Gillot.
2. Stampă obținută prin acest procedeu.
FOTOGRAFIE-
1.imagine a unui subiect transpus pe hârtie fotografică.
2.fotografia de asigurare , fotocopie sau clișeu executat după un document înainte de restaurare, în vederea asigurării conținutului acestuia față de eventuale accidente. Fotografia de asigurare servește totodată ca martor în evaluarea calității lucrărilor de restaurare.
3. Tehnică de fixare a imaginilor pe stratul fotosensibil care acoperă un suport solid cu ajutorul reacțiilor fotochimice ce au loc în substanța sensibilă din acest strat. Noțiunea de fotografie a fost introdusă de astronomul engley John F.W.Herschel (1792-1871), care a reușit să fixeze imaginea obiectelor exterioare cu ajutorul luminii. În 1839, un alt francey, Jaques-Mande Daguerre (1787-1951) a pus la punct dagherotipia, procedeu de reproducere a fotografiei pe metal, brevetat în 1839, dată oficială a inventării fotografiei. Englezul Fox Talbot (1800-1891) a perfecționat tehnica și a introdus hârtia fotografică. În 1848, fizicianul francez Alexandre E. Becquerre (1820-1891) a obținut primele fotografii în culori. În țara noastră primele fotografii de certă valoare artistică și documentară au fost realizate, după 1844 de pictorul Carol Popp de Szatmary (1812-1888). El este totodată cel dindâi reporter de război din lume, prin participarea sa la războiul di Crimea.
FOTOLITOGRAFIA-tehnică de preparare a formelor de tipar plan în care desenul sau textul este reportat pe piatră, metal sau material sintetic cu mijloace fotografice; litografie. Procedeul a fost pus la punct în 1853 de chimistul francez Alphonse Pointevin (1819-1882).
2. Stampă obținută prin această tehnică.
FOTOMETALOGRAFIE- Denumire generică pentru procedee fotolitografice la care

copierea se face direct de pe negativul fotografic pe o placă de metal (zinc, aluminiu) sensibilizată. Fotometalografia, este de regulă folosită la pregătirea formelor de tipar ofset și în cartografie.
FOTOELECTROGRAVURA- procedeu de reproducere electrografică.
-Fotoelectrografie directă, fotoelectrografie bazată pe atragerea cernelii de către straturi de materiale conducătoare depuse pe suportul de imprimare. fotoelectrografia indirectă-xerografie.
FOTOZINCOGRAFIE-procedeu de reproducere a unui desen prin transport fotografic pe o placă de zinc.
FOTOTIPIE- Cel mai vechi procedeu de reproducere fotomecanică în care se utilizează clișee de gelatină. Denumit inițial fotocolografie, sistemul a fost brevetat în 1855 de francezul Alphonse Pointevin. Introducerea fototipiei în practică a fost realizată tot de un francez. Tessie du Motay, în 1865. Corespondentul german al fototipiei este albertipie, de la numele inventatorului Joseph Albert.
2. Reproducere obținută prin acest procedeu. colotipie, fotogelatinografie, heliotipie.
GAZ, gaze,
1. Nume generic dat corpurilor fluide cu densitate redusă, incolore, uşor deformabile şi expansibile, care, din cauza coeziunii moleculare slabe, nu au o formă proprie stabilă şi tind să ocupe întregul volum pe care îl au la dispoziţie.
2. Gaz lichefiat- amestec de gaze combustibile uşor lichefiabile, obţinut prin extragerea directă din gaze de sondă sau prin distilare din unele produse petroliere, păstrat în stare lichidă în butelii. – Din fr. gaz.
GRĂSIME, grăsimi,
1. Substanță unsuroasă răspândită în țesuturile animale și în plante, formând, la om și la unele animale, primul strat de sub piele, care acoperă mușchii.
2. Pată de grăsime
GUMĂ, gume,
1. Substanţă vâscoasă, secretată de unele plante sau obţinută pe cale sintetică, având proprietatea de a se întări în contact cu aerul, folosită în industrie. ◊ Gumă arabică. 2. (Pop.) Șiret elastic sau fâșie elastică fabricate din gumă (1); elastic. 3. Mic obiect de cauciuc folosit la ştergerea urmelor de creion sau de cerneală de pe hârtie; radieră. 4. (În sintagma) Gumă de mestecat = pastă de mestecat, aromatizată, obţinută din gumă (1). – După fr. gomme, it. gomma. Cf. lat. g u m m i, germ. G u m m i.
GRAVURA-arta și tehnica de a trasa, inciza sau grava desenul pe un material, in adâncime, relief sau în plan.
GRAVURA ÎN DĂLTIȚĂ - (burin) - Tehnica de gravare in adâncime cu ajutorul unui instrument de gravat, compus dintr-o tijă de oțel dur cu secțiunea pătratică sau rombică. Una dintre extremități este tăiată oblic sub un unghi de 45 de grade pentru a forma o muchie tăioasă. La celălălt capăt se află un mâner de lemn în formă de ciupercă. Tehnica

de imprimare se realizează după următorul procedeu: se aplică cerneala pe toată suprafata plăcii, apoi se șterge în așa fel, încât să rămână pline doar șanțurile adâncite ale desenului. Prin presarea puternica a foii de hârtie pe întreaga suprafață a plăcii, se obține stampa finală. Desigur, imprimarea fiecărui exemplar pretinde aplicarea cernelii prin același procedeu.
Pentru tiraje limitate, placa se anulează după încheierea seriei.
GRAVURA ÎN ADÂNCIME - Săparea sau incizarea compoziției în profunzime (taille douce) în general pe o placa de metal cu ajutorul unui instrument ascuțit sau cu acid.
Caracteristici: Semitonurile se realizează prin intersecțiile de linii ordonate sau dezordonate, dar ele mai pot fi obținute și prin transferarea unor cantitați mai mari sau mai mici de cerneală corespunzatoare adânciturilor gravate. Această din urmă posibilitate reprezintă cel mai specific atribut al gravurii în adâncime. Linia este precisă și expresivă.
GRAVURA COLORATĂ - amestec substractiv și a la poupee (aditiv)
Totalitatea procedeelor de a obține imaginii în culori pe baza unor suporturi gravate în metal, lemn piatra litografică
La gravura pe metal în adâncime există doua maniere de obținere a gravurii colorate: amestec substractiv, prin transparență și a la poupee prin amestec fizic al culorilor. Amestecul substractiv se realizează prin suprapunerea mai multor plăci, pentru fiecare culoare, negrul și culorile fundamentale.
"A la poupee"- înseamnă folosirea unei plăci de metal care în momentul încerneluirii primește toate culorile în același timp, repartizate cu o serie de tamponașe.
GRAVURA IN RELIEF- tehnica ce, prin vechimea apariției, prin impunerea legilor domeniului, a stat la baza tuturor tipurilor de gravură. Se bazează, pe folosirea unei suprafețe plane, ocolite de dălți care sapă in jurul acestora. Suprafața plană, deci cea activă, este, in principiu, transpunerea unui desen, a unei imagini plastice intenționată de artist. Realizarea unei asemenea planșe de lemn poate avea două variante: una, mai la îndemână, curentă, constând în debitarea lemnului de-a lungul fibrei, precum se obțin scândurile în construcție, alta prin tăierea trunchiului secționând fibra. În cadrul acestei tehnici, mai avem un procedeu de a realiza suprafețe active prin săparea într-un material sintetic denumit generic linoleum.
GEN- Fel, soi, tip care identifică o categorie de obiecte, ființe, fenomene etc. Diviziune obținută prin clasificarea creațiilor artistice dupa formă, stil, temă.
GALVANOPLASTIE- tehnică de obținere a copiei unui obiect sau de depunere a unor straturi metalice pe aceasta, pe cale electrolitică.
HELIOGRAFIE- Procedeu de tipar adânc pentru reproducerea și multiplicarea originalelor în semitonuri, clișee preparate fotochimic. În 1813, francezul Nicephore Niepce (1765-1833) a pus la punct heliografia primul procedeu de tipar calcografic care stă la baza tehnicilor fotomecanice moderne.
HELIOGRAVURA- Ansamblu de procedee fotochimice și fizice cu ajutorul cărora se

execută clișeele de tipar în heliografie. -Gravură obținută prin aceste procedee. fotogravură.

INDIGO

hârtie-carbon. (~ pentru scoatere de copii.)

ILUSTRAŢIE, ilustraţii, s.f.

1. Imagine desenată sau fotografiată destinată să explice sau să completeze un text.

2.Ilustraţie de carte - gen al graficii prin care se prezintă tipuri sau momente esenţiale ale unui text literar şi având, uneori, şi rol ornamental. Este un gen artistic în care, de-a lungul secolelor, datorită condiţiei specifice a gravurii faţă de tipar, s-au realizat numeroase compoziţii plastice în tehnicile gravurii, în lemn, metal sau litografie.

Lacuri: (anularea tintelor, cologravură, protejarea împotriva acțiune corozive a acizilor sau mordanților)

LAC

Preparat lichid obținut prin dizolvarea într-un solvent volatil a unor rășini, uleiuri sau a altor substanțe și care, întins pe suprafața unui obiect, formează în urma evaporării solventului o pojghiță solidă, dură, care ferește obiectul de influența aerului și a umezelii.

LIFT GROUND- maniera zahărului- Procedeu de gravură care imită desenul în tuş. Desenul compoziţiei se execută direct pe placă, cu o soluţie saturată de zahăr cu tuş, după care totul se acoperă cu un strat superficial de verni. Înainte de uscarea verniului se introduce sub un jet de apă. Locul unde a fost tuşa din soluţia de zahăr, datorită dizolvării, aruncă verniul, eliberând suprafeţe care devin suprafeţe active, gata de corodare cu acid. După corodare operaţiile de imprimare sunt aceleaşi cu celelalte tehnici in adâncime. Efectul este asemanător desenului în tuş direct pe hârtie cu ajutorul unei pensule.

MEDIUM

Substanţă solidă, lichidă sau gazoasă, câmp electromagnetic sau gravitaţional etc. în care se desfăşoară fenomenele fizice.

MEZZOTINTA - maniera neagră - Spre deosebire de celelalte procedee de gravare, la mezzotintă întreaga suprafaţă a plăcii se granulează în prealabil cu ajutorul unor instrumente speciale prevăzute cu dinţi (leagăn, rocker) ceea ce ar face posibilă, la imprimare, obţinerea unor suprafeţe de un ton negru intens. Suprafeţele granulate se pot netezi, până la lustruire completă, cu ajutorul unor instrumente numite răzător şi brunisor. Acestea nu mai prind cerneală sau o reţin atât cât este necesar pentru tonurile luminoase. O reaccentuare a tonurilor închise se poate realiza prin întărirea adânciturilor cu ajutorul acelor de gravat. Gravura în mezzotinto a fost inventata de germanul Ludwig von Siegen (1609-1673). Prima sa lucrare, Portretul Ameliei Elisabetha, datează din 1642.

MATERIALITATE s.f. Însuşirea de a fi material, de a avea existenţă materială; natura materială a ceva. (Pr. : -ri-a-) - Din fr. materialiste, germ. Materialismus.

MODALITATE, modalităţi, s.f.

1. Procedeu, mijloc, manieră, metodă folosită în vederea realizării unui scop, în cazul

nostru obţinerea de clişee de gravură şi imprimarea de stampe.
NEGRU DE FUM
Pigment necesar în tipul de vernis clasic şi în cerneala de probă.
OFSET- procedeu de imprimare în care elementele tipăritoare ale formei se află în acelaşi plan sau uşor adâncite faţă de cele netipăritoare. Forma este o placă subţire de metal care se poate modela după un cilindru pentru imprimarea rotativă. De regulă, ea este confecţionată din plăci bimetalice alcătuite dintr-un strat gros de cupru şi unul subţire de crom. Natura chimică a celor două metale asigură pe de o parte, aderenţa cernelii grase la elementele tipăritoare, oleofile, din cupru şi, pe de altă parte, respingerea cernelii şi aderarea apei de umezire la elementele netipăritoare hidrofile, din crom. Un cilindru de cauciuc preia imaginea de pe placă şi o transpune pe hârtie, astfel că putem spune că reproducerea prin ofset este indirectă, dat fiind că forma de tipar poartă o imagine directă şi nu inversată, ca la celelalte procedee de tipar. Copierea originalului se face direct, pe cale fotochimică sau indirect, prin transport de pe clişeu, ca în litografie. Procedeele moderne folosesc fie fotografierea formei de text cules ca pentru tipar înalt, fie maşini de fotoculegere.
POINTE SECHE [DRY POINT] - Tehnica de gravare în adâncime cu acul. Suprafaţa plăcii este incizata (zgâriată) direct cu un ac sau un vârf de diamant. Varietatea de tonuri realizată prin aceasta tehnică este mai săracă decât la tehnica aquaforte. Numărul de exemplare imprimate este redus deoarece semnele gravate superficial ale imaginii se şterg treptat, la presări succesive, astfel încât un maximum de exemplare ar reprezenta şase stampe.
PARAFINĂ, parafine
Substanţă solidă, albă şi translucidă, formată dintr-un amestec de hidrocarburi saturate obținute la distilarea țițeiului sau a cărbunilor și întrebuințată la fabricarea lumânărilor, la impregnarea hârtiei și a țesăturilor, ca materie primă în industria chimică etc. – Din fr. paraffine.
PIGMENT, pigmenți,
1. Substanță colorată naturală produsă de celulele plantelor și animalelor și care colorează în mod specific țesuturile sau lichidele organice ale acestora.
2. Particulă solidă, colorată, insolubilă în mediul în care este suspendată, întrebuințată în industrie pentru colorare. – Din fr. pigment.
PLASTIC
Masă plastică sau material plastic-produs sintetic de natură organică, anorganică sau mixtă care se poate prelucra uşor în diferite obiecte, la cald sau la rece, cu sau fără presiune. – Din fr. plastique.
PUDRĂ, pudre,
Material solid prefăcut în pulbere. Pulbere fină rezultată din mărunțirea unor corpuri solide de amidon sau orez (parfumată și uneori colorată), care se întrebuințează ca fard. Pulbere fină dintr-o substanță medicamentoasă, folosită mai ales pentru acoperirea, protejarea sau tratarea pielii. – Din fr. poudre.

PENSULĂ, pensule,
Instrument alcătuit dintr-un smoc de fire de păr sau de material plastic prinse într-o coadă de lemn sau de metal, care servește mai ales la întinderea vopselelor și a lacurilor pe o suprafață. – Din germ. Pinsel.
PASTEL, pasteluri,
Creion colorat, moale, pentru desen, făcut din pigmenţi pulverizaţi, amestecaţi cu talc şi cu gumă arabică.
Desen executat cu acest fel de creioane. – Din fr. pastel, it. pastello.
În gravură se folosesc atât pastelurile uleioase pentru a determina o suprafaţă activă cât şi pastelurile uscate pentru a monotipiza o stampă.
PLEXIGLAS
Masă plastică transparentă incasabilă, din care se fac diferite obiecte rezistente la şocuri şi la trepidaţii; sticlă organică, stiplex, polimetacrilat. – Din germ. Plexiglas, fr. plexiglas.
POINTILLE [stipplle]- Procedeu de gravură în adâncime care constă în redarea tonurilor printr-un conglomerat de puncte de diferite forme și marimi; gravura punctată, stipple.
Tehnica pointille este asemănătoare manierei creion cu care adesea se combina. Un reprezentant de seama al acestui gen de gravură este florentinul Francesco Bartolozzi [1727-1815].
RĂŞINĂ, răşini,
Nume generic dat unor substanţe lipicioase, inflamabile, secretate de diferite plante, mai ales conifere, sau produse pe cale sintetică.
RASTER- dispozitiv optic circular sau dreptunghiular format dintr-o combinație de puncte sau linii trasate pe o folie care se fixează în fața peliculei sau plăcii fotografice, pentru descompunerea imaginii în puncte pătrate, eliptice sau rotunde de aceeași densitate, dar de dimensiuni diferite, care crează semitonurile pentru tipar;
-Sită fotografică, tramă.
Rasterul servește la obținerea reproducerilor mono și policrome în semitonuri (la tipar înalt) prin procedeul similigravurii fotochimice la tipar plan (mai ales ofset) etc. În 1851 englezul W.H.Talbot a așezat în fața plăcii sensibile, în timpul expunerii, o țesătură cu ochiuri fine, realizând primul raster și totodată, prima similigravură.
SCULĂ, scule,
Piesă folosită pentru prelucrarea unor materiale solide, în scopul schimbării formei, a dimensiunilor și a proprietății acestora; unealtă, instrument.
SARE, săruri
1. Substanţă cristalină, sfărâmicioasă, solubilă în apă şi cu gust specific, care constituie un condiment de bază în alimentaţie şi este folosită în industria conservelor, în tăbăcărie, în industria chimică etc.; clorură de sodiu.
2. Substanţă chimică formată de obicei prin reacţia unui acid cu o bază.
3.Sare amară-substanţă chimică sub formă de praf alb, întrebuinţată în medicină ca

purgativ; sulfat de magneziu.
4. Sare de lămâie- acid citric. – Lat. sal, salis
SILICON, siliconi,
Compus macromolecular cu structură analoagă corpurilor organice, în stare fluidă sau sub formă de răşini, alcătuit din lanţuri sau cicluri de atomi de siliciu care alternează regulat cu atomi de oxigen. – Din fr. silicone.
SICATIV (Despre uleiuri) Care se usucă repede. ♦ (Substantivat, n.) Substanţă care se adaugă uleiurilor pentru a le face să se usuce repede. – Din fr. siccatif, lat. siccativus.
SEU
Grăsime animală obţinută din ţesuturile grase ale bovinelor, ovinelor şi cabalinelor, întrebuinţată în industrie şi, mai rar, în alimentaţie.– Lat. sebum.
SOLVENT
Substanţă chimică (lichidă) care are proprietatea de a dizolva în masa ei alte substanțe; dizolvant. – Din engl. solvent
STICLĂ,
1. Substanţă solidă, amorfă, transparentă, translucidă sau opacă, dură, cu un luciu particular, lipsită de flexibilitate, casantă, rău conducătoare de căldură şi de electricitate, formată dintr-un amestec de silicaţi şi obţinută prin topire.
2. Sticlă optică-material sticlos cu proprietăţi speciale în privinţa indicelui de refracţie, de o mare omogenitate în compoziţie, folosit la fabricarea lentilelor şi a prismelor aparatelor optice.
3. Placă subţire de sticlă cu care se închide cadrul ferestrelor, al unor uşi, cu care se acoperă tablourile etc.; geam.– Din sl. stíklo.
SUGATIVĂ, sugative,
Hârtie sugativă - hârtie poroasă şi groasă, special făcută pentru a suge cerneală; sugătoare.
SPECIFIC, Din fr. specifique.
1. Care este propriu, caracteristic unei ființe, unui lucru sau unui fenomen; particular, distinct. În cazul nostru, atributele particulare care dau identitate unei tehnici sau maniere de gravură aşa precum şi caracteristicile unor tehnici de figurare plastică transpuse în gravură.
2. Caracterul propriu, particular, special al cuiva sau a ceva; specificitate, notă distinctivă. -
STAMPĂ, stampe, s.f. Imagine imprimată, de obicei pe hârtie, după o placă de metal sau lemn, sau piatră gravată. – Din it. stampa.
STEREOTIPARE- procedeu de reproducere și multiplicare a unei forme de tipar înalt (clișeu pantografic) prin scoaterea unor copii de pe această formă și turnarea lor în metal, fără a recurge la o nouă culegere a textului, care se aplică la tirajele mari pentru a nu uza literele.
-Reimprimări ale aceleiași ediții, executate de clișee curbe, pentru mașini rotative, Obținerea simultană a mai multor imprimate, atunci când un clișeu poate încăpea în mai

multe exemplare în formatul maşinii de tipar etc. Stereotipia a fost inventată în 1725 de William Ged, bijutier scoțian din Edinburgh. În 1739, el a imprimat cu acest sistem prima carte, "Sallustri Bellum Catilinarium".
SIMILIGRAVURA-ansamblu de procedee fotochimice, fotomecanice sau fotoelectronice folosite pentru executarea unui clișeu pantografic divizat în puncte. La similigravura fotochimică clișeul în puncte se realizează prin intermediul unui negativ fotografic obținut, la rândul său, prin intercalarea unei site între obiectiv și placa sau pelicula fotosensibilă. La similigravura fotomecanică și fotoelectronică, împărțirea clișeului în puncte sau linii se efectuează prin gravarea directă a suprafeței neutre a clișeului, cu un dispozitiv de gravare acționat fie de celule fotoelectrice, comandate de variațiile de luminozitate ale originalului, fie de impulsurile electrice emise de un tub cu catod fotosensibil.
2. Reproducere obținută prin procedeul similigravură, după un original monocrom, care se numește autotipie, iar cea după un original policrom, cromotipie, tricromie sau tetracromie.
TEREBENTINĂ, terebentine,
Lichid incolor, cu miros pătrunzător, obţinut prin distilarea răşinilor de conifere şi folosit în industrie şi în medicină. [Var.: (pop.) terbentínă, terpentínă s.f] – Din fr. térébenthine.
TUŞ, tuşuri,
1. Cerneală specială (mai ales neagră), rezistentă la apă, folosită la anumite desene, la aplicarea ştampilelor, în poligrafie etc.
2. Substanţă solidă sau lichidă, de culoare neagră, obţinută din negru de fum şi folosită la desen.– Din germ. Tusche, rus. tuş.
TUF, tufuri,
Rocă formată prin acumularea şi consolidarea cenuşii, nisipului etc. provenite din erupţiile vulcanice.
Tuf calcaros-rocă sedimentară formată prin depunerea bicarbonatului de calciu din apele calcaroase. – Din fr. tuf.
Se foloseşte în amestec cu uleiul de măsline pentru a realiza tinte regulate, pe suporturile de cupru sau alamă.
TETRACROMIE - procedeu de tipar policrom la care, alături de cele trei culori fundamentale folosite în tricromie, se adaugă a patra, negru sau cenușiu închis, pentru obținerea de efecte tonate mai accentuate. Imprimarea se efectuează prin suprapunerea celor patru culori, pentru fiecare preparându-se un clișeu original pe cale fotochimică. (cuadrocromie, cvadricromie,patrucromie, tipar în patru culori.)
TIPAR (poligr.) Totalitatea procedeelor de executare a formelor de imprimare, după texte, ilustrații și de obținere a unor copii, prin presare pe hârtie sau pe alt suport a formelor acoperite parțial cu cerneală. Dupa modul de interacțiune dintre forma si materialul pe care se imprimă, se deosebesc trei procedee fundamentale de tipar: adânc, înalt si plan.
TRICROMIE- ansamblu procedeelor fotochimice de reproducere a unui original în semitonuri policrome prin descompunere în trei copii, câte una pentru fiecare culoare

fundamentală şi realizarea unui clişee pentru fiecare copie în parte, în vederea imprimării succesive prin suprapunere.
Tipar în trei culori. Primele experimente de tricromie au fost realizate de fizicianul scoţian James Clerk Maxwell (1831-1879)
ULEI uleiuri,
Lichid gras de provenienţă vegetală, animală, minerală sau sintetică, insolubil în apă şi mai uşor decât ea, folosit în alimentaţie, în industrie etc.
VASELINĂ, vaseline,
Substanţă vâscoasă obţinută prin rafinarea fracţiunilor grele de la distilarea ţiţeiului, ori prin amestecarea cu parafină a unor uleiuri, minerale, folosită ca unsoare pentru pielărie, ca lubrifiant etc. sau (în stare pură) ca unguent în farmacie şi în cosmetică. – Din fr. vaseline.
VERNIS
Soluţie formată din rășini (naturale sau artificiale) şi dintr-un solvent, care, aplicată pe anumite obiecte, formează la uscare un strat neted şi lucios, cu rol ornamental sau protector.
VERNI MOU - gravura in verni moale - Procedeu de gravură în aquaforte în care artistul desenează cu un creion, pe o foaie de hârtie, care este aşternută pe o placă acoperită cu un vernis special păstrat moale datorită unei grăsimi în compoziţie. Prin presiunea creionului, coala de hârtie aderă la placă luând cu sine particule de vernis. Dupa corodare se obţine o linie masivă, granulată, care reproduce desenul în creion.
XEROGRAFIE- Procedeu special de tipar, fără contact între formă şi suport, la care se utilizează, pentru reproducerea şi imprimarea textelor sau imaginilor, fenomenul de electrizare statică şi de fotoconductibilitate.
-Fotoelectrografie indirectă, tipar xerografic.
XILOGRAVURA-LEMN ÎN FIBRĂ- gravura in fibrĂ inseamnă materie ieftină şi o anume lejeritate de excavare mai ales de-a lungul fibrei dar şi semne plastice, trasee mai economic datorită faptului că tăieturile perpendiculare pe fibră sunt mai dificile, creează ruturi.
XILOGRAVURA- LEMN ÎN CAPUL FIBREI- cere operaţiuni laborioase de obţinere a plăcilor de gravat, realizate în general prin alipirea unor segmente mai mici de aceeaşi grosime, pentru obţinerea unei suprafeţe convenabile. Semnele care pot fi gravate pe acest suport, sunt mai vioaie, au trasee fluide, pot traduce intenţii artistice mult mai personale. Specificitatea acestui gen de gravură constă în soliditatea, caracterul ferm al semnului gravat, condiţia lui definită numai prin dimensiuni de suprafaţă, îi dă o garanţie a forţei desenului respectabilităţii şi, în egală măsură, o urmă palpabilă a amprentei imprimării (structurile lemnului, prin fibră, sunt prezente în cazul unei încerneluiri corecte). Pe de altă parte, dificultăţile de gravare, obligă artistul la simplifcări de semne, la soluţii grafice de sinteză, la exprimări concise.
ZAHĂR s.n. 1. Specie de zaharoză de culoare albă cristalizată, uşor solubilă în apă, cu gust dulce şi plăcut, obţinută mai ales din sfecla de zahăr sau din trestia de zahăr şi constituind unul dintre produsele alimentare de bază.

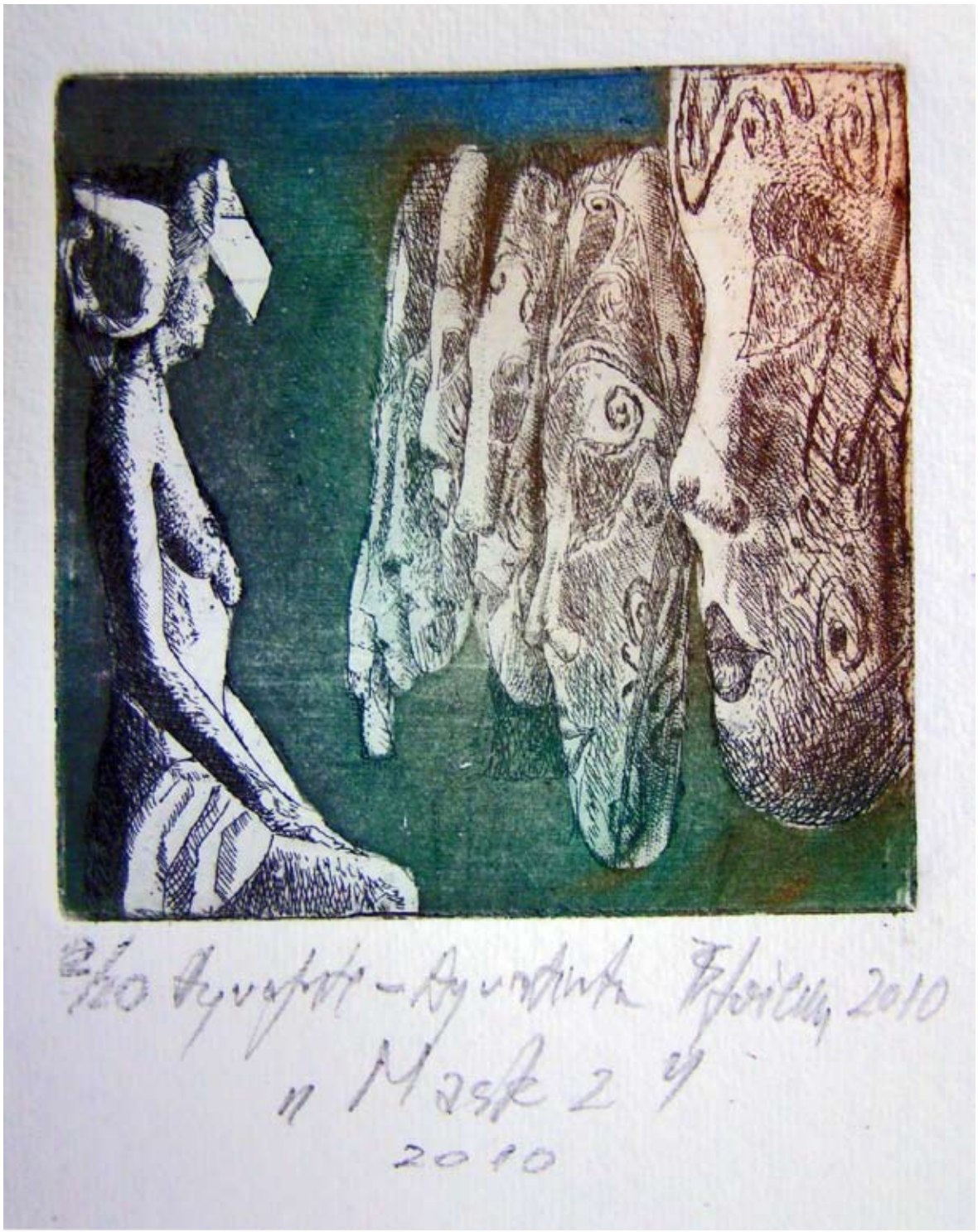

Fig. 1. Florin Stoiciu, „Mask 2”, Tehnica:aquaforte aquatinta, dimensiunea 10 x 10 cm, 2010. Sursa: foto: Florin Stoiciu

